

Δ. ΓΙΑΝΝΙΑ - Δ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΚΑΙ

61 ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

08
75

ΔΗΜ. ΓΙΑΝΝΙΑ – ΔΗΜ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ

40

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΙΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ

Ἀριθ. ἔγκρ. Ὑπουργ. Παιδείας 150494/1959

Νέα ἔγκρισις : 103901/21-7-1967

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΔΗΜ. ΓΙΑΝΝΙΑΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜ. ΓΙΑΝΝΙΑΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ 6-ΤΗΛ. 317.691-ΑΘΗΝΑΙ

Υποστηρίχθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΙΔ. ΒΙΒΛΙΩΝ

Αριθ. πρωτ. 97697

Εν Αθήναις τῇ 20-8-1960

Π ρ ό ς

τούς κ.κ. Δημ. Γιαννιᾶν - Δημ. Γιαννάκον

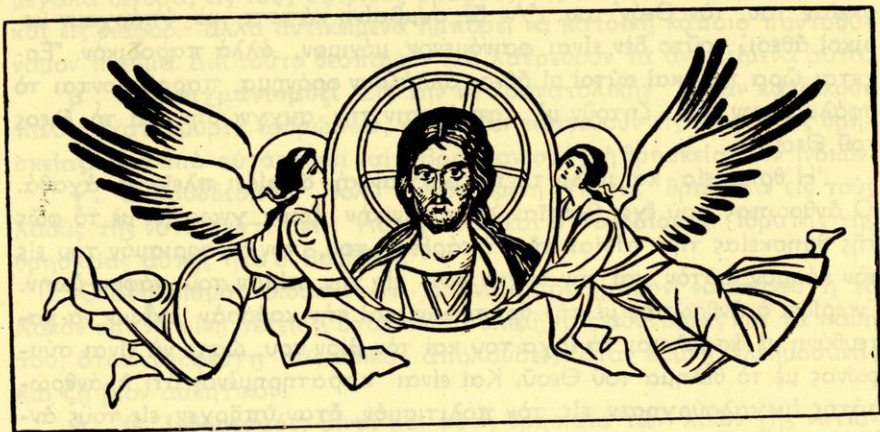
Γεωργίου Σταύρου 6 Ἐνταῦθα

« Ἐγκρίσις Κατηχήσεως - Λειτουργικῆς ΣΤ' Δημοτικοῦ »

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὴν ὑπ' ἀριθμ. 62/12-8-1959 πράξιν τοῦ Α.Ε. Σ. καὶ τὸ ἀπὸ 1-10-59 πρακτικὸν τοῦ Δευτεροβαθμίου Συμβουλίου κρίσεως βιβλίων ὡς καὶ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 150494/19-12-59 ἀπόφασιν τοῦ Ὑπουργείου, γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι τὸ βιβλίον σας ὑπὸ τίτλον « Ὁρθόδοξος - Χριστιανικὴ Κατήχησις καὶ Λειτουργικὴ » ἐνεκρίθη ὡς βοηθητικὸν τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν τῆς ΣΤ' τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου διὰ μίαν τριετίαν.

Δι' ὃ παρακαλοῦμεν, ὅπως προβῇτε εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ βιβλίου σας συμφώνως πρὸς τὸν κανονισμόν ἐκδόσεως βοηθητικῶν βιβλίων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, ἀναγράφοντες εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐξώφυλλον τὴν παροῦσαν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ θεωρήσαντος τὰ τυπογραφικὰ δοκίμια αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ.

Ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργοῦ
Ὁ Διευθυντῆς
Χ. ΜΟΥΣΤΡΗΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ἡ θρησκεία

Ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ πιστεύῃ εἰς Θεόν, δημιουργὸν τοῦ παντός, πάνσοφον, παντοδύναμον καὶ πανάγιον καὶ ἔχει ζωερὰν ἐπιθυμίαν νὰ ἐπικοινωνῇ μὲ Αὐτὸν πνευματικῶς. Θαυμάζει ὁ ἄνθρωπος τὰ μεγαλουργήματα τοῦ Θεοῦ, ζητεῖ τὴν βοήθειάν Του διὰ τὰς ὑλικὰς, πνευματικὰς καὶ ψυχικὰς ἀνάγκας του. Στρέφει τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν του πρὸς Αὐτὸν καὶ ἀκολουθεῖ εἰς τὴν ζωὴν τὸν Νόμον Του. Ἐξωτερικεῖ δὲ τὴν ἀγάπην του αὐτὴν μὲ ὠρισμένας πράξεις: Πιστεύει εἰς τὸν Θεόν, προσεύχεται, ψάλλει τὴν δόξαν Του, κάμνει καλὰ ἔργα καὶ γενικῶς ζῇ σύμφωνα μὲ τὰς ἐντολάς Του. Αὕτη εἶναι ἡ θρησκεία του.

Θρησκεία λοιπὸν εἶναι ἡ διαρκὴς σχέσις καὶ πνευματικὴ ἐπικοινωνία τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν.

Ἡ θρησκεία εἶναι ἔμφυτος εἰς κάθε ἄνθρωπον. Τοῦτο μᾶς τὸ βεβαιώνει ἡ ἰδίᾳ ἡ συνειδησίς μας, ἡ ὁποία εἰς ὥρας ζωερῶν ἐπιθυμιῶν, χαρᾶς, λύπης, φόβου, θαυμασμοῦ στρέφει τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν μας πρὸς τὸν Θεόν.

Κάθε λαός πολιτισμένος ή άπολίτιστος ή και άγριος έχει την θρησκείαν του, τόν Θεόν του. "Αν δέ συμβαίνει κάποτε νά υπάρχουν μερικοί άθεοι, τοϋτο δέν είναι φαινόμενον μόνιμον, αλλά παροδικόν. Έρχεται ώρα πού και αϋτοί οί άθεοί αλλάζουν φρόνημα, παραδέχονται τó σφάλμα των και ζητούν μέ ταπεινώσιν την συγγνώμην και τó έλεος τοϋ Θεοϋ.

Η θρησκεία, και μάλιστα ή Χριστιανική, δωρίζει πλείστα αγαθά. Ο άνθρωπος πού έχει βαθείαν Χριστιανικήν ζωήν γνωρίζει μέ τó φώς τής θρησκείας την αίτίαν τής υπάρξεώς του, τόν προορισμόν του εις τόν κόσμον αϋτόν και την τύχην του εις την πέραν τοϋ τάφου ζωήν. Γνωρίζει ό άνθρωπος μέ την θρησκείαν και την καθαράν σκέψιν νά κατευθύνη μέ ασφάλειαν τά έργα του και τόν βίον του, ώστε νά είναι σύμφωνος μέ τó θέλημα τοϋ Θεοϋ. Και είναι παρατηρημένον ότι ή άνθρωπότης έμεγαλourγησεν εις τόν πολιτισμόν, όταν υπήρχεν εις τους ανθρώπους βαθύ θρησκευτικόν συναίσθημα

Εις τόν κόσμον υπάρχουν διάφοροι θρησκείαι, αί όποίαι διαιροϋνται εις πολυθεϊστικάς και εις μονοθεϊστικάς. Καί πολυθεϊστικάι μέν θρησκείαι λέγονται εκείναι τών όποίων οί όπαδοί λατρεύουν πολλούς θεούς· μονοθεϊστικάί δέ εκείναι αί θρησκείαι τών όποίων οί όπαδοί λατρεύουν ένα Θεόν.

2. Αί πολυθεϊστικάι θρησκείαι

Από την Ιστορίαν γνωρίζομεν, ότι οί πρόγονοί μας, οί άρχαίοι Έλληνες, καθώς και οί Ρωμαίοι δέν έπίστευον εις ένα μόνον Θεόν, αλλά εις πολλούς. Έλάτρευον τόν Απολλωνα ως θεόν τοϋ ήλίου, τόν Αϊόλον ως θεόν τών άνέμων, τόν Ποσειδώνα ως θεόν τής θαλάσσης κλπ.

Τους θεούς των μάλιστα τους παρίστανον μέ μορφήν ανθρώπινην και τους έστηνον ειδωλα, δηλαδή άγάλματα. Διά τοϋτο και ή θρησκεία των λέγεται ειδωλολατρική. Οί όπαδοί τής ειδωλολατρικής εκείνης θρησκείας έπίστευον εις πολλούς θεούς, ήσαν δηλαδή πολυθεϊσταί.

Αί κυριώτεραι πολυθεϊστικάι θρησκείαι είναι αί εξής :

α'. **Ο Φετιχισμός** Ο Φετιχισμός είναι ή πρωτόγονος θρησκεία των διαφόρων ήμιαγρίων και άπολιτίστων φυλών τής Αφρικής και τών νησών τοϋ Ειρηνικοϋ Ωκεανοϋ. Η λέξις **φετιχ** σημαίνει πράγμα χωρίς ψυχήν. Αί άπολίτιστοι λοιπόν αϋται φυλαί πιστεύουν, ότι εις τά

μεγάλα δένδρα, εἰς τοὺς ὑψηλοὺς βράχους, εἰς τὰ βαθέα σπήλαια, ἀλλὰ καὶ εἰς διάφορα ἄλλα ἀντικείμενα ἤμπορεῖ νὰ κατοικῇ κάποιο παντοδύναμον πνεῦμα. Διὰ τοῦτο θεοποιοῦν καὶ λατρεύουν τὰ ἀντικείμενα αὐτά.

β'. **Ὁ Βραχμανισμός.** Εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν Ἀσίαν κατοικοῦν πολλὰ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι πιστεύουν εἰς διαφόρους θρησκείας. Μία ἀπὸ αὐτὰς εἶναι καὶ ὁ Βραχμανισμός, ἡ θρησκεία τῶν Ἰνδίων.

γ'. **Ὁ Βουδδισμός.** Πολὺ διαδεδομένη ἐπίσης θρησκεία εἰς τοὺς λαοὺς τῆς νοτιοανατολικῆς Ἀσίας εἶναι καὶ ὁ Βουδδισμός. Ἰδρυτὴς τῆς θρησκείας αὐτῆς ἦτο ὁ Βούδδας.

Ὁ Βουδδισμός διδάσκει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἤμπορεῖ νὰ ἀποφύγῃ τὸ Κακὸν καὶ νὰ γίνῃ τέλειος, ὅταν καταπολεμῇ τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰ πάθη του, ὅταν ἀποφεύγῃ τὰς ὑλικὰς ἀπολαύσεις, ὅταν κάμνῃ ἐλεημοσύνας καὶ ζῇ βίον ἀσκητικόν.

δ'. **Ὁ Ἰνδουϊσμός.** Εἶναι καὶ αὕτη θρησκεία τῶν λαῶν τῆς νοτιοανατολικῆς Ἀσίας. Ὁ Ἰνδουϊσμός εἶναι ἓνα εἶδος Βραχμανισμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἔχουν ἀναμίξει πολλὰς ιδέας ἀπὸ τὸν Βουδδισμόν, καθὼς καὶ διαφόρους ἄλλας λαϊκὰς δοξασίας. Οἱ Ἰνδουῖσται παραδέχονται τρεῖς θεότητες, τὸν Βράχμα, θεὸν τῆς δημιουργίας, τὸν Βισνοῦ, θεὸν ποὺ συντηρεῖ τὸν κόσμον, καὶ τὸν Σίβα, θεὸν τῆς καταστροφῆς.

ε'. **Ὁ Κομφουκιανισμός** Ἰδρυτὴς τοῦ Κομφουκιανισμοῦ ἦτο ὁ Κινέζος σοφὸς Κομφούκιος. Ἡ θρησκεία τοῦ Κομφουκίου εἶναι περισσότερον πρακτικὴ θρησκεία.

Αἱ πέντε αὐταὶ θρησκεῖαι, καθὼς καὶ ἡ Μωαμεθανικὴ, διὰ τὴν ὁποίαν θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω, λέγονται θρησκεῖαι Φυσικαί, διότι τὰς διεμόρφωσεν ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος.

3. Αἱ μονοθεϊστικαὶ θρησκεῖαι

Αἱ τελειότεραι θρησκεῖαι βεβαίως εἶναι αἱ μονοθεϊστικαί. Οἱ ὁπαδοὶ τῶν μονοθεϊστικῶν θρησκειῶν παραδέχονται ὅτι ὑπάρχει ἓνας καὶ μόνος Θεός. Ἐχουν ὅμως αἱ θρησκεῖαι αὐταὶ μεταξύ των, ὅπως θὰ ἴδωμεν, καὶ ὠρισμένας διαφοράς.

Αἱ μονοθεϊστικαὶ θρησκεῖαι εἶναι τρεῖς: Ἡ Ἰουδαϊκὴ, ἡ Μωαμεθανικὴ καὶ ἡ Χριστιανικὴ.

α'. **Ἡ Ἰουδαϊκὴ θρησκεία** εἶναι ἡ ἀρχαιότερα μονοθεϊστικὴ θρησκεία, ἡ θρησκεία τῶν Ἑβραίων, τὴν ὁποίαν γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν Πα-

λαιάν Διαθήκην. Ἡ Ἰουδαϊκὴ θρησκεία ὀνομάζεται ἀποκεκαλυμμένη θρησκεία, διότι τὴν ἀπεκάλυψε, δηλαδή τὴν ἐφανέρωσεν εἰς τοὺς Ἑβραίους ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς διὰ τῶν Πατριαρχῶν, τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν. Βάσις τῆς θρησκείας αὐτῆς εἶναι ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος, αἱ γνωσταὶ εἰς ἡμᾶς ὡς αἱ Δέκα Ἐντολαί, τὰς ὁποίας παρέδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Μωϋσῆ ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ.

Διὰ τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου ἀπεκάλυψε ὁ Θεὸς διὰ πρώτην φοράν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ θελήματά Του.

Διὰ τῶν προφητῶν δὲ προεῖπεν εἰς αὐτούς, ὅτι θὰ στείλῃ εἰς τὴν γῆν τὸν Μεσσίαν, δηλαδή τὸν Υἱόν Του, ὡς Σωτῆρα τοῦ κόσμου.

Τοιοῦτοτρόπως ἡ Ἰουδαϊκὴ θρησκεία προετοίμασε τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ δεχθοῦν τὴν ἀληθινὴν θρησκείαν, τὴν Χριστιανικὴν, τὴν ὁποίαν μᾶς ἐφανέρωσεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Οἱ Ἑβραῖοι ὁμῶς ἐπίστευσαν ἐσφαλμένως, ὅτι αὐτοὶ μόνον εἶναι ὁ περιούσιος λαὸς τοῦ Θεοῦ, ὅτι αὐτοὶ εἶναι τὰ ἐκλεκτότερα τέκνα Του ἐπὶ τῆς γῆς καὶ δὲν παρεδέχθησαν τὸν Χριστὸν ὡς τὸν ἀναμενόμενον Μεσσίαν. Ἐξακολουθοῦν δὲ νὰ Τὸν περιμένουν. Τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν τὴν ἀκολουθοῦν σήμερον μόνον οἱ Ἰσραηλῖται.

Ἡ Ἰουδαϊκὴ θρησκεία ἀναφέρει ἐπίσης τὰ περὶ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτοῦ. Διδάσκει ἀκόμη ὅτι ἡ ἐπάνοδος τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν κατάστασιν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ θὰ γίνῃ διὰ προσευχῶν, θυσιῶν καὶ ἀγιότητος τοῦ βίου.

β'. Ἡ Μωαμεθανικὴ θρησκεία εἶναι ἡ νεωτέρα ἀπὸ τὰς μονοθεϊστικὰς θρησκείας καὶ ἰδρύθη ἀπὸ τὸν Ἀραβὰ Μωάμεθ κατὰ τὸ ἔτος 622 μ.Χ. Ὁ θρησκευτικὸς αὐτὸς ἀρχηγός, δηλαδή ὁ Μωάμεθ, ἐπῆρε ὠρισμένας διδασκαλίας ἀπὸ τὸν Ἰουδαισμόν καὶ ὠρισμένας ἀπὸ τὸν Χριστιανισμόν καὶ ἀφοῦ προσέθεσε καὶ πολλὰς παλαιὰς ἀραβικὰς δοξασίας καὶ ἰδικὰς τοῦ ἰδίου, παρουσίασεν εἰς τοὺς ὁμοεθνεῖς του, τοὺς Ἀραβας, τὴν νέαν του θρησκείαν.

Ἡ Μωαμεθανικὴ θρησκεία παραδέχεται ὅτι ἓνας καὶ μόνος Θεὸς ὑπάρχει, ὁ Ἀλλάχ, καὶ ὅτι ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ μεγαλύτερος προφήτης, ὁ ὁποῖος ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, διὰ νὰ διδάξῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν δὲν τὸν παραδέχεται ὡς Θεάνθρωπον, ἀλλὰ ὡς ἀπλοῦν προφήτην, ὅπως καὶ τὸν Μωϋσῆ.

Τὴν Μωαμεθανικὴν θρησκείαν τὴν ἀκολουθοῦν οἱ Ἀραβες. οἱ Τούρκοι πολλοὶ Ἰνδοὶ καὶ ἄλλοι

4. Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία

Χριστιανικὴ θρησκεία καλεῖται ἡ θρησκεία τὴν ὁποίαν ἱδρυσεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Εἶναι δὲ ἡ θρησκεία αὕτῃ ἡ μόνη ἀληθινὴ θρησκεία, διότι μᾶς τὴν ἐφανέρωσεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Μονογενοῦς Του Υἱοῦ, τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ Χριστιανισμὸς λέγεται ἀποκεκαλυμμένη θρησκεία.

Ὅταν εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι ἡ πλάνη καὶ ἡ ἀνομία τῶν ἀνθρώπων ἐφθασε πλέον εἰς τὸ ἀπροχώρητον, ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον τὸν Μονογενῆ Του Υἱόν, διὰ νὰ σώσῃ αὐτοὺς ἐκ τῆς ἁμαρτίας. Ἦλθε λοιπὸν ὁ Κύριος εἰς τὴν γῆν καὶ ἐκήρυξε τὸν Ἐνα καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον μας. Ἀπὸ τὴν τήρησιν τῶν δύο αὐτῶν ἐντολῶν, τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον, ἐξαρτᾶται ὁλόκληρος ἡ τήρησις τοῦ ἡθικοῦ νόμου ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

Οἱ πιστεύοντες εἰς τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν διαιροῦνται εἰς Ὁρθοδόξους, εἰς Παπικοὺς, εἰς Διαμαρτυρομένους, εἰς Νεστοριανούς καὶ εἰς Μονοφυσίτας.

Ὁρθόδοξοι λέγονται οἱ ὁρθῶς πιστεύοντες εἰς τὸν Θεόν, δηλαδὴ αὐτοὶ οἱ ὅποιοι διεφύλαξαν ἀνόθευτον τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπως μᾶς τὴν παρέδωκαν καὶ τὴν ἡρμήνευσαν οἱ Ἀπόστολοι, οἱ Πατέρες τῆς Ἀγίας Ἐκκλησίας καὶ αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι.

Παπικοὶ λέγονται οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Πάπα, οἱ ἀναγνωρίζοντες ὡς ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς γῆς τὸν Πάπαν, ἐνῶ κατὰ τὴν Ἀγίαν Γραφὴν καὶ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν ὁρατὸς συγχρόνως καὶ ἀόρατος ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Διαμαρτυρόμενοι ὠνομάσθησαν οἱ χριστιανοὶ ἐκεῖνοι τῆς Δύσεως, οἱ ὅποιοι, ἀφοῦ ἀπεσχίσθησαν ἀπὸ τοὺς Παπικοὺς, ἱδρυσαν ἰδίαν Ἐκκλησίαν καὶ ἀπέρριψαν τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ δευτέρα πηγὴ τῆς Ὁρθοδόξου Κατηχήσεως, ισότομος καὶ ισόκυρος πρὸς τὴν Ἀγ. Γραφήν.

Νεστοριανοὶ λέγονται οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Νεστορίου, Ἐπισκόπου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ὁποῖος ἤκμασε κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα μ. Χ. καὶ ὁ ὁποῖος ἐχώριζε τὰς δύο ἐν Χριστῷ φύσεις, τὴν θείαν καὶ τὴν ἀνθρωπίν-

νην, ἐνῶ αὐταὶ εἶναι ἡνωμέναι εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ἀτρέπτως, ἀχωρίστως καὶ ἀδιαιρέτως. Νεστοριανοὶ διασώζονται σήμερον εἰς τὴν Ἀσσυρίαν, τὴν Μεσοποταμίαν, τὴν Βαβυλωνίαν, τὴν Ἀραβίαν καὶ εἰς τὸ Ἰνδοστάν.

Μονοφυσίται λέγονται οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Εὐτυχοῦς, ἀρχιμανδρίτου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὁ ὁποῖος ἤκμασε κατὰ τὸν Ε΄ αἰῶνα καὶ ὁ ὁποῖος ἐδίδασκεν, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Ἰησοῦ ἀπερροφήθη ὑπὸ τῆς θείας καὶ ἐπομένως εἰς τὸν Χριστὸν ἀπέμεινε μία μόνη φύσις, δηλαδὴ ἡ θεία.

Οἱ μόνοι ἀληθεῖς καὶ πραγματικοὶ χριστιανοὶ εἶναι οἱ Ὁρθόδοξοι, διότι αὐτοὶ μόνοι φυλάττουν σώαν καὶ ἀκεραίαν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἁγίων Αὐτοῦ μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων. Ὅλοι οἱ ἄλλοι παρεχάραξαν εἰς πολλὰ σημεῖα, διέστρεψαν καὶ διεστρέβλωσαν αὐτήν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν οἱ ἀπομακρυνθέντες ἀπὸ τὰ ὀρθὰ δόγματα χριστιανοὶ ὠνομάσθησαν ἑτερόδοξοι ἢ αἵρετικοί, καὶ τέτοιοι εἶναι οἱ Παπικοί, οἱ Διαμαρτυρόμενοι, οἱ Νεστοριανοὶ καὶ οἱ Μονοφυσίται.

Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΙ ΠΗΓΑΙ ΤΗΣ

1. Τί είναι ἡ Κατήχησις

Διὰ νὰ λέγεται κανεὶς πραγματικὸς χριστιανὸς εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθῃ τὰς θεμελιώδεις ἀληθείας τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, δηλαδὴ τί πρέπει νὰ πιστεύῃ καὶ τί πρέπει νὰ πράττῃ. Καὶ διὰ νὰ τὰς μάθῃ, θὰ χρειασθῇ νὰ τὰς διδαχθῇ. Αὕτῃ ἀκριβῶς ἡ στοιχειώδης διδασκαλία περὶ τῶν ἀληθειῶν τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς πίστεως λέγεται Ὁρθόδοξος Κατήχησις.

Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἀλήθειαι τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν πίστεως εἶναι δογματικαὶ καὶ ἠθικαί, διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Κατήχησις διαιρεῖται εἰς δύο μέρη: εἰς τὸ Δογματικὸν καὶ εἰς τὸ Ἠθικόν.

Τὸ Δογματικὸν περιλαμβάνει τὴν διδασκαλίαν περὶ τῶν δογμάτων τῆς πίστεως, δηλαδὴ περιλαμβάνει τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως, τὰς ὁποίας ὀφείλομεν νὰ παραδεχώμεθα καὶ νὰ τὰς πιστεύωμεν, ἔστω καὶ ἐὰν δὲν τὰς ἐννοοῦμεν, διότι μᾶς τὰς ἀπεκάλυψε καὶ τὰς ἐδίδαξεν ὁ Κύριος.

Τὸ Ἠθικὸν περιλαμβάνει τὰ καθήκοντα ἡμῶν πρὸς τὸν Θεόν, τὸν πλησίον μας καὶ τὸν ἑαυτὸν μας, τὰ ὁποῖα ὀφείλομεν νὰ πράττωμεν.

Δύο δὲ εἶναι αἱ πηγαὶ τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Κατηχήσεως: ἡ Ἀγία Γραφή καὶ ἡ Ἱερὰ Παράδοσις.

2. Ἡ Ἱστορία τῆς Κατηχήσεως

Κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἤθελε νὰ γίνῃ χριστιανός, ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ κατηχηθῇ κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν νέαν θρησκείαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐλέγετο κατηχούμενος.

Ὁ κατηχούμενος ἀφοῦ ἐδιδάσκετο τὰς θεμελιωδεστέρας ἀληθείας τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, κατόπιν ἐβαπτίζετο καὶ ἐγίνετο πιστός.

Ἡ κατήχσις λοιπὸν ἦτο ἀπαραίτητος δι' ὅσους ἤθελαν νὰ βαπτισθῶν. Ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς νεοφωτίστους ὁπαδούς, δηλαδὴ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐγιναν πρὸ ὀλίγου πιστοί, καὶ δι' αὐτοὺς ἦτο ἀπαραίτητος ἡ κατήχσις. Ἦτο ἀπαραίτητος, διὰ νὰ στερεωθῶν εἰς τὴν νέαν πίστιν καὶ νὰ ζήσουν πλέον τὴν Χριστιανικὴν ζωὴν.

Τὸ ὑψηλὸν ἔργον τῆς κατηχήσεως τὸ εἶχαν ἀναλάβει μορφωμένοι καὶ ἐνάρετοι Χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι εἶχαν βαθεῖαν πίστιν, ἐγνώριζον καλῶς τὰς ἀληθείας τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας καὶ ἦσαν ἱκανοὶ νὰ τὰς διδάξουν εἰς τοὺς κατηχουμένους.

Οἱ διδάσκαλοι αὐτοὶ ὠνομάζοντο Κατηχηταί. Μάλιστα ὑπῆρχαν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους καὶ εἰδικαὶ Κατηχητικαὶ σχολαί, ὅπως ἡ περίφημος Κατηχητικὴ Σχολὴ τῆς Ἀλεξανδρείας, διότι τότε οἱ ἄνθρωποι ἐγίνοντο χριστιανοὶ εἰς μεγάλην ἡλικίαν.

Ἀργότερον, ὅταν πλέον ἐπεκράτησεν ὁ Χριστιανισμὸς εἰς τὸν κόσμον, ἐκανόνισεν ἡ Ἐκκλησία μας νὰ γίνεταί τὸ Βάπτισμα ἀπὸ τῆς νηπιακῆς ἡλικίας, διὰ νὰ μὴ μένουν τὰ νήπια ἀβάπτιστα, ἐὰν τυχὸν ἀπέθνησκον. Ὡρίσεν ὁμῶς νὰ ἀναλαμβάνουν τὴν Κατήχσιν τοῦ παιδιοῦ ὁ ἀνάδοχος (νουνός) καὶ οἱ γονεῖς. Αὐτοὶ ἔχουν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ κατηχήσουν τὸ παιδί, ὅταν θὰ μεγαλώσῃ, καὶ νὰ τὸ κάμουν χριστιανόν.

3. Τὰ σύγχρονα Κατηχητικὰ σχολεῖα

Ἡμεῖς οἱ μικροὶ Ἑλληνόπαιδες κατηχούμεθα σήμερον εἰς τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν ἀπὸ τοὺς γονεῖς μας, ἀπὸ τὸ σχολεῖον καὶ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν. Κατηχούμεθα, διὰ νὰ καρποφορήσῃ μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μας ἡ δύναμις τῆς Χριστιανικῆς πίστεως. Διότι ὅπως τὸ μικρὸν δενδρύλλιον ἔχει ἀνάγκην ἰδιαιτέρας περιποιήσεως διὰ νὰ μεγαλώσῃ καὶ νὰ δώσῃ καλοὺς καρπούς, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην τῆς θείας τροφῆς τῆς πίστεως, διὰ νὰ γίνῃ καλὸς χριστιανός.

Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν λειτουργοῦν Κατηχητικὰ σχολεῖα εἰς ὅλην

Ἑλλάδα, δηλ. Κατηχητικά σχολεῖα τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων ἢ «Ζωή» καὶ ἄλλων χριστιανικῶν ὁργανώσεων.

Εἰς τὰ Κατηχητικά αὐτὰ σχολεῖα συγκεντρώνονται τακτικὰ τὰ παιδία τῆς ἐνορίας καὶ ἀκούουν θρησκευτικὰ μαθήματα, ἠθικὰς διηγήσεις, ψάλλουν θρησκευτικὰ ᾠσματα καὶ ὕμνους καὶ γεμίζουν τὴν ψυχὴν των μὲ τοὺς θησαυροὺς τῆς Χριστιανικῆς πίστεως.

Τοιοιτοτρόπως ἀποφεύγουν τὰς κακὰς συναναστροφάς, τὰς κακὰς συνηθείας καὶ ὁδηγοῦνται εἰς τὸν εὐσεβῆ καὶ χριστιανικὸν βίον. Ἐπίσης ἐνδυναμώνουν τὴν πίστιν των εἰς τὸν Θεὸν καὶ μαθαίνουν νὰ ἀκολουθοῦν τὰς ἠθικὰς διδασκαλίας, αἱ ὁποῖαι φέρουν τὴν εὐτυχίαν καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους καὶ εἰς τὰς οἰκογενείας των καὶ εἰς τὴν Πατρίδα μας.

4. Ἡ Ἀγία Γραφή

Ἡ πρώτη μεγάλη πηγὴ τῆς θρησκείας μας εἶναι ἡ Ἀγία Γραφή. Ἀγίαν Γραφὴν ὀνομάζομεν τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα βιβλία, εἰς τὰ ὁποῖα περιέχεται ἡ ἐγγραφὸς ὑπερφυσικὴ Ἀποκάλυψις. Τὰ ἱερὰ βιβλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς τὰ ἔχουν γράψει ἄνδρες εὐσεβεῖς καὶ θεόπνευστοι, διότι τοὺς ἐφώτισε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον μετέδιδεν εἰς αὐτοὺς τὰς θείας ἀληθείας, τοὺς ὡδήγει εἰς τὴν ὀρθὴν σύνταξιν καὶ τοὺς προεφύλαττεν ἀπὸ κάθε πλάνην. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ἡ Ἀγία Γραφή λέγεται θεόπνευστος.

Ἡ Ἀγία Γραφή περιέχει τὰς ἐνεργείας τῆς θείας Προνοίας πρὸς λύτρωσιν τοῦ κόσμου διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθὼς καὶ ὅλας τὰς θείας ἀληθείας, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἀκολουθῇ κάθε Χριστιανός, διὰ νὰ κερδίσῃ τὴν αἰώνιον βασιλείαν.

Ἡ θεοπνευστία τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἑξῆς σημείων: α) Αἱ προφητεῖαί τῆς ἐξεπληρώθησαν πλήρως. β) Αἱ διδασκαλῖαι τῆς εἶναι τόσον ὑψηλαί, ὥστε εἰς οὐδὲν ἄλλο βιβλίον τοῦ κόσμου παρατηροῦνται. γ) Ἡ πίστις εἰς τὸν Χριστὸν καὶ αἱ ἀρχαὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπεκράτησαν ταχέως καὶ μάλιστα τόσον μεταξύ τοῦ ἀπολιτίστου, ὅσον καὶ μεταξύ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου.

Ἡ Ἀγία Γραφή ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ἡ ὁποία ἐγράφη πρὶν γεννηθῇ ὁ Χριστός, καὶ ἀπὸ τὴν Καινὴν Διαθήκην, ἡ ὁποία ἐγράφη μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. Τὰ δύο αὐτὰ βιβλία ὠνομάσθησαν Διαθήκαι, διότι εἶναι αἱ συμφωνίαι μεταξύ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ὑπεσχέθησαν νὰ ἐκτελοῦν τὸ θέλημά Του.

5. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη περιέχει ὅσα ἐφάνέρωσεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας μὲ τοὺς Πατριάρχας, τὸν Μωϋσῆ, τοὺς Κριτὰς καὶ τοὺς Προφῆτας. Οἱ θεόπνευστοι ἐκεῖνοι ἄνδρες ἐδίδασαν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον προητοίμασαν τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ ἀκούσουν καὶ νὰ πιστεύσουν τὰς ἀληθείας, τὰς ὁποίας ἤλθε καὶ ἐκήρυξεν ἀργότερον ὁ Ἰδιὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἀποτελεῖται ἀπὸ 49 ἰδιαίτερα βιβλία. Τὰ βιβλία αὐτὰ ἔχουν γραφῇ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καὶ ἀπὸ θεοφωτιστοὺς συγγραφεῖς, τὰ περισσότερα εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν, ἐλάχιστα δὲ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Πτολεμαίων μετέφρασαν τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἀπὸ τὴν Ἑβραϊκὴν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ἡ ὁποία ἦτο τότε παγκόσμιος γλῶσσα. Τὴν μετέφρασαν ἐβδομήκοντα σοφοὶ νομοδιδάσκαλοι Ἰουδαῖοι εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν τῆς Αἰγύπτου, διὰ τοῦτο καὶ ὠνομάσθη μετὰ φρασὶς τῶν ἐβδομήκοντα. Αὐτὴν δὲ τὴν μετάφρασιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἔχει ὡς ἐπίσημον καὶ ἀνεγνώρισμένην μετάφρασιν ἡ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἐκκλησία μας.

Τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης διαίρουνται εἰς ἱστορικά, εἰς διδακτικά καὶ εἰς προφητικά.

α'. **Τὰ ἱστορικά** βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι εἴκοσι τρία, τὰ ἑξῆς: 1 Γένεσις. 2 Ἔξοδος. 3 Λευϊτικόν. 4 Ἀριθμοί. 5 Δευτερονόμιον. 6 Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ. 7 Κριταί. 8 Ρούθ. 9—12 Τέσσαρα βιβλία τῶν Βασιλειῶν. 13—14 Δύο βιβλία τῶν Παραλειπομένων. 15—16 Δύο βιβλία τοῦ Ἑσδρα 17 Νεεμίας. 18 Τωβίτ. 19 Ἰουδῆθ. 20 Ἑσθῆρ. 21—23 Τρία βιβλία τῶν Μακκαβαίων.

β'. **Τὰ διδακτικά** εἶναι ἑπτὰ, τὰ ἑξῆς: 1 Ἰώβ. 2 Ψαλμοί. 3 Παροιμιαὶ Σολομῶντος. 4 Ἐκκλησιαστής. 5 Ἄσμα Ἀσμάτων. 6 Σοφία Σολομῶντος 7 Σοφία Σειράχ.

γ'. **Τὰ προφητικά** βιβλία εἶναι τὰ τέσσαρα τῶν μεγάλων προφητῶν, Ἡσαίου, Ἰερεμίου, Ἰεζεκιήλ καὶ Δανιήλ. Τὸ προφητικὸν βιβλίον τοῦ Ἰερεμίου περιλαμβάνει καὶ τρία μικρότερα. Εἶναι τέλος καὶ ἄλλα δώδεκα βιβλία τῶν μικρῶν προφητῶν: Ὡσηέ, Ἀμώς, Μιχαία, Ἰωήλ, Ὀρβιδοῦ, Ἰωνᾶ, Ναοῦμ, Ἀββακούμ, Σοφονία, Ἀγγαίου, Ζαχαρία. Μαλαχία.

6. Ἡ Καινὴ Διαθήκη

Ἡ Καινὴ Διαθήκη ἀποτελεῖται ἀπὸ εἴκοσι ἑπτὰ ἰδιαίτερα βιβλία, τὰ ἑξῆς: α) Τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια. β) Τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. γ) Τὰς δέκα τέσσαρας Ἐπιστολὰς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. δ) Τὰς ἑπτὰ Καθολικὰς Ἐπιστολὰς καὶ ε) τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου.

Καὶ τὰ εἴκοσι ἑπτὰ αὐτὰ ἱερὰ βιβλία ἐγράφησαν ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους καὶ ἀπὸ τοὺς Εὐαγγελιστὰς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἥ ὁποία ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὠμιλεῖτο εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν οἰκουμένην. Μόνον τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου ἐγράφη κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Ἀραμαϊκὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ μετὰ τρία ἔτη μετεφράσθη καὶ αὐτὸ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν.

Ἐὰν θελήσωμεν νὰ κατατάξωμεν τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης κατὰ κατηγορίας σύμφωνα μὲ τὸ περιεχόμενόν των, θὰ τὰ χωρίσωμεν καὶ αὐτὰ εἰς ἱστορικά, εἰς διδασκτικά καὶ εἰς προφητικά.

α'. **Ἱστορικά** βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια: Τὸ κατὰ Ματθαῖον, τὸ κατὰ Μᾶρκον, τὸ κατὰ Λουκᾶν καὶ τὸ κατὰ Ἰωάννην, τὰ ὁποῖα ἐξιστοροῦν τὸν βίον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν διδασκαλίαν Του.

Ἱστορικὸν βιβλίον εἶναι καὶ αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, αἱ ὁποῖαι περιέχουν τὸ κήρυγμα τῶν δώδεκα Ἀποστόλων καὶ προπαντὸς τὴν δρᾶσιν τοῦ Παύλου ἕως τὸ ἔτος 63 μ. Χ. πού τὸν συνέλαβον καὶ τὸν ὠδήγησαν δέσμιον εἰς τὴν Ρώμην.

β'. **Διδασκτικά** εἶναι αἱ δέκα τέσσαρες Ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, τὰς ὁποίας ἔγραψεν ἕξ αἰτίας διαφόρων περιστάτικῶν. Αἱ Ἐπιστολαὶ αὗται εἶναι: 1 Πρὸς Ῥωμαίους, 2 Πρὸς Κορινθίους, 1 πρὸς Γαλάτας, 1 πρὸς Ἐφεσίους, 1 πρὸς Φιλιππησίους, 1 πρὸς Κολασσαεῖς, 2 πρὸς Θεσσαλονικεῖς, 2 πρὸς Τιμόθεον, 1 πρὸς Τίτον, 1 πρὸς Φιλήμονα καὶ 1 πρὸς Ἑβραίους.

Εἰς τὰ διδασκτικά βιβλία κατατάσσονται καὶ αἱ ἑξῆς ἑπτὰ Καθολικαὶ Ἐπιστολαί: 1 τοῦ Ἰακώβου, 2 τοῦ Πέτρου, 3 τοῦ Ἰωάννου καὶ 1 τοῦ Ἰούδα. Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ὀνομάζονται Καθολικαί, διότι αἱ περισσότεραι ἀπευθύνονται πρὸς ὅλας ἢ πρὸς πολλὰς συγχρόνως Ἐκκλησίας.

Γενικῶς τὰς Ἐπιστολὰς τὰς ἔγραψαν οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι πρὸς τὰς

διαφόρους Ἐκκλησίας ἢ καὶ πρὸς ὠρισμένα ἄτομα, διὰ νὰ δώσουν εἰς αὐτὰ συμβουλὰς, ὁδηγίας, θάρρος καὶ νὰ τὰ στερεώσουν εἰς τὴν νέαν πίστιν.

γ'. **Προφητικὸν βιβλίον** τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι μόνον ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου. Τὸ βιβλίον αὐτὸ προφητεῦει, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς παρὰ τοὺς διωγμοὺς τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν θὰ θριαμβεύσῃ καὶ θὰ ἐξαπλωθῇ εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Ὅλα τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐγράφησαν ἀπὸ τὸ 40—100 μ. Χ. εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου, τὸ ὁποῖον, ὡς εἵπομεν, ἐγράφη κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Ἀραμαϊκὴν, ἀλλὰ μετὰ τρία ἔτη, τὸ 64 μ.Χ. μετεφράσθη καὶ αὐτὸ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν.

7. Ἡ Ἱερὰ Παράδοσις

Ἡ δευτέρα μεγάλη πηγὴ τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς θρησκείας εἶναι ἡ Ἱερὰ Παράδοσις, ἡ ὁποία συμπληρώνει καὶ ἐξηγεῖ τὴν Ἀγίαν Γραφήν. Ἡ Ἱερὰ Παράδοσις δὲν εἶναι βιβλίον ὅπως ἡ Ἀγία Γραφή. Εἶναι αἱ ἐξ ὑπερφυσικῆς ἀποκαλύψεως ἀλήθειαι τὰς ὁποίας ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἐκήρυξαν μὲν, ἀλλὰ δὲν ἔγραψαν, διότι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γραφοῦν ὅλα ὅσα ἐδίδαξαν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς καὶ οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι. «*Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἓν, οὐδὲ αὐτόν, οἶμαι, τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία*» λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης (Ἰωάν. κα' 25).

Πρέπει ὅμως νὰ σημειώσωμεν ἐδῶ, ὅτι ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία κατ' ἀρχὰς διεδίδετο μόνον διὰ τῆς προφορικῆς διδασκαλίας, διότι ἡ Καινὴ Διαθήκη ἐγράφη ἀργότερον ἀπὸ τῆς ιδρύσεως τῆς πρώτης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων.

Ἐνα μέγα μέρος δὲ αὐτῆς τῆς διδασκαλίας δὲν ἐγράφη εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, ἀλλὰ διεσώθη ἀκέραιον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας καὶ μετεδόθη προφορικῶς ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. «*Ἀδελφοί, — λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος — μένετε σταθεροὶ καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, τὰς ὁποίας ἐδιδάχθητε εἴτε διὰ τοῦ λόγου εἴτε διὰ τῶν Ἐπιστολῶν μας*» (2 Θεσσαλ. β' 15).

Ἡ Ἱερὰ Παράδοσις διατηρεῖται σῶα καὶ ἀκεραία εἰς τὴν ἡμετέραν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, συμπληρώνει δὲ αὐτὴ καὶ ἐρμηνεύει τὴν Ἀγίαν

Γραφήν, ἡ ὁποία εἰς πολλὰ σημεῖα εἶναι δυσνόητος. Ἄνευ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως δὲν δυνάμεθα μῆτε τὴν Ἀγίαν Γραφήν ὀρθῶς νὰ κατανοήσωμεν; μῆτε τὰ μυστήρια καὶ τὰς ἱεροτελεστίας κανονικῶς νὰ ἐκτελέσωμεν.

Ἱερὰ Παράδοσις διεσώθη ἀκεραία. Αὕτη περιλαμβάνεται εἰς τοὺς Ἀποστολικούς κανόνας καὶ εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καθὼς καὶ εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν Τοπικῶν Συνόδων, αἱ ὁποῖαι ἐπεκυρώθησαν ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἢ συμφωνοῦσι πρὸς τὴν Ἀγίαν Γραφήν καὶ τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους. Ἐπίσης καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἐπίσης ἐπεκυρώθη ὑπὸ Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἢ συμφωνεῖ πρὸς τὴν Ἀγίαν Γραφήν καὶ τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους.

Ἐκ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως ἡ Ὁρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία κατέχει τὸν ἐγκαινιασμόν τῶν ναῶν, τὸν στολισμόν τῶν ἱερῶν ναῶν δι' εἰκόνων, τὸ νὰ ἀνάπτωμεν εἰς τοὺς ναοὺς κανδήλας, λαμπάδας κ.τ.λ. τὴν προσφορὰν θυμιάματος, τὰς ἀκολουθίας Μυστηρίων, τῶν μνημοσύνων καὶ τῶν διαφόρων ἄλλων Τελετῶν, τὰ ἅμφια τῶν κληρικῶν, τὴν συνήθειαν νὰ κάμνωμεν τὸν σταυρόν μας, νὰ προσευχόμεθα πρὸς ἀνατολὰς καὶ τόσα ἄλλα. Ὅλα αὐτὰ μᾶς τὰ διεφύλαξεν ἡ Ἱερὰ Παράδοσις.

Ἡ Ἱερὰ λοιπὸν Παράδοσις συμπληρῶναι καὶ ἐρμηνεύει εἰς πολλὰ σημεῖα τὴν Ἀγίαν Γραφήν, μᾶς ὁδηγεῖ δὲ εἰς τὴν κανονικὴν τέλεσιν τῶν Μυστηρίων καὶ τῶν ἄλλων ἱεροτελεστιῶν τῆς Χριστιανικῆς λατρείας.

Ἀλλὰ μόνον ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μας διετήρησεν ἀνόθευτον τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν. Ἀπεναντίας ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία τὴν παρεποίησε καὶ προσέθεσεν ἰδικὰς τῆς ἐσφαλμένης διδασκαλίας, ὅπως θὰ ἴδωμεν εἰς τὰ ἐπόμενα κεφάλαιά. Τέλος ἡ Ἐκκλησία τῶν Διαμαρτυρομένων ἀπέρριψεν ὅλως διόλου τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν.

8. Ἡ Ἀποκάλυψις

Ἀποκάλυψις καλεῖται ἡ φανέρωσις τοῦ Θεοῦ ὑπ' Αὐτοῦ τοῦ ἰδίου εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοῦ θελήματος Αὐτοῦ.

Ἡ Ἀποκάλυψις διαιρεῖται εἰς τὴν φυσικὴν ἀποκάλυψιν καὶ εἰς τὴν ὑπερφυσικὴν ἀποκάλυψιν.

Φυσικὴ Ἀποκάλυψις λέγεται ἐκείνη διὰ τῆς ὁποίας ὁ Θεὸς φανε-

ροῦται εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐν μέρει καὶ ἀτελῶς ἐκ τοῦ κόσμου καὶ τῆς εἰς αὐτὸν παρατηρουμένης ἁρμονίας καὶ σκοπιμότητος καὶ ἐκ τῆς συνειδήσεως αὐτῶν. Ὁλόκληρος ἡ δημιουργία μαρτυρεῖ, ὅτι ὑπάρχει ὕψιστον Ὁν, παντοδύναμον καὶ πάνσοφον, τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησε τὰ πάντα καὶ τὸ ὁποῖον συντηρεῖ, κυβερνᾷ καὶ διευθύνει αὐτὰ πρὸς τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἐπλάσθησαν. Τὸ Ὑψιστον αὐτὸ Ὁν εἶναι ὁ Θεὸς (Ρωμ. α' 20). Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ κόσμου τὴν ὑπαρξιν τοῦ Θεοῦ μαρτυρεῖ καὶ ἡ συνείδησις ἡμῶν, ἡ ὁποία βραβεύει κάθε ἀγαθὴν πράξιν μας καὶ τιμωρεῖ κάθε κακὴν. Ὄταν πράττουμεν τὸ ἀγαθόν, αἰσθανόμεθα χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν, ὅταν δὲ πράττουμεν τὸ κακόν, αἰσθανόμεθα θλίψιν καὶ στενοχωρίαν. Μία δὲ ἐσωτερικὴ φωνὴ μᾶς βεβαιώνει ὅτι ὁ Θεὸς θὰ βραβεύσῃ καὶ θὰ ἀνταμείψῃ τὴν ἀρετὴν, θὰ τιμωρήσῃ δὲ τὴν κακίαν.

Ὑπερφυσικὴ Ἀποκάλυψις λέγεται ἐκείνη διὰ τῆς ὁποίας ὁ Θεὸς ἐφανερώθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους, πληρέστερον μὲν καὶ τελειότερον διὰ τῶν Πατριαρχῶν, τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν Προφητῶν, ἄριστα δὲ καὶ τελειότατα διὰ τοῦ Μονογενοῦς Αὐτοῦ Υἱοῦ, τοῦ κατελθόντος ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, καὶ ἐν συνεχείᾳ διὰ τῶν Ἀποστόλων Αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι ἐκήρυξαν τὴν Θεότητα καὶ τὴν διδασκαλίαν Του εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Περιέχεται δὲ ἡ ὑπερφυσικὴ Ἀποκάλυψις εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν καὶ εἰς τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν.

ΤΟ ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΝ

Τί μᾶς διδάσκει τὸ Δογματικόν

Τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Ἱερᾶς Κατηχήσεως μᾶς διδάσκει τὰς ἀληθείας ἐκείνας, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ πιστεῦῃ ὁ ἀληθινὸς Χριστιανός.

Τὰς ἀληθείας αὐτὰς τὰς συνέταξαν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας εἰς δώδεκα συντόμους προτάσεις, αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνουν τὰς βασικώτερας διδασκαλίας τῆς πίστεώς μας : τὰ δόγματα. Αὐταὶ αἱ δώδεκα προτάσεις ὠνομάσθησαν ἄρθρα καὶ ὅλα μαζὶ τὰ ἄρθρα ἀπετέλεσαν τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως. Ἀλλὰ τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως δὲν τὸ συνέταξαν ὁλόκληρον διὰ μιᾶς. Τὰ ἑπτὰ πρῶτα ἄρθρα τοῦ συνέταξεν ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἡ ὁποία συνήλθε τὸ 325 μ.Χ. εἰς τὴν Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας καὶ κατεδίκασε τὴν αἰρετικὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀρείου, ὁ ὁποῖος ἐδίδασκεν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι κτίσμα τοῦ Θεοῦ. Τὰ ὑπόλοιπα πέντε ἄρθρα τὰ συνέταξεν ἡ Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἡ ὁποία συνήλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ 381 μ.Χ. καὶ κατεδίκασε τὸ αἰρετικὸν κήρυγμα τοῦ Μακεδονίου, ὁ ὁποῖος δὲν παρεδέχετο τὴν θεότητα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο τῆς Κατηχήσεως θὰ ἐξετάσωμεν λεπτομερῶς ἓνα πρὸς ἓνα τὰ δώδεκα ἄρθρα τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως καὶ τοιοῦτοτρόπως θὰ γνωρίσωμεν τὰ σπουδαιότερα δόγματα τῆς χριστιανικῆς ἡμῶν Θρησκείας.

Τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως

1. Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα, παντοκράτορα, ποιη-
τὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.
2. Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ
Θεοῦ, τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάν-
των τῶν αἰώνων, Φῶς ἐκ Φωτός, Θεὸν ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ
ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί,
δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.
3. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν
σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ
πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐναν-
θρωπήσαντα.
4. Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου
καὶ παθόντα καὶ ταφέντα.
5. Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς.
6. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον
ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς.
7. Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας
καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.
8. Καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζω-
ποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρί καὶ
Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν
διὰ τῶν προφητῶν.
9. Εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν
Ἐκκλησίαν.
10. Ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.
11. Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.
12. Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν.

1. Ὁ Θεός

Ἄρθρον Ιον. «Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν, Πατέρα, παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων».

Μὲ τὸ πρῶτον ἄρθρον ὁ Χριστιανὸς ὁμολογεῖ, ὅτι πιστεύει εἰς ἕνα μόνον Θεόν, ὁ ὁποῖος εἶναι πατὴρ τῶν ἀνθρώπων καὶ κυβερνήτης παντοδύναμος. Αὐτὸς ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, δηλαδὴ ὅσα βλέπομεν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ὅσα δὲν βλέπομεν.

Ἡ ἀρχικὴ λέξις τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως εἶναι ἡ λέξις Πιστεύω. Καὶ δικαιολογημένως, διότι ἡ πίστις εἶναι ἡ βάσις, τὸ θεμέλιον τῆς ὀρθοδοξίας. Μὲ τὴν πίστιν ἀρχίζει ἡ σχέσις μας πρὸς τὸν Θεόν, Μᾶς τὸ λέγει καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «χωρὶς τῆς πίστεως εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀρέσῃ κανεὶς εἰς τὸν Θεόν» (Ἑβρ. ια' 6).

Τὴν ὑπαρξιν αὐτὴν τοῦ Θεοῦ δὲν μᾶς τὴν διδάσκει μόνον ἡ Θεία Ἀποκάλυψις, ἀλλὰ καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνειδησίς μας μᾶς ὁδηγοῦν μὲ πολλοὺς τρόπους νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι πράγματι ὑπάρχει Θεός.

Ἐν πρώτοις εἰς τὸν Κόσμον τίποτε δὲν γίνεται χωρὶς νὰ προηγηθῇ μία αἰτία. Διὰ νὰ κατασκευασθῇ π.χ. μία μηχανὴ ἢ μία οἰκία, πρέπει νὰ ὑπάρχουν ὑλικά (ἄσβεστος, κέραμοι κ.λ.π.). Τὰ ὑλικά αὐτὰ ἔπρεπε προηγουμένως νὰ εἶχον δημιουργηθῇ ἀπὸ κάποιαν ἄλλην αἰτίαν ἢ δύναμιν. Ὡστε τὸ κάθε πρᾶγμα ἢ φαινόμενον τῆς φύσεως τὸ δημιουργεῖ μία αἰτία ἢ δύναμις πού προϋπάρχει.

Ὅλα ὅμως αὐτὰ πού βλέπομεν γύρω μας, οὔτε μόνον τῶν ἡμποροῦσαν νὰ γίνουν χωρὶς δημιουργόν, οὔτε ὁ ἄνθρωπος ἡμποροῦσε νὰ τὰ κατασκευάσῃ. Κάποιο λοιπὸν ἀνώτερον ὄν, μὲ μεγαλότεραν δύναμιν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, ἐδημιούργησε τὸν Κόσμον αὐτὸν πού βλέπομεν. Αὐτὴν τὴν δύναμιν τὴν ἔχει μόνον ὁ παντοδύναμος Θεός.

Ἐπίσης ὅταν στρέψωμεν τὰ βλέμματά μας γύρω, μένομεν ἐκπληκτοὶ ἐμπρὸς εἰς τὸ ἀπερίγραπτον μεγαλεῖον, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ποικιλίαν τοῦ Κόσμου. Ἡ ἁρμονία καὶ ἡ τάξις πού βασιλεύουν εἰς τὸν Κόσμον, ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύκτα, οἱ χρόνοι πού κυλοῦν, αἱ ἐποχαὶ πού διαδέχονται ἡ μία τὴν ἄλλην, τὸ δένδρον πού φυτρώνει ἀπὸ τὸν σπόρον καὶ μεγαλώνει διὰ τὰ δῶση καρπὸν, ὅλα αὐτὰ δὲν γίνονται μόνον τῶν καὶ τυχαίως. Ὑπάρχει μία δύναμις πού τὰ κατευθύνει μὲ σοφίαν. Αὕτη ἡ δύναμις εἶναι ὁ Θεός. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφητὰνὰς Δαυὶδ ἀναφωνεῖ εἰς ἕνα

ψαλμόν του : « Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε. πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας » (ψαλμ. ργ' 24).

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἐσωτερικὴ φωνὴ τῆς συνειδήσεώς μας μᾶς ἀποδεικνύει τὴν ὑπαρξιν Θεοῦ. Εἶναι ἡ φωνὴ ποῦ μᾶς παρακινεῖ νὰ πράττωμεν τὸ καλὸν καὶ νὰ ἀποφεύγωμεν τὸ κακόν. Τὴν φωνὴν αὐτὴν οὔτε οἱ ἄνθρωποι τὴν ἔθεσαν μέσα μας οὔτε ἡμεῖς οἱ ἴδιοι τὴν ἐδημιουργήσαμεν, παρὰ μία ἀνώτερα δύναμις. Ἡ ἐσωτερικὴ αὐτὴ φωνὴ εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ γίνηται ἐπὶ τῆς γῆς τὸ θέλημά Του. Θέλει νὰ Τὸν λατρεύωμεν, νὰ κάμνωμεν καλὰ ἔργα καὶ νὰ ἀγαπώμεθα ὡς ἀδελφοί.

Ἡ Ἱστορία ἀκόμη μᾶς διδάσκει ὅτι κανεὶς λαὸς ἐπὶ τῆς γῆς δὲν ὑπάρχει, οὔτε καὶ ὑπῆρξε ποτέ, ποῦ νὰ μὴ λατρεύῃ ἕνα κάποιον Θεόν. Αὐτὴ ἡ γενικὴ ἰδέα ὅτι ὑπάρχει Θεός, εἶναι ἔμφυτος εἰς τὴν ψυχὴν μας. Ἐὰν δὲν ὑπῆρχε Θεός, δὲν θὰ εἴχομεν καὶ ἡμεῖς μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μας μίαν τοιαύτην ἀδιάσειστον ἰδέαν περὶ τοῦ Θεοῦ.

2. Ἡ οὐσία καὶ αἱ ιδιότητες τοῦ Θεοῦ

Ἀπὸ ὅσα εἶπομεν προηγουμένως, βλέπομεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς φυσικῆς ἀντιλήψεως σχηματίζει γνῶσιν περὶ τῆς ὑπάρξεως Θεοῦ, ἀλλὰ ἡ γνῶσις αὐτὴ δὲν εἶναι πλήρης. Διότι ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰς ἀτελεῖς τοῦ αἰσθήσεως δὲν ἔμπορεῖ οὔτε νὰ ἴδῃ οὔτε νὰ γνωρίσῃ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος εἶναι Ἄπειρος καὶ Παντέλειος. Εἰς τοῦτο ὁμως τὸν βοηθεῖ ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἐγίνε διὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν, καὶ μάλιστα διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Κατὰ τὴν ὀρθόδοξον ἡμῶν πίστιν ὁ Θεὸς εἶναι ἀχώρητος εἰς τὸν ἀνθρώπινον νοῦν καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔμποροῦμεν νὰ τὸν ὀρίσωμεν. Τοῦ ἀποδίδομεν ὁμως διαφόρους ιδιότητας, ὀνομάζοντες Αὐτὸν παντοδύναμον, δίκαιον, παντογνώστην, πάνσοφον κ.τ.λ.

Ὁ Θεὸς εἶναι Πνεῦμα, δηλ. οὐσία ἄυλος καὶ ἀόρατος. Εἶναι πανταχόθεν παρών, δηλαδὴ εἶναι πάντοτε ἐμπρὸς μας, ὅπου καὶ ἂν εὕρισκώμεθα. Παρακολουθεῖ καὶ βλέπει τὰς πράξεις μας καὶ τὰς σκέψεις μας.

Εἶναι παντοδύναμος, διότι ἔχει τὴν δύναμιν νὰ τὰ κάμνῃ ὅλα, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κακόν, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ κάμνῃ ἀλλὰ, τὸ μισεῖ καὶ τὸ ἀποστρέφεται.

Εἶναι πάνσοφος καὶ παντογνώστης. Ἐδημιούργησε

τὸν Κόσμον καὶ τὸν κυβερνᾷ μὲ ἀπόλυτον σοφίαν. Γνωρίζει δὲ τὰ πάντα, καὶ τὰ παρελθόντα καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα.

Εἶναι δίκαιος, τιμωρεῖ δηλ. τὸ κακὸν καὶ ἀνταμείβει τὴν ἀρετὴν μὲ ἀμεροληψίαν. Χαίρεται ὁ Θεὸς χαρὰν μεγάλην, ὅταν βλέπῃ νὰ κάμνωμεν τὸ καλὸν καὶ νὰ ἀποφεύγωμεν τὸ κακόν. Διότι ὅσον περισσότερον ἀποφεύγομεν τὰς ἁμαρτίας καὶ πράττομεν καλὰ ἔργα, τόσο περισσότερο πλησιάζομεν πρὸς Αὐτὸν καὶ γινόμεθα τέκνα Του φιλόστοργα.

Εἶναι πανάγαθος, διότι δίδει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἀγαθὰ του χωρὶς διάκρισιν, καὶ εἰς τοὺς δικαίους καὶ εἰς τοὺς ἀδίκους.

Εἶναι μακροθύμος καὶ εὐσπλαγχνικός, διότι συγχωρεῖ τοὺς μετανοοῦντας καὶ ἔλεει τοὺς πάσχοντας. « *Οἰκτίρων καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος* », λέγει ὁ Ψαλμωδός.

Μὲ ἄλλους λόγους ὁ Θεὸς εἶναι τὸ τελειότερον Πνεῦμα, ὁ μέγας ἡμῶν Πατὴρ, ὁ ὁποῖος πάντοτε μᾶς βοηθεῖ καὶ μᾶς προστατεύει. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴ Τὸν ἀγαπῶμεν καὶ νὰ μὴ Τὸν λατρεύωμεν ;

3. Ἡ Ἁγία Τριάς

Εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν ἀποκαλύπτεται ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Ἕνας, ἔχει δὲ τρεῖς Ὑποστάσεις, τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Καλεῖται δὲ Τρισυπόστατος. Τὰ τρία Αὐτὰ πρόσωπα ἀποτελοῦν τὴν Ἁγίαν Τριάδα. Ὁ Πατὴρ εἶναι ἀγέννητος, ὁ Υἱὸς γεννᾶται αἰώνιως ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς.

Τὸ Τρισυπόστατον τῆς Θεότητος δὲν δύναται νὰ τὸ κατανοήσῃ καὶ νὰ τὸ ἐξετάσῃ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς.

Τὰ τρία πρόσωπα τῆς Θεότητος ἐφανερώθησαν μαζὶ κατὰ τὴν βάπτισιν τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμόν. Ἐνῶ ἐβαπτίζετο ὁ Υἱός, κατέβη τὸ Ἅγιον Πνεῦμα « *ἐν εἵδει περιστερᾶς* » ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν Του καὶ τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἠκούσθη ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς ἡ φωνὴ τοῦ Πατρὸς, ὁ ὁποῖος ἔλεγεν : « *Οὗτος εἶναι ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός* ».

Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μᾶς ἐδίδασκεν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Τρισυπόστατος, ὅταν μετὰ τὴν ἀνάστασίν Του ἔλεγεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους : « *Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος* ».

Καὶ τὰ τρία λοιπὸν Αὐτὰ πρόσωπα ἀποτελοῦν μίαν καὶ μόνην Θεότητα, ἀχώριστον καὶ ἀδιαίρετον, τὸν Τριαδικὸν Θεόν.

4. Ἡ δημιουργία τοῦ Κόσμου

Ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Ἱστορίαν ἔχομεν διδαχθῆ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν Κόσμον. Αὐτός, λέγει ἡ Ἁγία Γραφή, εἶπε καὶ ἐγένοντο ὅλα ἐκ τοῦ μηδενός. Αὐτὸς ἔδωκεν ἐντολὴν καὶ ἐκτίσθησαν, διὰ τοῦτο καὶ Τὸν ὀνομάζομεν « ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς ».

Ἀλλὰ διατί ἔκαμε τὸν Κόσμον ὁ Θεός; Τὸν ἔκαμεν ἀπὸ ἀγαθότητα διὰ τὸν ἄνθρωπον. Διὰ νὰ δείξῃ λοιπὸν τὴν ἀγάπην Του πρὸς ἡμᾶς ἐδημιούργησε τὸν Κόσμον.

Ἡ δημιουργία τοῦ Κόσμου ἐγένετο εἰς ἕξ ἡμέρας μετὰ τὸν λόγον καὶ μόνον καὶ μετὰ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ. Προηγουμένως δὲν ὑπῆρχε τίποτε, παρὰ μόνον σκότος.

Κατὰ τὴν Ἀγίαν Γραφὴν « *Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ... καὶ εἶπε καὶ ἐγένετο φῶς* » (Γεν. α' 1—31). Αὐτὰ ἐγέναν τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς δημιουργίας. Τὴν δευτέραν ἡμέραν εἶπε καὶ ἐγένετο τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ, τὴν τρίτην εἶπε καὶ ἐχωρίσθησαν τὰ ὕδατα εἰς τὰς θαλάσσας καὶ ἐφάνη ἡ ξηρὰ, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν ἤρχισε νὰ βλαστάνῃ τὸ χόρτον καὶ τὰ δένδρα μετὰ τοὺς καρπούς των.

Τὴν τετάρτην ἡμέραν εἶπε καὶ ἐγέναν ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες. Τὴν πέμπτην εἶπε καὶ ἐγέναν οἱ ἰχθύες τῶν θαλασσῶν καὶ τῶν λιμνῶν, καθὼς καὶ τὰ διάφορα εἶδη τῶν πτηνῶν. Τὴν ἕκτην ἡμέραν ἐδημιούργησεν ὅλα τὰ ἄλλα ζῶα τῆς ξηρᾶς.

Καὶ τελευταῖον ἐπλασε τὸν ἄνθρωπον, ὡς κορωνίδα τῆς δημιουργίας, ἄρχοντα πρῶτον εἰς ὅλην τὴν φύσιν.

Ὁ Θεὸς ἔκαμεν ἐξαίρεσιν εἰς τὸν τρόπον τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦτο ἀποδεικνύει τὴν ἰδιαιτέραν φροντίδα τοῦ Δημιουργοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Ἐλάβεν ἐκ τῆς γῆς χῶμα, ἔκαμε πηλὸν καὶ ἐκ τοῦ πηλοῦ ἐπλασε σωματικῶς τὸν ἄνθρωπον. Ἐπειτα τοῦ ἐνεφύσησε πνοὴν ζωῆς. Διὰ τοῦτο ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἐκ σώματος ὕλικου καὶ ἐκ πνεύματος ἀύλου καὶ ἀθανάτου.

Τὸν ἐπλασε δὲ « *κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν* » (Γεν. α' 26). Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐδημιουργήθη λογικὸς καὶ ἐλεύθερος καὶ ἔλαβε τὴν δύναμιν νὰ γίνῃ ὁμοῖος μετὰ τὸν Θεὸν ἠθικῶς. Διὰ τῶν θείων αὐτῶν χαρισμάτων ὁ ἄνθρωπος ἀναπτύσσεται ἠθικῶς καὶ τελειοποιεῖται. Ἡ τελειοποίησις δὲ αὐτῇ ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τῶν ψυχικῶν του δυνάμεων καὶ ἐκ τῆς θείας Χάριτος.

5. Οἱ Ἄγγελοι

Ὁ Πανάγαθος Θεὸς δὲν ἐδημιούργησε μόνον ὅσα βλέπομεν, ἀλλὰ καὶ ὅσα δὲν βλέπομεν, δηλαδὴ τὰ ἀόρατα, ὅπως εἶναι οἱ ἄγγελοι, τοὺς ὁποίους δὲν ἤμποροῦμεν νὰ ἴδωμεν. Οἱ ἄγγελοι εἶναι ἀσώματα καὶ ἀόρατοι πνευματικαὶ καὶ λογικαὶ ὑπάρξεις, ἀσυγκρίτως ἀνώτεροι τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὴν ἀγιότητα, ἀλλὰ κατώτεροι τοῦ Θεοῦ. Οἱ ἄγγελοι ἐδημιουργήθησαν πρὶν ἀπὸ τὴν δημιουργίαν τοῦ ὑλικοῦ κόσμου καὶ ἔχουν ὡς ἔργον νὰ ἀναγγέλλουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ὑμνοῦν τὴν δόξαν Του. Ἐπίσης κατὰ τὰς ἐντολὰς Ἐκείνου φροντίζουν νὰ προστατεύουν τοὺς εὐσεβεῖς καὶ εἶναι φύλακες καὶ ὁδηγοὶ αὐτῶν εἰς τὴν ζωὴν.

Ἀποτελοῦν δὲ οἱ ἄγγελοι ὁλοκλήρους στρατιάς, αἱ ὁποῖαι εἶναι διηρημέναι εἰς ἑννέα τάγματα:

- α) Ἀρχαί, Ἄγγελοι, Ἀρχάγγελοι.
- β) Δυνάμεις, Κυριότητες, Ἐξουσίαι.
- γ) Θρόνοι, Χερουβεὶμ, Σεραφεὶμ.

Ἡ Ζ' Οἰκουμένηκὴ Σύνοδος (787 μ.Χ.) ὥρισε νὰ ἀποδίδωμεν τιμητικὴν προσκύνησιν εἰς τοὺς ἀγγέλους, ὅπως κάμνωμεν διὰ τοὺς ἁγίους.

Αἱ στρατιαὶ τῶν Ἀγγέλων ἔχουν ἀρχιστρατήγους τὸν ἀρχάγγελον Μιχαὴλ καὶ τὸν ἀρχάγγελον Γαβριήλ. Μᾶς εἶναι ἐπίσης γνωστὰ καὶ δύο ἄλλα ὀνόματα Ἀγγέλων, τοῦ Ραφαὴλ καὶ τοῦ Οὐριήλ.

Τὴν μνήμην τῶν δύο Ἀρχαγγέλων ἐορτάζει ἡ Ἐκκλησία μας τὴν 8ην Νοεμβρίου.

Μερικοὶ ὁμως ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους ὑπερφηανεύθησαν καὶ ἔδειξαν ἀσέβειαν πρὸς τὸν Δημιουργόν. Διὰ τοῦτο ἐξέπεσαν ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τῶν, ἐξεδιώχθησαν ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἐγίναν πονηρὰ πνεύματα. Ἡ ὑπερηφάνεια, τὸ ψεῦδος καὶ ἡ παρακοὴ ἦσαν τὰ αἷτια τῆς πτώσεως τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἀπὸ τὴν πρώτην τῶν θέσιν πού εἶχον εἰς τοὺς οὐρανοὺς.

Τὰ πονηρὰ πνεύματα μετ' ἀρχηγόν τοὺς τὸν Σατανὰ ἐργάζονται διὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Κακοῦ. Πολεμοῦν ἐναντίον τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ καὶ διαβάλλουν (κατηγοροῦν) τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ, τὰ δημιουργήματα καὶ τὸ θέλημα Αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ὠνομάσθησαν καὶ Διάβολοι. Ἐπίσης παρακινοῦν τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὸ κακόν, τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἀνταρσίαν κατὰ τοῦ Δημιουργοῦ.

6. Ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ προορισμός του

Τὸ τελευταῖον, ὅπως εἶδομεν, ἀλλὰ καὶ τὸ τελειότερον πάντων τῶν δημιουργημάτων τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ ἄνθρωπος, διότι δι' αὐτὸν ἔλαβεν ἰδιαίτεράν φροντίδα. Ἐνῶ δηλ. διὰ τὰ ἄλλα δημιουργήματα εἶπε ὁ Θεὸς καὶ ἐγένοντο, διὰ τὸν ἄνθρωπον ἔκαμε ἐξαιρέσιν. Εἰργάσθη κατ' ἄλλον τρόπον. Δὲν εἶπε, διὰ τοῦ λόγου Του, νὰ γίνη ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ εἰργάσθη μὲ ἔργα, διὰ νὰ τὸν δημιουργήσῃ.

Ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ὑλικοῦ σώματος, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα δημιουργήματα καὶ ἐκ τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία εἶναι αἷλος καὶ ἀθάνατος.

Ὁ ἄνθρωπος δηλαδὴ εἶναι συνδεδεμένος διὰ μὲν τοῦ σώματος μὲ τὸν ὑλικὸν κόσμον, διὰ δὲ τῆς ψυχῆς μὲ τὸν πνευματικόν. Τὸ σῶμα εἶναι τὸ ὄργανον καὶ ἡ κατοικία τῆς ψυχῆς. Μᾶς τὸ λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς μίαν του Ἐπιστολὴν, ὅτι τὸ σῶμα εἶναι « *ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν Ἁγίου Πνεύματος* » (Α' Κορινθ. στ' 19).

Ὁ ἄνθρωπος ἐγένεν ἡ κορωνὶς τῆς δημιουργίας, διότι ἐπροικίσθη μὲ τόσα σωματικὰ καὶ ψυχικὰ προτερήματα. Ἡμπορεῖ νὰ σκέπτεται ἐλευθέρως καὶ νὰ πράττῃ τὸ καλόν, διὰ νὰ γίνη ἀγαθὸς καὶ νὰ ὁμοιάσῃ πρὸς τὸν Δημιουργόν του. Αὐτὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς μας ἐπὶ τῆς γῆς.

Ὁ προορισμός μας εἶναι νὰ γίνωμεν τέλειοι, ὅπως ὁ Θεός. « *Ἔσεσθε τέλειοι, ὅπως ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς εἶναι τέλειος* », ἐδίδασκεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς (Ματθ. ε' 48). Θὰ γίνωμεν δὲ τέλειοι, ὅταν προσπαθῶμεν νὰ ἀποφεύγωμεν τὴν ἁμαρτίαν καὶ ὅταν πράττωμεν πάντοτε σύμφωνα μὲ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ.

7. Τὸ Προπατορικὸν ἁμάρτημα

Ἐμάθαμεν ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Ἱστορίαν ὅτι οἱ Πρωτόπλαστοι ἔζων μέσα εἰς ἓνα θουμάσιον κῆπον, τὸν Παράδεισον, ὅπου ὑπῆρχον ἀπὸ ὅλα τὰ εἶδη τῶν ζώων, τῶν φυτῶν καὶ τῶν καρπῶν. Ἐκεῖ μέσα ἔζων οἱ Πρωτόπλαστοι ἐλεύθεροι καὶ εὐτυχεῖς.

Ἀλλὰ ὁ Θεὸς τοὺς εἶχε θέσει κάποιον ὅρον, διότι ἤθελε νὰ δοκιμάσῃ τὴν ὑπακοὴν των καὶ νὰ τοὺς ἀσκήσῃ εἰς τὴν ἀρετὴν, διὰ νὰ γίνουν περισσότερον τέλειοι. Ἦθελε νὰ ἔχουν πρὸς Αὐτὸν ὑπακοὴν ἀδιασά-

λευτον ὄχι ἐκ φόβου, ἀλλὰ ἀπὸ βαθεῖαν πίστιν. Διὰ τοῦτο τοὺς ἔδωσεν ἐντολὴν νὰ μὴ φάγουν ἀπὸ τοὺς καρποὺς ἑνὸς μόνου δένδρου τοῦ Παραδείσου, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ.

Οἱ Πρωτόπλαστοι ὅμως παρεκινήθησαν ἀπὸ τὸν πειρασμόν, παρήκουσαν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ ἔφαγον ἀπὸ τὸν ἀπηγορευμένον καρπὸν. Ἡ παρακοὴ αὕτη ἦτο περιφρόνησις πρὸς τὴν Θεῖαν ἐντολὴν καὶ ἐγένεν αἰτία μεγάλης ἁμαρτίας· ἦτο τὸ λεγόμενον προπατορικὸν ἁμάρτημα, ἡ πτώσις εἰς τὴν ἁμαρτίαν.

Τὸ μέγα τοῦτο ἁμάρτημα ἦτο παράβασις τῆς πρώτης Ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἐδόθη εἰς τοὺς Πρωτοπλάστους, διὰ νὰ τοὺς ἐξασφαλίσῃ εὐτυχίαν ζωῆς. Ἡ Ἐντολὴ αὕτη ἦτο τὸ μοναδικὸν δοκιμαστήριον τῆς πίστεως τῶν πρὸς τὸν Θεόν.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἁμαρτίας ἦσαν φρικτὰ διὰ τὸν ἄνθρωπον. Οἱ Πρωτόπλαστοι ἐξεδιώχθησαν καὶ ἔχασαν τὴν εὐτυχίαν τοῦ Παραδείσου. Ἐνεκα τῆς ἁμαρτίας ὁ νοῦς τῶν ἐσκοτίσθη, ἡ θέλησις τῶν ἐξησθένησε καὶ ἡ συνειδησις τῶν δὲν εἶχε πλέον τὴν δύναμιν νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὸ κακόν. Ἐχασαν οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι τὴν χαράν, τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν ψυχικὴν γαλήνην, ἔχασαν καὶ τὴν ζωὴν, διότι κατεδικάσθησαν καὶ μετὰ αὐτὸν τὸν σωματικὸν καὶ ψυχικὸν θάνατον (αἰωνίαν τιμωρίαν τῆς ψυχῆς).

Τὴν κατάστασιν δὲ αὐτὴν τὴν ἐκληροδότησαν καὶ εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, τὸ ὁποῖον ἐπληθύνετο ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν.

Ἀπὸ τότε πλέον ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶχον ὡς κληρονομίαν τῶν αὐτῶν τὸν σκοτισμὸν τοῦ λογικοῦ τῶν, τὴν κλίσιν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἀδυναμίαν πρὸς τὸν πειρασμόν.

Ἡ ροπὴ τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ κακὸν ἐμφανίζεται ὡς ἠθικὸν μόλυσμα, τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν ἀρχὴν του εἰς τοὺς Πρωτοπλάστους.

Καὶ ἡ κατάστασις ἐχειροτέρευσε ἀκόμη περισσότερον, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἐλησμόνησαν τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ἔπεσαν εἰς τὴν πλάνην τῆς εἰδωλολατρίας.

Ἀλλὰ ὁ Θεὸς ὁ πολυεύσπλαγχνος δὲν ἄφησε τὰ πλάσματά Του νὰ ζοῦν εἰς τὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας. Ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ τὸν Μονογενῆ Του Υἱόν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, διὰ νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν δρόμον τῶν θείων Ἐντολῶν.

8. Ἡ Θεία Πρόνοια

Καθὼς δὲν ἔμπορεῖ νὰ γίνη τίποτε χωρὶς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, τοιοῦτοτρόπως καὶ τίποτε δὲν ἔμπορεῖ νὰ διατηρηθῇ εἰς τὴν ζωὴν χωρὶς τὴν προστασίαν Του. Γνωρίζομεν ὅτι ὁ Θεὸς ἀπὸ τότε ποῦ ἐδημιούργησε τὸν Κόσμον, δὲν τὸν ἄφησε ποτὲ εἰς τὴν τύχην του, ἀλλὰ τὸν συντηρεῖ καὶ τὸν κυβερνεῖ καὶ τὸν καθοδηγεῖ, ὥστε νὰ φθάσῃ αὐτὸς εἰς τὸν ὑψιστὸν σκοπὸν, διὰ τὸν ὁποῖον ἐδημιουργήθη.

Πάντοτε ἐφρόντιζε καὶ φροντίζει μὲ πατρικὴν ἀγάπην καὶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὰ ἄλλα Του δημιουργήματα. Αὐτὴν τὴν ἀγάπην καὶ τὴν φροντίδα τὴν ὁποῖαν δεικνύει ὁ Θεὸς διὰ τὰ πλάσματά Του, τὴν ὀνομάζομεν **Θείαν Πρόνοιαν**.

Ἡ Θεία Πρόνοια ἐκδηλώνεται κατὰ δύο τρόπους. Καὶ ὡς Πρόνοια διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ Κόσμου καὶ ὡς Πρόνοια διὰ τὴν διακυβέρνησιν τοῦ Κόσμου.

Ἡ συντήρησις τοῦ Κόσμου. Ὁ Κόσμος ἔχει ἀνάγκην συντηρήσεως, διότι δὲν ἐδημιουργήθη μόνος του. Ἐδημιουργήθη ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον καὶ ἐξαρτᾶται. Ὁ Θεὸς εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς κινήσεως τῶν πάντων. Ὅπως δὲ λέγει ἡ Γραφή, «*ἐν αὐτῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν*». Καὶ ὁ Μ. Βασίλειος τονίζει: «*Πάντα σκοπεύει ὁ ἀκοίμητος ὀφθαλμὸς τοῦ Θεοῦ*».

Ἡ διακυβέρνησις τοῦ Κόσμου. Τὰ ἱερὰ βιβλία πολλάκις ἐπαναλαμβάνουν ὅτι ὁ Θεὸς δὲν συντηρεῖ μόνον τὸν Κόσμον, ἀλλὰ καὶ τὸν κυβερνεῖ. Ἐπιβλέπει ἡ Θεία Πρόνοια καὶ διευθύνει τὰ πάντα ἀνεξαιρέτως εἰς τὸν Κόσμον. Καὶ τὰ μὲν ἄψυχα κυβερνῶνται σύμφωνα μὲ τοὺς φυσικοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους ἔθεσεν ὁ Θεός, τὰ δὲ ἔμψυχα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἐλευθέραν θέλησιν, τὰ κατευθύνει ἡ Θεία Πρόνοια καὶ τὰ ἐνισχύει πρὸς τὸ ἀγαθόν. Διότι ὁ Θεὸς «*τοῖς πᾶσι πάρεστι σκορπιζὼν ἐκάστω σωτηρίαν*» (Μ. Βασίλειος).

Προνοεῖ λοιπὸν ὁ πανάγαθος Θεὸς δι' ὅλα, ἀκόμη καὶ διὰ τὰ πλέον ἀσήμαντα. Ἰδοὺ τί λέγει ὁ Κύριος εἰς μίαν ὁμιλίαν Του: «*Κοιτάξατε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, τὰ ὁποῖα οὔτε σπεῖρουν οὔτε θερίζουν οὔτε συνάγουν τοὺς καρπούς εἰς τὰς ἀποθήκας καὶ ὅμως ὁ Πατὴρ ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. Ἐσεῖς δὲν εἰσθε πολὺ ἀνώτεροι ἀπὸ αὐτά;... Παρατηρήσατε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνουν· δὲν κοπιάζουν οὔτε γνέθουν» (Ματθ. στ' 26-28).*

Βεβαίως πολύ περισσότερον φροντίζει διὰ τὸ τελειότερον δημιούργημα Του, διὰ τὸν ἄνθρωπον. Τὴν ἰδιαιτέραν δὲ αὐτὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ τὴν ἐγνωρίσαμεν, διότι μᾶς ἔστειλε τὸν Μονογενῆ Του Υἱόν, διὰ νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀληθινῆς Ὁρθοκείας καὶ εἰς τὸν δρόμον τοῦ καλοῦ.

Τὸν δρόμον λοιπὸν αὐτὸν πρέπει νὰ ἀκολουθῶμεν καὶ τότε ἡ Θεία Πρόνοια θὰ μᾶς προστατεύῃ διαρκῶς. Καὶ ὅταν ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ εἶναι μαζί μας, κανεὶς δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι ἐναντίον μας, κανεὶς δὲν ἔμπορεῖ νὰ μᾶς κάμῃ κακόν.

9. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς

Ἄρθρον 2ον. «Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.»

Τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως ἀπὸ τὸ δεύτερον ἄρθρον ἕως καὶ τὸ ἔβδομον περιλαμβάνει τί ἀκριβῶς πρέπει νὰ πιστεύωμεν περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Μὲ τὸ δεύτερον ἄρθρον ὁμολογοῦμεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ὅτι πιστεύομεν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ ὅποιος εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μονογενῆς. Πιστεύομεν ὅτι ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Πατέρα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, πρὶν δηλαδὴ κτισθῇ ὁ Κόσμος. Ἐπομένως δὲν εἶναι κτίσμα τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐδίδασκεν ὁ αἰρετικὸς Ἄρειος.

Πιστεύομεν ἐπίσης ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Φῶς, ἀφοῦ ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Πατέρα, ὁ ὅποιος εἶναι τὸ ἀπειρον Φῶς. Εἶναι Θεὸς ἀληθινὸς καὶ Αὐτός, ἀφοῦ ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν ἀληθινόν. Θεόν. Δὲν εἶναι κτίσμα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἰδίαν οὐσίαν μὲ τὸν Πατέρα, δηλαδὴ ὁμοοῦσιος.

Μᾶς τὸ ἐτόνισεν αὐτὸ τὸ σημεῖον καὶ ὁ Ἰησοῦς εἰς μίαν Του ὁμίλιαν: «ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμεν» (Ἰωάν. ι' 30).

Τέλος πιστεύομεν ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ὅποιος λέγεται καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, εἶναι Ἐκεῖνος «διὰ τοῦ ὁποῖου ἐγένοντο τὰ πάντα», δηλαδὴ ὁ κόσμος, τὸ σύμπαν. Διότι ὁ Λόγος εἶναι ἡ σοφία καὶ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ.

10. Ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ

Ἀρθρον 3ον. « Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα ».

Ὅταν οἱ Πρωτόπλαστοι διέπραξαν τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα, ἐτιμωρήθησαν καὶ ἐξεδιώχθησαν ἀπὸ τὸν Παράδεισον. Ἀπὸ τότε ἡ ἁμαρτία ἤρχισε νὰ ἐξαπλοῦται εἰς τὸν κόσμον, οἱ ἄνθρωποι ἔχασαν τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας καὶ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ.

Ἀλλὰ δὲν ἠθέλησεν ὁ Θεὸς νὰ ἐγκαταλείψῃ διὰ παντὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς τὴν πλάνην καὶ εἰς τὸν αἰώνιον θάνατον ἐξ οἰτίας τῆς ἁμαρτίας τῶν Πρωτοπλάστων. Διὰ τοῦτο κατὰ καιροὺς ἔστειλε τοὺς προφῆτας Του, οἱ ὅποιοι προεῖπον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι θὰ ἔλθῃ ὁ Μεσσίας, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ σώσῃ τὸν κόσμον.

Καὶ πράγματι, « ὅτε ἦλθε τὸ πλῆρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν νόθεσίαν ἀπολάβωμεν » (Γαλ. δ' 4).

Ὁμολογεῖ λοιπὸν ὁ Χριστιανὸς εἰς τὸ τρίτον ἄρθρον, ὅτι κατῆλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, ὅτι ἔλαβε σάρκα καὶ ἐγίνε τέλειος ἄνθρωπος.

Διότι καθὼς ἦτο τέλειος Θεός, ἐγίνε καὶ τέλειος ἄνθρωπος, χάριν ἡμῶν, διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεώς Του ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου. Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὴν Παρθένον, ἦτο ἀναμάρτητος, τὴν ἤνωσε δὲ μετὰ τὴν θείαν Του φύσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως καὶ ἀχωρίστως. Διὰ τοῦτο λέγεται Θεάνθρωπος, ἐπειδὴ ἔχει δύο φύσεις, τὴν ἀνθρωπίνην καὶ τὴν θείαν, εἰς ἓν πρόσωπον ἡνωμένας.

Εἰς τὸν Χριστὸν ἐπίσης ὑπῆρχον καὶ δύο θελήσεις, ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη, ἡνωμένα καὶ αὐταὶ ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως καὶ ἀχωρίστως. Ἀλλὰ ἡ ἀνθρωπίνη θέλησις ἠκολούθει τὴν θείαν καὶ πάντοτε ὑπετάσσετο εἰς αὐτήν, ὅπως ὑπετάχθη ὅταν εἶπε εἰς Γεθσημανῇ ὀλίγον πρὸ τοῦ σταυρικοῦ Του θανάτου: « Πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθέτω ἀπὸ ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς Σὺ ».

Ἦλθε δὲ καὶ ἐνηθρώπησε δι' ἓν σκοπὸν. διὰ νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ

ἀπό τὴν ἁμαρτίαν, διότι οὐδεὶς ἄλλος ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχη τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐκ τοῦ αἰωνίου θανάτου, οὔτε ἄγγελος, οὔτε ἅγιος, εἰμὴ μόνον ὁ Χριστός. Μόνον μὲ τὴν θείαν βοήθειαν, μὲ τὴν θείαν διδασκαλίαν, μὲ τὸ παράδειγμά Του καὶ τὴν σταυρικήν Του θυσίαν θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ ἐπανεύρωμεν τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας μας.

11. Τὸ ἐπίγειον ἔργον τοῦ Σωτῆρος

Ἄρθρον 4ον. « Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα ».

Ἄρθρον 5ον. « Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς ».

Ἄρθρον 6ον. « Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς ».

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅπως ἐμάθαμεν ἀπὸ τὴν Καινὴν Διαθήκην, ἀφοῦ ἐβαπτίσθη, ἤρχισε τὴν διδασκαλίαν του ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐδίδοξε δὲ μόνον ἐπὶ τρία ἔτη. Ἀλλὰ ἡ ἀνθρωπίνη ἁμαρτία ἦτο βαρεῖα. Καὶ διὰ νὰ σωθῇ ὁ κόσμος, ἔπρεπε νὰ θυσιασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Παραδεχόμεθα λοιπόν με τὸ τέταρτον ἄρθρον ὅτι ὁ Κύριος, διὰ τὴν σωσὴν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα καὶ τὴν συμ-φιλίωσιν με τὸν Θεόν, κατεδέχθη τὴν συλληφθῆ ἀπὸ τοὺς ἀνόμους Ἰου-δαίους, τὴν πάθη πολλὰ μαρτύρια, τὴν σταυρωθῆ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ποντίου Πιλάτου καὶ τέλος τὴν ἀποθάνῃ καὶ τὴν ταφῇ.

Διὰ τοῦ σταυρικοῦ Του θανάτου ὁ Ἰησοῦς ἐπῆρε τὴν θέσιν τοῦ ἁμαρτήσαντος πρωτοπλάστου Ἀδάμ, χάριν τῆς ἐξιλεώσεως καὶ τῆς σω-τηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ὁ Χριστὸς, ὡς ἀναμάρτητος, προσέφερε τὸν ἑαυτὸν Του ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου ἀπὸ ἀγάπην. Ἀνέλαβε δὲ ὅλον τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας, ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν ἁμαρτωλῶν.

Ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ δὲν ἀπέθανεν ἡ Θεότης Του· ἀπέθανεν ἡ ἀνθρωπίνη Του φύσις, ἀγνή καὶ ἀναμάρτητος, ὡς λύτρον ὑπὲρ τῶν πολλῶν. Χωρὶς τὸν σταυρικὸν Του θάνατον ἡ σωτηρία τοῦ κόσμου ἦτο ἀδύνατος.

Μὲ τὸν σταυρικὸν Του θάνατον ἐτελείωσε τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου. Ἡ θυσία τοῦ Θεανθρώπου μᾶς ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τὸ προπα-τορικὸν ἁμάρτημα καὶ ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην ἁμαρτίαν, μᾶς ἐπανέφερεν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Θεοῦ καὶ μᾶς ἔκαμεν κληρονόμους τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Εἰς τὸ πέμπτον καὶ ἕκτον ἄρθρον ὁμολογεῖ ὁ Χριστιανός, ὅτι ὁ Κύ-ριος τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατόν Του ἀνεστήθη, ὅπως τὸ εἶχον προεί-πει οἱ θεόπνευστοι Προφῆται καὶ ὁ Ἰδιος.

Τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου τὴν ἐπληροφορήθησαν πρῶται αἱ Μυ-ροφόροι γυναῖκες, ὅταν ἐπῆγαν τὸ πρῶτὴ τῆς τρίτης ἡμέρας ἀπὸ τῆς σταυρώσεώς Του εἰς τὸν τάφον, διὰ τὴν ἀλείψουν με μύρα τὸ θεῖον Σῶμα. Ἐκεῖ συνήντησαν τὸν ἄγγελον, ὁ ὁποῖος τοὺς εἶπεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶναι πλέον εἰς τὸ μνήμα, ἀλλ' ἀνεστήθη.

Μὲ τὴν ἀνάστασιν Του ὁ Χριστὸς ἐνίκησε τὸν θάνατον, ἀφοῦ προ-ηγούμενως ἔμεινεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας εἰς τὸν Ἄδην, ὅπως ὁ προφήτης Ἰωνᾶς ἔμεινε μέσα εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ κήτους.

Κατὰ τὴν τριήμερον δὲ παραμονὴν Του εἰς τὸν Ἄδην ἐκήρυξεν ὁ Κύριος τὴν διδασκαλίαν Του καὶ εἰς τοὺς νεκροὺς καὶ ἀνεβίβασεν εἰς τοὺς Οὐρανοὺς ὅλους ὅσοι ἐπίστευσαν εἰς Αὐτόν.

Ἀφοῦ δὲ ἐνίκησεν ὁ Ἰησοῦς τὸν θάνατον, διότι ὡς Θεὸς δὲν ἠδύνατο νὰ κρατῆται ἀπὸ αὐτόν, ἀνέστη ἐκ τοῦ τάφου τὴν τρίτην ἡμέραν

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἀνάστασιν Του ὁ Ἰησοῦς ἔμεινε 40 ἡμέρας ἀκόμη

ἐπὶ τῆς γῆς. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ παρουσιάσθη δέκα φορές εἰς τοὺς Μαθητάς Του, διὰ νὰ τοὺς δώσῃ θάρρος, συμβουλὰς καὶ ὁδηγίας.

Τέλος τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἐκάθισεν « ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς ».

Ἡ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου καὶ ἡ θέσις τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς δεικνύουν τὴν μεγαλοπρέπειαν, τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐξουσίαν ἐκείνην τὴν ὁποίαν εἶχε, διὰ νὰ τελειώσῃ τὸ ἀπολυτρωτικὸν Του ἔργον, δηλαδὴ τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου.

12. Ἡ δευτέρα Παρουσία τοῦ Σωτῆρος

Ἄρθρον 7ον. « Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κοῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος ».

Ὁ Χριστιανὸς πιστεύει καὶ ὁμολογεῖ, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς θὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν γῆν ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς μετὰ τὴν θείαν Του δόξαν, διὰ νὰ κρίνῃ πάντα τὰ ἔθνη, τοὺς ζῶντας καὶ τοὺς νεκροὺς ὅλους, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ κόσμου μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

Θὰ κρίνῃ τὸν καθένα κατὰ τὰ ἔργα του « καὶ τότε ἀποδώσῃ ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν του », ὅπως λέγει τὸ Εὐαγγέλιον (Ματθ. 1στ' 27).

Τὴν δευτέραν Παρουσίαν τοῦ Κυρίου τὴν ἐπροφῆτευσαν οἱ προφῆται, τὴν προανήγγειλεν ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς καὶ οἱ Ἀπόστολοι, τὴν παρεδέχθησαν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ὡμολόγησαν ὡς βασικὴν ἀλήθειαν τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

Ἀλλὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν τῆς δευτέρας Παρουσίας, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ γίνῃ ἡ θεία κρίσις, κανεὶς δὲν τὴν γνωρίζει, οὔτε ἡμεῖς οὔτε αἱ ψυχαὶ οὔτε οἱ ἄγγελοι, παρὰ μόνον ὁ Θεός. Διὰ τοῦτον τὸν λόγον μᾶς ἐδίδασκεν ὁ Κύριος ὅτι πρέπει νὰ περιμένωμεν, νὰ κάμνωμεν καλὰ ἔργα καὶ νὰ εἴμεθα πάντοτε ἔτοιμοι, διὰ νὰ δεχθῶμεν τὸν Βασιλέα τῶν Βασιλέων.

Μᾶς τὸ ἐδίδασκεν αὐτὸ μετὰ τὴν παραβολὴν τῶν Δέκα Παρθένων, ὅπου μᾶς λέγει ὅτι πρέπει νὰ εἴμεθα πάντοτε προητοιμασμένοι διὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Νυμφίου (Ματθ. κε' 1 - 13).

Τότε θὰ ἔλθῃ ὄχι ὡς ταπεινὸς ἄνθρωπος. ὅπως τὴν πρώτην φοράν, ἀλλὰ μετὰ ὅλην Του τὴν δόξαν καὶ τὴν λαμπρότητα. Θὰ τὸν συνοδεύουν τὰ οὐράνια τάγματα τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀρχαγγέλων. Θὰ ἔλθῃ ὡς δίκαιος δικαστὴς καὶ θὰ κρίνῃ τὴν πίστιν καὶ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων.

Διότι ἡ θεία δικαιοσύνη ὀρίζει καὶ ἀνταπόδοσιν. Θὰ βραβεύσῃ ὁ θεῖος Κριτὴς τὴν ἀρετὴν καὶ θὰ χαρίσῃ αἰωνίαν ζωὴν εἰς τοὺς ἀγαθοὺς, θὰ τιμωρήσῃ δὲ τὴν ἀδικίαν τῶν ἁμαρτωλῶν.

Τότε αἱ καθαραι καὶ εὐλογημέναι ψυχαι θὰ κληρονομήσουν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὅπου θὰ ἀπολαύσουν τὴν αἰωνίαν ζωὴν καὶ μακαριότητα. Αἱ ψυχαι δὲ τῶν ἁμαρτωλῶν θὰ ὁδηγηθοῦν εἰς τὸν Ἄδην.

13. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα

Ἀρθρον 8ον. «Καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ Ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν».

Εἰς τὸ ἄρθρον τοῦτο τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως ὁμολογεῖ ὁ Χριστιανὸς ὅτι πιστεύει καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὸ τρίτον δηλαδὴ πρόσωπον τῆς μιᾶς ἀδιαιρέτου καὶ τριςυποστάτου Θεότητος, τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἐκπορεύεται δὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα μόνον ἐκ τοῦ Πατρὸς, ὅχι ὁμῶς καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, ὅπως ἐσφαλμένως διδάσκει ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία.

Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ὀφείλομεν νὰ τὸ προσκυνούμεν καὶ νὰ τὸ δοξάζωμεν, ὅπως τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, διότι εἶναι ὁμοούσιον καὶ ἓνα ἐκ τῶν τριῶν ἴσων προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Εἶναι δὲ Τοῦτο μεγίστη θεία δύναμις καὶ ἁγιάζει τὰ πάντα. Φωτίζει τὰς ψυχὰς τῶν δικαίων, ὅπως ἐφώτισε τοὺς προφῆτας καὶ ἀπεκάλυψε δι' αὐτῶν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς προχριστιανικῆς ἐποχῆς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου καὶ τοὺς προετοίμασε νὰ δεχθοῦν τὸν Λυτρωτὴν.

Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐφώτισε τοὺς Ἀποστόλους καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας των ἱδρυσαν τὴν πρώτην χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν. Ἀπὸ τότε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα παραμένει διαρκῶς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν κυβερνᾷ καὶ ἁγιάζει τοὺς πιστεύοντας εἰς τὸν Χριστόν. Καθοδηγεῖ δὲ τοὺς ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοὺς προφυλάσσει ἀπὸ τὰς πλάνας.

Ἁγιάζει ἐπίσης τὰ Μυστήρια καὶ ἀναγεννᾷ τὴν πίστιν τῶν Χριστιανῶν. Δίδει θείαν φώτισιν εἰς τὸν νοῦν καὶ τὰς καρδίας τῶν πιστῶν, διὰ νὰ ἀκολουθοῦν τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς. Διότι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τὴν θέλησίν του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν θείαν Χάριν, ἡ ὁποία μεταδίδεται εἰς τὸν πιστὸν διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

14. Ἡ Ἐκκλησία

Ἄρθρον 9ον. « Εἰς Μίαν Ἀγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν ».

Ἐκκλησία λέγεται τὸ σύνολον τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι πιστεύουν ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ Σωτὴρ καὶ Λυτρωτὴς τοῦ κόσμου. Ἐχοντες δὲ αὐτοὶ τὴν αὐτὴν πίστιν, κοινωνοῦν τὰ ἴδια Μυστήρια καὶ διοικοῦνται ἀπὸ κληρικούς, οἱ ὅποιοι εἶναι κανονικοὶ διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων.

Μὲ τὸ ἄρθρον τοῦτο ὁμολογοῦμεν ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας εἶναι Μία, δηλαδὴ περιλαμβάνει ὅλους τοὺς Χριστιανούς, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν ἓνα μέγα ποίμνιον μὲ ποιμένα καὶ ἀρχηγὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

Πιστεύομεν ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι Ἀγία, διότι ἔχει ἁγιασθῇ ἀπὸ τὸν Χριστόν καὶ ἔχει ὡς σκοπὸν νὰ ἁγιάσῃ τοὺς ὁπαδούς της.

Πιστεύομεν ὅτι εἶναι Καθολικὴ, δηλαδὴ παγκόσμιος, διότι εἶναι προωρισμένη ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ περιλάβῃ εἰς τοὺς κόλπους της ὅλον τὸν κόσμον, ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, χωρὶς καμμίαν διάκρισιν χώρας, λαοῦ ἢ ἔθνους.

Τέλος πιστεύομεν ὅτι εἶναι Ἀποστολική, δηλαδὴ ἐξηπλώθη εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους καὶ διατηρεῖ ἀκεραίαν τὴν Ἀποστολικὴν διδασκαλίαν, χωρὶς καμμίαν ἀλλαγὴν.

Ἡ Ἐκκλησία ἰδρύθη κατὰ πρῶτον εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ὅταν κατέβη τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ ἐφώτισε τοὺς Ἀποστόλους. Ἀπὸ τότε ἤρχισε νὰ ἐξαπλοῦται καὶ νὰ προοδεύῃ μὲ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Διότι ἡ Ἐκκλησία συνεχίζει ἀδιάκόπως νὰ κυρύττῃ τὸ θεῖον ἔργον τοῦ Κυρίου, δηλαδὴ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων.

Ἀλλὰ Μία, Ἀγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εἶναι μόνον ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολική. Διότι μόνον ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ πιστεύομεν καὶ διατηροῦμεν τὴν ὀρθὴν διδασκαλίαν, τὰ ὀρθὰ δόγματα, ὅπως τὰ παρελάβομεν ἀπὸ τὸν θεμελιωτὴν τῆς Ἐκκλησίας, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους Του καὶ ὅπως τὰ ἐκανόνισαν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους.

15. Τὸ σωτήριον Βάπτισμα

Ἄρθρον 10ον. « Ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ».

Εἰς τὸ δέκατον ἄρθρον παραδέχεται ὁ Χριστιανός, ὅτι πρέπει νὰ βαπτισθῇ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διὰ νὰ τοῦ συγχωρηθοῦν αἱ ἁμαρτίαι.

Τὸ Βάπτισμα μᾶς τὸ ἐδίδαξεν ὁ Χριστός μας, ὅταν ἐβαπτίσθη ὁ ἴδιος εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν καὶ ὅταν ἐκήρυξεν ὅτι « ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται », δηλαδὴ ὅτι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ πιστεύσῃ καὶ θὰ βαπτισθῇ, θὰ σωθῇ.

Χωρὶς τὸ Βάπτισμα δὲν ὑπάρχει σωτηρία, ὅπως λέγει εἰς ἄλλο σημεῖον τὸ Εὐαγγέλιον : « Ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ » (Ἰωάν. γ' 5).

Μὲ τὸ Βάπτισμα συγχωρεῖται ἡ προπατορική ἁμαρτία μας, καθαρίζεται ἡ ψυχὴ μας ἀπὸ τὰς προσωπικὰς μας ἁμαρτίας καὶ εἰσέρχεται ἀγία πλέον εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

16. Ἡ Μέλλουσα ζωὴ

Ἄρθρον 11ον. « Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν ».

Ἄρθρον 12ον. « Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν ».

Μὲ αὐτὰ τὰ δύο τελευταῖα ἄρθρα τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως ὁμολογεῖ ὁ Χριστιανός τὴν πίστιν του περὶ τοῦ τέλους τοῦ Κόσμου, τῆς μελλούσης κρίσεως καὶ τῆς ἀνταποδόσεως. Τοῦτο εἶναι κεφαλαιῶδες δόγμα τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Διότι γνωρίζομεν ὅτι ἡ παρούσα ζωὴ εἰς τοῦτον τὸν κόσμον εἶναι προσωρινή. Ἀποβλέπομεν δὲ ὅλοι εἰς τὴν μέλλουσαν καὶ αἰώνιον ζωὴν. Αὕτῃ ὅμως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν πίστιν μας εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ τὰ καλὰ μας ἔργα. Ἐκαστος δηλαδὴ θὰ κριθῇ μετὰ θάνατον κατὰ τὰ ἔργα του. Ἡ κρίσις δὲ αὕτῃ ἀκολουθεῖ δύο στάδια : εἶναι κρίσις μερικὴ καὶ κρίσις καθολικὴ.

Ἡ μερικὴ κρίσις. Αὕτῃ γίνεται εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον κάθε ἀνθρώπου. Κρίνεται δὲ ἡ ψυχὴ του, ἡ ὁποία εἶναι ἀθάνατος. Ἡ κρίσις αὕτῃ δὲν εἶναι ὀριστικὴ, ἀλλὰ μερικὴ (Ἐβρ. θ' 27), διότι αἱ ψυχαὶ προαπολαύουν μόνον τῶν ἀγαθῶν ἢ τῶν ποιῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπιβληθοῦν εἰς αὐτὰς πλήρως, ὅταν γίνῃ ἡ καθολικὴ κρίσις.

Μετά τήν μερικὴν κρίσιν αἱ ψυχαὶ τῶν καλῶν ἀνθρώπων ὁδηγοῦνται εἰς τὸν Οὐρανὸν καὶ ἐκεῖ παραμένουν ἕως τὴν ὥραν τῆς καθολικῆς κρίσεως. Αἱ δὲ ψυχαὶ τῶν κακῶν ἀνθρώπων ὁδηγοῦνται εἰς τὸν Ἄδην, ὅπου θὰ περιμένουν τὴν αἰωνίαν καταδίκην.

Ἡ καθολικὴ κρίσις. Αὕτη θὰ γίνῃ κατὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Τότε θὰ ἀναστηθοῦν οἱ νεκροὶ ὅλοι, δίκαιοι καὶ ἄδικοι. Θὰ παρουσιασθοῦν ἐμπρὸς εἰς τὴν φοβερὰν κρίσιν τοῦ Κυρίου, διὰ νὰ δώσουν λόγον τῶν πράξεών των. Τὰ σώματα ποὺ θὰ ἀναστηθοῦν, θὰ εἶναι πλέον αὐλα καὶ θὰ ἐνωθοῦν μὲ τὰς ψυχὰς ποὺ εἶχον, ὅταν ἔζων εἰς τὸν κόσμον αὐτόν.

Οἱ ζῶντες θὰ λάβουν πνευματικὴν μορφήν ἀθάνατον καὶ μαζί μὲ τοὺς ἀνεστημένους νεκροὺς θὰ ἔλθουν ἐνώπιον τοῦ δικαίου Κριτοῦ. Καὶ θὰ κριθῇ ὁ καθένας κατὰ τὰ ἔργα του μὲ δικαιοσύνην.

Θὰ κριθοῦν λοιπὸν ὄχι μόνον αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τὰ σώματά των, διότι καὶ αὐτά, ὅταν ἔζων, ἔλαβον μέρος εἰς τὰς ἀγαθὰς ἢ κακὰς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς.

Ὁμολογεῖ λοιπὸν ὁ πιστός, ὅτι περιμένει τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν σωμάτων. Αὐτὸ τοῦ ὑπενθυμίζει ὅτι πρέπει νὰ ἐτοιμάζεται καθημερινῶς, διότι δὲν γνωρίζει οὔτε τὴν ὥραν οὔτε τὴν στιγμήν κατὰ τὴν ὅποیان θὰ γίνῃ ἡ μέλλουσα αὕτη κρίσις.

Ὅταν θὰ ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μὲ ὅλην Του τὴν δόξαν καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ θὰ ἔχῃ ὅλους τοὺς ἀγγέλους μαζί Του, τότε θὰ καθίσῃ εἰς τὸν θρόνον τῆς δόξης καὶ θὰ συγκεντρωθοῦν ἐμπρὸς Του οἱ ἄνθρωποι ὅλων τῶν ἐθνῶν, νεκροὶ καὶ ζῶντες, ἀπὸ κτίσεως κόσμου. Θὰ τοὺς χωρίσῃ δὲ ὁ Κύριος, ὅπως ὁ ποιμὴν χωρίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τὰ ἐρίφια· καὶ θὰ βάλῃ εἰς τὰ δεξιὰ Του τὰ πρόβατα, δηλαδὴ τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους, καὶ εἰς τὰ ἀριστερά Του τὰ ἐρίφια, δηλαδὴ τοὺς κακοὺς.

Καὶ τότε θὰ εἴπῃ εἰς τοὺς ἀγαθοὺς: «*δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν*» (Ματθ. κε' 31 - 46).

Ἐπειτα θὰ στραφῇ καὶ πρὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ θὰ εἴπῃ: «*πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ καταραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ*». Ἡ δὲ τιμωρία αὐτῶν θὰ εἶναι αἰώνιος.

Αὐτὸς λοιπὸν θὰ εἶναι ὁ μισθός μας «*ἐν τοῖς οὐρανοῖς*», σύμφωνα μὲ τὴν πίστιν μας καὶ τὰ ἔργα μας.

Συμπέρασμα

Ἀπὸ ὅσα εἵπομεν προηγουμένως εἰς τὰ δώδεκα ἄρθρα τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τοῦτο περιέχει τὰς ἐξῆς βασικὰς ἀληθείας, τὰ ἐξῆς ἑπτὰ δόγματα :

α) Ὁ Θεὸς εἶναι ἓνας καὶ μόνος, ἀλλὰ Τρισυπόστατος· Πατὴρ, Υἱὸς καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, Τριάς ὁμοούσιος καὶ ἀχώριστος.

β) Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, κατήλθεν εἰς τὴν γῆν, ἐσταυρώθη δι' ἡμᾶς, ἀπέθανε καὶ κατόπιν ἀνεστήθη καὶ ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Ἀλλὰ θὰ ἔλθῃ καὶ πάλιν, διὰ νὰ κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκρούς.

γ) Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται μόνον ἐκ τοῦ Πατρὸς, φωτίζει δὲ καὶ ἀγιάζει τοὺς πιστοὺς.

δ) Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εἶναι Μία, Ἀγία, Κάθολικὴ καὶ Ἀποστολική.

ε) Παραδεχόμεθα ἐν βάπτισμα.

στ) Περιμένομεν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν.

ζ) Ἔχομεν τὰς ἐλπίδας μας εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν.

Αὐτὰ τὰ ἑπτὰ δόγματα πρέπει νὰ πιστεῦωμεν. Καὶ ὅταν ἔχωμεν ἀκλόνητον τὴν πίστιν, τότε θὰ ἔχωμεν βεβαίαν καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μας.

17. Τὰ Μυστήρια

Ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ εἰς κάθε περίστασιν τῆς ζωῆς μας παρακολοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς ἀποστείλῃ τὴν θεῖαν Του Χάριν, διὰ νὰ μᾶς βοηθήσῃ καὶ νὰ μᾶς φωτίσῃ. Καὶ πραγματικῶς ὁ Θεὸς ἀκούει τὴν παρακλήσιν μας καὶ ἀοράτως μᾶς στέλλει μὲ τὸ Ἅγιόν Του Πνεῦμα τὴν θεῖαν Χάριν. Διότι αἰσθανόμεθα ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα μὲ τρόπον μυστηριώδη πλημμυρίζει τὴν καρδίαν μας μὲ ἀγάπην, μὲ ἀγαθότητα, μὲ πίστιν καὶ μὲ κάθε ἄλλην ἀρετὴν.

Ὅταν ὁμως θέλωμεν νὰ ζητήσωμεν τὴν θεῖαν Χάριν, ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν προητοιμασμένην καὶ τὴν ψυχὴν μας, νὰ ἔχωμεν τὸ σῶμά μας καθαρὸν καὶ νὰ εἴμεθα γεμᾶτοι πίστιν εἰς τὸν Θεόν.

Εἰς ὠρισμένας μάλιστα περιστάσεις, διὰ νὰ λάβωμεν τὴν Χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τελοῦμεν καὶ ἰδιαιτέρας ἱερουργίας, ἰδιαιτέρας ἱερὰς τελετὰς. Τὰς ἱερὰς αὐτὰς τελετὰς τὰς ὥρισεν ὁ Χριστὸς καὶ οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι. Κατὰ τὰς ἰδιαιτέρας αὐτὰς τελετὰς ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ ἱερεὺς παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ στείλῃ τὸ Ἅγιόν Του Πνεῦμα, διὰ νὰ μεταδώσῃ εἰς τὸν πιστὸν Χριστιανὸν τὴν Χάριν Του. Τὰς ἱερὰς αὐτὰς τελετὰς τὰς ὀνομάζομεν Μυστήρια.

Διὰ τῶν Μυστηρίων δηλαδὴ ἡ Ἐκκλησία μεταδίδει εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν θεῖαν Χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ὡστε Μυστήρια λέγονται αἱ θεόπνευστοι ἐκεῖναι τελεταί, κατὰ τὰς ὁποίας μεταδίδεται ἀοράτως εἰς τοὺς πιστοὺς ἡ Χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Εἰς κάθε Μυστήριον διακρίνομεν δύο μέρη : α) Τὸ ἐξωτερικὸν ἢ ὁρατὸν μέρος, δηλαδὴ τὴν τελετὴν, τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις τοῦ ἱεουργοῦ καὶ τῶν πιστῶν, καθὼς καὶ τὰ σύμβολα, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται κατὰ τὴν τελετὴν. β) Τὸ ἐσωτερικὸν ἢ ἀόρατον μέρος, δηλαδὴ τὴν θεῖαν Χάριν, ἡ ὁποία μεταδίδεται ἀοράτως εἰς τὸν πιστόν, τὸν ἀγιάζει καὶ τὸν ἀναγεννᾷ.

Τὰ Μυστήρια εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὸν πιστόν. Διότι ἡ θεία Χάρις, ἡ μεταδιδόμενη διὰ τῶν Μυστηρίων, εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν σωτηρίαν μας, καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος στερεῖται τῆς Κοινωνίας τῶν Μυστηρίων, στερεῖται καὶ τῆς θείας Χάριτος.

Διὰ νὰ εἶναι δὲ τέλειον τὸ Μυστήριον καὶ νὰ μεταδοθῇ δι' αὐτοῦ ἡ θεία Χάρις εἰς τοὺς πιστοὺς, ἀπαιτεῖται : α) Νὰ τελεσθῇ τοῦτο κανονικῶς β) Νὰ τελεσθῇ ἀπὸ ἐπίσκοπον ἢ ἱερέα. γ) Νὰ γίνῃ ἡ κατάλληλος σωματικὴ καὶ ψυχικὴ προπαρασκευὴ τῶν πιστῶν, διὰ νὰ δεχθοῦν τὴν θεῖαν Χάριν.

Τὰ Μυστήρια τὰ ὁποῖα παραδέχεται καὶ τελεῖ ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μας, εἶναι ἑπτὰ : Τὸ Βάπτισμα, τὸ Χρίσμα, ἡ Ἐξομολόγησις (Μεάνοια), ἡ θεία Εὐχαριστία, ὁ Γάμος, ἡ Ἱερωσύνη καὶ τὸ Εὐχέλαιον.

Τὰ τέσσαρα πρῶτα, δηλαδὴ τὸ Βάπτισμα, τὸ Χρίσμα, ἡ Ἐξομολόγησις καὶ ἡ θεία Εὐχαριστία, εἶναι ὑποχρεωτικὰ διὰ κάθε Χριστιανόν. Τὰ ἄλλα τρία, δηλαδὴ ὁ Γάμος, ἡ Ἱερωσύνη καὶ τὸ Εὐχέλαιον, εἶναι προαιρετικά.

Ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία παραδέχεται καὶ τὰ ἑπτὰ Μυστήρια, ἀλλὰ μὲ ὠρισμένας διαφοράς. Ἡ Ἐκκλησία τῶν Διαμαρτυρομένων παραδέχεται μόνον τὸ Βάπτισμα καὶ τὴν θεῖαν Εὐχαριστίαν. Τὰ ἄλλα πέντε τὰ θεωρεῖ ὡς ἀπλᾶς ἐκκλησιαστικὰς τελετάς.

18. Τὸ Βάπτισμα

Τὸ Μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος τὸ ἱδρυσεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅταν ἐβαπτίσθη ὁ Ἰδὸς εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν ἀπὸ τὸν Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον, καθὼς καὶ ὅταν ἔδωκε τὴν παραγγελίαν εἰς τοὺς Μαθητάς Του : « *πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος* » (Ματθ. κη' 19).

Κατὰ τὴν βάπτισιν μεταδίδεται ἀοράτως ἡ Χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ καθαρίζει τὸν βαπτιζόμενον πιστὸν ἀπὸ τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα. Τοιουτοτρόπως καθαρισμένος καὶ ἄγνός εἰσέρχεται πλεόν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. Γίνεται ἀληθινὸς Χριστιανός.

Κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους οἱ ἄνθρωποι ἐβαπτίζοντο εἰς μεγάλην ἡλικίαν. Ἐπρεπε προηγουμένως νὰ κατηχηθοῦν εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ Χριστοῦ καὶ κατόπιν νὰ βαπτισθοῦν.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ὅμως ποὺ ἐπεκράτησεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Χριστιανισμός, δηλαδή ἀπὸ τὸν 3ον αἰῶνα, ὥρισεν ἡ Ἐκκλησία μας νὰ γίνεται τὸ Βάπτισμα ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν γέννησιν, διὰ νὰ μὴ μένουν τα νήπια ἀβάπτιστα, ἐὰν τυχὸν ἀπέθνησκον. Καθιερώθη δηλαδή ἀπὸ τότε ὁ νήπιος βαπτισμός.

Τὸ Βάπτισμα τελεῖται ἀπὸ τὸν ἱερέα ἢ ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον. Κατὰ τὴν τελετὴν ὁ ἀνόδοχος (νουνός) κρατῶν τὸ νήπιον εἰς τὰς χεῖράς του ἴσταται ἔμπροσθεν τῆς κολυμβήθρας. Τότε ὁ ἱερεὺς τὸν καλεῖ νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι τὸ παιδίον πιστεύει εἰς τὸν Χριστὸν καὶ νὰ ἀπαγγεῖλῃ τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως.

Κατόπιν ὁ ἱερεὺς, ἀφοῦ ἀναγνώσῃ τὰς καταλλήλους εὐχάς, διὰ νὰ ἁγιασθῇ τὸ ὕδωρ τῆς κολυμβήθρας, ἀλείφει μαζὶ μετὰ τὸν ἀνόδοχον τὸ σῶμα τοῦ παιδίου μετὰ ἁγιασμένον ἔλαιον, τὸ ὁποῖον συμβολίζει τὴν εἰρήνην καὶ τὴν πνευματικὴν κάθαρσιν. Ἐπειτα λαμβάνει τὸ νήπιον καὶ τὸ βυθίζει τρεῖς φορές εἰς τὸ ὕδωρ τῆς κολυμβήθρας, λέγων : « *Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ... εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, Ἀμήν* ». Αὐτὸ συμβολίζει τὴν τριήμερον ταφὴν καὶ ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου. Κατὰ τὴν βάπτισιν θάπτεται ἐντὸς τοῦ ὕδατος ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος καὶ παρουσιάζεται ὁ νέος, χωρὶς ἁμαρτίας.

Τέλος ἐνδύουν τὸν νεοφώτιστον Χριστιανὸν μετὰ λευκὰ φορέματα, τὰ ὁποῖα συμβολίζουν τὴν ἀγνότητα τῆς ψυχῆς του.

Ὁ ἀνάδοχος διὰ τοῦ Βαπτίσματος ἀναλαμβάνει τὴν ἱερὰν ὑποχρέωσιν, ὡς πνευματικὸς πατήρ, νὰ διδάξῃ τὸ παιδίον, ὅταν φθάσῃ εἰς τὴν κατάλληλον ἡλικίαν, τὴν Ὁρθόδοξον χριστιανικὴν πίστιν. Διὰ τοῦτο πρέπει καὶ ὁ ἀνάδοχος νὰ εἶναι Ὁρθόδοξος Χριστιανός.

Τὸ Βάπτισμα εἶναι ἀπαραίτητον διὰ κάθε ἄνθρωπον ποὺ θέλει νὰ γίνῃ Χριστιανός καὶ μέλος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Κυρίου. Δι' αὐτό, ἂν καμμίαν φορὰν κινδυνεύῃ νὰ ἀποθάνῃ κανένα νήπιον ἀβάπτιστον, ἡμπορεῖ τότε ὅποιοσδήποτε Χριστιανός νὰ τὸ βαπτίσῃ χωρὶς ὕδωρ. Τὸ σηκώνει εἰς τὸν ἄέρα τρεῖς φορὰς καὶ λέγει τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριῖδος. Τὸ βάπτισμα αὐτὸ λέγεται ἁε ρ ο β ἁ π τ ι σ μ α. Ἄν ὅμως ζήσῃ τὸ παιδίον, πρέπει νὰ βαπτισθῇ κανονικὰ ἀπὸ τὸν ἱερέα εἰς τὴν κολυμβήθραν.

Οἱ Παπικοὶ καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι καθιέρωσαν νὰ γίνεται τὸ Βάπτισμα διὰ ραντίσματος. Ἀλλὰ ὁ τρόπος αὐτὸς εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὴν παραγγελίαν τοῦ Σωτῆρος καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς Ἐκκλησίας.

19. Τὸ Χρίσμα

Ἀμέσως μετὰ ἀπὸ τὸ Βάπτισμα τελεῖται καὶ τὸ Μυστήριον τοῦ Χρίσματος. Μόλις τελειώσῃ ἡ τριπλῇ κατάδυσις καὶ ἀνάδυσις τοῦ νηπίου εἰς τὴν κολυμβήθραν, λαμβάνει ὁ ἱερεὺς ἢ ὁ ἐπίσκοπος ἓνα φιαλίδιον με ἁγίου Μύρον καὶ ἀλείφει σταυροειδῶς τὰ κυριώτερα μέλη τοῦ σώματος τοῦ νηπίου, λέγων τὴν ἱερὰν φράσιν : « *σφραγὶς δωρεᾶς Πνεύματος Ἁγίου, Ἀμὴν* ». Ἐκείνην δὲ τὴν στιγμὴν κατέρχονται τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀοράτως εἰς τὸ νήπιον καὶ μένουσιν διὰ παντὸς μαζί του, διὰ ἵνα τὸ βοηθήσουσιν νὰ ἐκτελέσῃ τὸν προορισμὸν του εἰς αὐτὸν ἐδῶ τὸν πρόσκαιρον κόσμον.

Τὸ παιδίον χρίεται με Μύρον εἰς τὸ πρόσωπον διὰ νὰ ἁγιασθῇ ὁ νοῦς τοῦ, εἰς τὸ στήθος διὰ νὰ ἁγιασθῇ ἡ καρδιά του καὶ αἱ ἐπιθυμίαι του, εἰς τὰ μάτια καὶ εἰς τὰ αὐτιά διὰ νὰ ἁγιασθοῦν αἱ αἰσθήσεις του, εἰς τὰ χέρια καὶ εἰς τὰ πόδια διὰ νὰ ἁγιασθοῦν τὰ ἔργα του καὶ νὰ γίνῃ τοιοῦτοτρόπως καλὸς Χριστιανός.

Τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι πολλὰ : ἡ πίστις, ἡ χαρά, ἡ ἐλπίς, ἡ ἀγάπη, ἡ εἰρήνη, ἡ κολωσύνη, ἡ πραότης, ἡ ἐγκράτεια. Αὐτὰς ὅλας τὰς θείας δωρεὰς τὰς συμβολίζει τὸ ἅγιον Μύρον.

Τὸ ἅγιον Μύρον τὸ παρασκευάζουν τὴν Μεγάλῃν Τετάρτην εἰς τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ 40 ἀρωματικῶν ὕλων (οἶνον,

βάλσαμον, σμύρναν, λίβανον, κανέλλαν, μόσχον, ἔλαιον, ἄλὸν, κηρὸν κλπ.), αἱ ὁποῖαι συμβολίζουν τὰ πολλὰ καὶ διάφορα χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Τὴν Μεγάλην Πέμπτην γίνεται ἰδιαίτερα μεγαλοπρεπὴς τελετή, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἀγιάζεται τὸ Μύρον ἀπὸ τὸν Πατριάρχην καὶ τοὺς μητροπολίτας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Πατριαρχείου. Ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον ἔπειτα μοιράζεται τὸ ἅγιον Μύρον εἰς τὰς διαφόρους Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας.

Καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἂν καὶ αὐτοκέφαλος, ἐξακολουθεῖ νὰ λαμβάνῃ τὸ ἅγιον Μύρον ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον εἰς ἔνδειξιν σεβασμοῦ καὶ εἰς ἀνάμνησιν ὅτι ἄλλοτε ἦτο ἡνωμένη μετ' αὐτό.

Εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν τὸ Χρῖσμα τὸ τελεῖ μόνον ὁ ἐπίσκοπος, ὅχι ἀμέσως μετὰ τὸ Βάπτισμα, ἀλλὰ πολὺ ἀργότερον, ὅταν δηλαδὴ τὰ παιδιὰ μεγαλώσουν καὶ διδαχθοῦν τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Τὰ ἀγόρια χρίονται ὅταν γίνουν 14 ἐτῶν καὶ τὰ κορίτσια ὅταν γίνουν 12 ἐτῶν, μόνον ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον.

Οἱ Διαμαρτυρούμενοι δὲν παραδέχονται τὸ Χρῖσμα ὡς Μυστήριον, ἀλλὰ ὡς ἀπλὴν θρησκευτικὴν τελετὴν.

20. Ἡ Ἑξομολόγησις

Μὲ τὸ Βάπτισμα, ὅπως εἶδομεν, καθαρίζεται ὁ Χριστιανὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Ἀλλὰ πολλὰς φορὰς κάμνει νέας ἁμαρτίας. Ἡ ψυχὴ του τότε συναισθάνεται τὸ κρίμα καὶ λυπεῖται πού ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν Θεόν.

Θλίβεται, διότι ἔχει χάσει πλέον τὴν θεῖαν Χάριν, μετανοεῖ διὰ τὰς ἁμαρτίας καὶ θέλει νὰ ζητήσῃ συγγνώμην καὶ εὐσπλαγχνίαν ἀπὸ τοῦ πολυέλεον Θεοῦ.

Ὁ Κύριος ὅμως τὸ προέβλεπεν αὐτὸ καὶ ἵδρυσεν τὸ Μυστήριον τῆς Ἑξομολογήσεως, ὅταν ἔδωσεν εἰς τοὺς μαθητάς Του τὴν ἐξουσίαν νὰ συγχωροῦν τὰς ἁμαρτίας ἐκείνων πού μετανοοῦν, λέγων : « Ὅσων ἀνθρώπων συγχωρήσετε τὰς ἁμαρτίας, θὰ εἶναι συγχωρημένοι καὶ ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅσων δὲ δὲν τὰς συγχωρήσετε, δὲν θὰ συγχωρηθοῦν » (Ἰωάν. κ' 23).

Αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν οἱ Μαθηταὶ τοῦ Κυρίου τὴν μετεβίβασαν εἰς τοὺς διαδόχους των, τοὺς ἐπισκόπους. Ἀπὸ τότε μέχρι σήμερον οἱ ἐπίσκοποι ἐκλέγουν τοὺς πλέον μορφωμένους πρεσβυτέρους (ἱερεῖς), πού τοὺς ὀνομάζουν πνευματικούς, τοὺς παραχωροῦν τὴν ἐξουσίαν καὶ τοὺς δίδουν τὴν εὐλογίαν νὰ ἐξομολογοῦν τοὺς Χριστιανούς.

Εἰς αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς πνευματικούς πηγαίνουν οἱ Χριστιανοὶ καὶ ἐξομολογοῦνται. Λέγουν τὰς ἁμαρτίας των, μετανοοῦν εἰλικρινῶς ἀπὸ τῆς βάθης τῆς καρδίας των, ζητοῦν συγχώρησιν καὶ ὑπόσχονται νὰ μὴ ὑποπέσουν πάλιν εἰς τὰ ἴδια σφάλματα.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν εἰλικρινῇ ἐξομολόγησιν ὁ πνευματικός, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Θεοῦ, συμβουλευεὶ καὶ παρηγορεῖ τὸν ἁμαρτωλόν, τὸν ἐνθαρρύνει εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ διαβάζει τὴν συγχωρητικὴν εὐχὴν. Πρὸς διόρθωσιν καὶ βελτίωσιν τοῦ μετανοούντος ἐπιβάλλει πολλάκις ὁ ἱερεὺς εἰς αὐτὸν τὰ λεγόμενα ἐπιτίμια, δηλαδὴ ὠρισμένας πράξεις πρὸς ἀσκήσιν. Τοιαῦτα ἐπιτίμια εἶναι π.χ. ἡ νηστεία, ἡ ἐλεημοσύνη, ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὴν θεῖαν Κοινωνίαν κτλ. Συγχρόνως βάζει τὰς χεῖράς του εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ πιστοῦ, ἐπικαλεῖται τὴν Χάριν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, ἡ ὁποία κατέρχεται ἀοράτως εἰς τὸν Χριστιανόν, καὶ τοιοῦτοτρόπως γίνεται ἡ συγχώρησις τῶν ἁμαρτιῶν του.

Τὸ Μυστήριον τῆς Ἐξομολογήσεως εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν τοῦ Χριστιανοῦ. Διότι διὰ τῆς μετανοίας του μεταβάλλει γνώμην καὶ τρόπον ζωῆς, ὑπόσχεται δὲ νὰ μὴ ἐπαναλάβῃ τὸν ἁμαρτωλὸν βίον. Διὰ τοῦ Μυστηρίου τῆς Ἐξομολογήσεως ἐπανακτᾷ ὁ Χριστιανὸς τοὺς καρποὺς τῆς θείας Χάριτος.

Ὁ καλὸς Χριστιανὸς ἔμπορεῖ νὰ ἐξομολογῇται ὅσας φορὰς αἰσθάνεται τὴν συνείδησίν του νὰ τὸν ἐλέγχῃ διὰ τὰς ἁμαρτίας ποὺ ἔκαμε. Καὶ φυσικὰ ὅσον συχνότερον ἐξομολογεῖται, τόσο καὶ ἡ ψυχὴ του ἐξαγνίζεται καὶ πλησιάζει τὸν Κύριον.

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία τελεῖ τὴν Ἐξομολόγησιν, διότι παραδέχεται ὅτι ὁ Θεὸς συγχωρεῖ τὰς ἁμαρτίας τοῦ μετανοούντος Χριστιανοῦ. Πρέπει ὅμως ὁ ἐξομολογούμενος νὰ ἐκτελέσῃ ὠρισμένας πράξεις, δηλαδὴ τὰ ἐπιτίμια, τὰ ὁποῖα θὰ τοῦ ἐπιβάλλῃ ὁ πνευματικός.

Ἡ Διαμαρτυρομένη Ἐκκλησία δὲν παραδέχεται τὴν Μετάνοιαν ὡς Μυστήριον.

21. Ἡ Θεία Εὐχαριστία

Τὸ Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας ἀναπαριστάνει τὴν μεγάλην θυσίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἐθυσιάσθη καὶ μᾶς ἔσωσεν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν.

Ὁ ἱερεὺς, διὰ νὰ κάμῃ τὸ Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, χρησι-

μποιοιῇ ἄρτον καὶ οἶνον. Εἶναι δὲ καὶ τὰ δύο ἀπαραίτητα, διότι ἀπὸ αὐτὰ θὰ ἐτοιμάσῃ τὰ τίμια δῶρα, διὰ νὰ τελέσῃ τὸ Μυστήριον. Καὶ μάλιστα πρέπει νὰ εἶναι γνήσια, δηλαδή ὁ ἄρτος ἀπὸ σῖτον, ἔνζυμος, καὶ ὁ οἶνος ἀπὸ ἀμπελον, κόκκινος.

Ὅταν ὁ λειτουργὸς βάλῃ τὰ τίμια δῶρα μέσα εἰς τὸ ἅγιον Ποτήριον, προσθέτει καὶ ὀλίγον ὕδωρ, τὸ ὁποῖον συμβολίζει τὸ ὕδωρ ποῦ ἔτρεξεν ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ Ἰησοῦ. ὅταν ὁ στρατιώτης τὸν ἐκέντησε μὲ τὴν λόγχην.

Τὰ τίμια δῶρα, δηλαδή ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος, μὲ τὴν Χάριν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, μεταβάλλονται εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ πρέπει κάθε Χριστιανὸς νὰ μεταλαμβάνῃ ἀπὸ τὰ τίμια δῶρα, σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου : *«Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει. καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ»* (Ἰωάν. στ' 56).

Ἀλλὰ πρὶν μεταλάβῃ ὁ Χριστιανός, ἔχει χρέος νὰ προπαρασκευάσῃ τὸν ἑαυτὸν του. Πρέπει προηγουμένως νὰ προετοιμασθῇ μὲ προσευχάς, νηστείαν, μετάνοιαν καὶ ἐξομολόγησιν εἰς τὸν πνευματικόν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καθαρισμένος, μὲ τὴν συνειδησίην του ἡσυχὸν ὅτι δὲν ἔχει καμμίαν ἁμαρτίαν, ἔρχεται εἰς τὸν ναὸν νὰ δεχθῇ τὴν θεῖαν Κοινωνίαν, νὰ ἁγιασθῇ καὶ νὰ ἐνωθῇ μὲ τὸν Χριστόν.

Τὸ μέγα Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας τὸ ἱδρυσεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅταν ἔφαγε μὲ τοὺς Μαθητάς Του διὰ τελευταίαν φορὰν τὸ βράδυ ἐκεῖνο τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. Τότε, λέγει τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ἔλαβεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰς ἀγίας Του χεῖρας τὸν ἄρτον, τὸν ὑψολόγησε καί, ἀφοῦ τὸν ἔκοψε, τὸν ἐμοίρασεν εἰς τοὺς Μαθητάς Του, λέγων : *«Λάβετε φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου»* (Ματθ. κστ' 26).

Ἐπειτα ἐσήκωσε τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου καὶ τοὺς εἶπε : *«Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς Διαθήκης τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν»* (Ματθ. κστ' 28). Καὶ εἰς τὸ τέλος προσέθεσε : *«τοῦτο νὰ κάμνετε διὰ νὰ μὲ ἐνθυμῆσθε»*. Καὶ πραγματικῶς οἱ Ἀπόστολοι καὶ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ τότε ἐκτελοῦμεν τακτικῶς τὸ Μυστήριον αὐτό, ποῦ ὠνομάσθη θεῖα Εὐχαριστία. Ἡ θεῖα Εὐχαριστία τελεῖται ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον ἢ ἀπὸ τὸν ἱερέα.

Τὸ Μυστήριον τοῦτο γίνεται ἐπάνω εἰς τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν, ὅπου ὁ λειτουργὸς φέρει τὰ τίμια δῶρα, δηλαδή τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον. Ἐκεῖ διαβάζει ὠρισμένας κατανυκτικὰς εὐχάς. Καὶ τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς ποῦ οἱ ψάλλται ψάλλουν : *«Σὲ ὑμνοῦμεν. Σὲ εὐλογοῦμεν, Σοὶ εὐχαριστοῦ-*

μεν », αὐτὸς γονατιστὸς ἰκετεύει νὰ κατέλθῃ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, διὰ νὰ μεταβάλῃ τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου. Ἡ μεταβολὴ αὐτὴ λέγεται με τ ο υ σ ῖ ω σ ῖ ς.

Ὅταν τελειώσῃ ἡ θεία Λειτουργία, ἐξέρχεται ὁ ἱερεὺς εἰς τὴν Ὡ-
ραίαν Πύλην καὶ καλεῖ τοὺς Χριστιανοὺς νὰ κοινωνήσουν, λέγων : « Με-
τὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε ».

Κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους οἱ πιστοὶ ἐκοινωνοῦν ὅλοι τακτικὰ εἰς τὸ τέλος τῆς Θείας Λειτουργίας. Κατόπιν ὁμως ἐπεκρά-
τησεν ἡ κακὴ συνήθεια νὰ κοινωνῶμεν τέσσαρας μόνον φορὰς τὸ ἔτος,
μὲ τὴν δικαιολογίαν ὅτι δὲν ἤμποροῦμεν νὰ εἴμεθα πάντοτε, ὅπως
ἐκεῖνοι, καθαροὶ καὶ ἄγνοι, διὰ νὰ δεχθῶμεν τὸ ἄχραντον σῶμα καὶ τὸ
τίμιον αἷμα τοῦ Κυρίου. Ἐκεῖνοι ὁμως οἱ ὁποῖοι μεταλαμβάνουν χωρὶς
τὴν κατάλληλον ψυχικὴν προπαρασκευήν, διαπράττουν μέγα καὶ ἀ-
συγχώρητον ἀμάρτημα.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν μεταλαμβάνομεν κατὰ τὰς τέσσαρας μεγάλας
ἐορτάς, τὸ Πάσχα, τὰ Χριστούγεννα, τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων καὶ εἰς τὰς
15 Αὐγούστου, διότι τὰς ἡμέρας αὐτάς ἐορτάζομεν ἑκτακτα γεγονότα
τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, πρὶν δὲ ἀπὸ τὰς ἐορτάς αὐτάς νηστεύομεν καὶ
μᾶς δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ ἐτοιμασθῶμεν σωματικῶς καὶ ψυχικῶς.

Ἀλλὰ ἤμποροῦμεν καὶ πρέπει νὰ κοινωνῶμεν τῶν ἀχράντων Μυ-
στηρίων καὶ ὅσας ἄλλας φορὰς αἰσθανόμεθα ὅτι εἴμεθα πρὸς τοῦτο
ἔτοιμοι καὶ ἔχωμεν τὴν ἄδειαν τοῦ πνευματικοῦ.

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία δίδει εἰς τοὺς λαϊκοὺς ὡς Κοινωνίαν μόνον
ἄρτον, καὶ μάλιστα ἄζυμον. Οἱ κληρικοὶ τῆς κοινωνοῦν καὶ μὲ τὰ δύο, καὶ
μὲ ἄρτον καὶ μὲ οἶνον. Ἐπίσης οἱ Δυτικοὶ δὲν δίδουν Κοινωνίαν εἰς τὰ
μικρὰ παιδιὰ, πρὶν λάβουν τὸ Χρῖσμα.

Οἱ Διαμαρτυρόμενοι παραδέχονται τὸ Μυστήριον τῆς θείας Εὐχα-
ριστίας καὶ κοινωνοῦν καὶ μὲ ἄρτον καὶ μὲ οἶνον.

22. Ὁ Γάμος

Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποὺ ὁ Θεὸς ἐπλασε τὴν Εὐάν ὡς σύντροφον καὶ
βοηθὸν τοῦ Ἀδάμ, ἀπὸ τότε ἀκριβῶς ἐδημιούργησε καὶ τὴν πρώτην ἀν-
θρωπίνην οἰκογένειαν καὶ καθιέρωσε τοιοῦτοτρόπως τὸ Μυστήριον τοῦ
Γάμου. Καὶ ὁ Χριστὸς μὲ τὸ πρῶτον θαῦμά Του, τὸ ὁποῖον ἔκαμεν εἰς
τὴν Κανὰ τῆς Γαλιλαίας, ηὐλόγησε τὸν γάμον.

Ἡ δὲ Ἀγία Γραφή θεωρεῖ τὸν γάμον ὡς δεσμὸν ἱερόν, διὰ τοῦτο καὶ ἔχομεν χρέος νὰ τὸν σεβώμεθα.

Ὅταν τελεῖται τὸ Μυστήριον τοῦ Γάμου, ὁ ἱερεὺς παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ στείλῃ τὴν θείαν Του Χάριν, διὰ νὰ ἀγιάσῃ τὴν ἔνωσιν τῶν συζύγων, διὰ νὰ δημιουργηθῇ ἔτσι μία νέα θεοσεβὴς χριστιανικὴ οἰκογένεια, ἡ ὁποία πρέπει νὰ ζήσῃ μέχρι τέλους τοῦ βίου της με ἀγάπην καὶ νὰ ἀναθρέψῃ καλὰ καὶ ἐνάρετα τέκνα.

Ἡ ἀκολουθία τοῦ Μυστηρίου τοῦ Γάμου χωρίζεται εἰς δύο μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος γίνεται ἡ ἱερὰ τελετὴ τῆς ἀλλαγῆς τῶν δακτυλίων, δηλαδὴ ὁ ἀ ρ ρ α β ὠ ν. Εἰς τὸ δεύτερον μέρος γίνεται ἡ τελετὴ τῆς στέψεως, δηλαδὴ ἡ ἀλλαγὴ τῶν στεφάνων ἀπὸ τὸν ἱερέα καὶ ἀπὸ τὸν παράνυμφον (κουμπάρον).

Εἰς τὸ τέλος τῆς τελετῆς τοῦ Γάμου, τὴν στιγμὴν ποὺ ψάλλεται τὸ « Ἡσαΐα, χόρευε... », γίνεται ὁ ἱερὸς χορὸς τῶν νεονύμφων, ὁ ὁποῖος συμβολίζει τὴν πνευματικὴν χαρὰν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Χριστιανῶν, διότι ἱδρύεται μία νέα χριστιανικὴ οἰκογένεια.

Ὁ Γάμος τελεῖται ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον ἢ ἀπὸ τὸν ἱερέα. Ἡ Ἐκκλησία μας ἀπαγορεύει τὸν Γάμον μετὰξὺ τῶν στενῶν συγγενῶν.

Ἐὰν ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς συζύγους ἀποθάνῃ, ἐπιτρέπεται εἰς τὸν ἄλλον νὰ κάμῃ δεύτερον ἢ τρίτον Γάμον. Ποτὲ ὁμως τέταρτον.

Εἰς τοὺς ἐπισκόπους δὲν ἐπιτρέπεται ὁ Γάμος. Εἰς τοὺς ἱερεῖς καὶ εἰς τοὺς διακόνους ἐπιτρέπεται ὁ Γάμος, ἀλλὰ πρὶν χειροτονηθοῦν καὶ λάβουν τὸ σχῆμα τοῦ κληρικοῦ.

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία δέχεται τὸν Γάμον ὡς Μυστήριον, ἀπαγορεύει τὸ διαζύγιον, ἀλλὰ ἐπιτρέπει καὶ τὸν τέταρτον Γάμον, λόγῳ θανάτου πάντοτε.

Οἱ Διςμαρτυρόμενοι ἀπορρίπτουν τὸ Μυστήριον τοῦ Γάμου καὶ τελοῦν μόνον πολιτικὸν γάμον, ὁ ὁποῖος ἀναγνωρίζεται διὰ Ληξιαρχικῆς Πράξεως.

23. Τὸ Εὐχέλαιον

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Μάρκος διηγεῖται εἰς τὸ Εὐαγγέλιόν του, ὅτι ὁ Κύριος, ὅταν ἀπέστειλε τοὺς Μαθητάς Του νὰ κηρύξουν εἰς τὸν κόσμον τὴν νέαν Του θρησκείαν, τοὺς ἔδωκε καὶ τὴν ἐξουσίαν νὰ θεραπεύουν τοὺς ἀσθενεῖς « ἀλείφοντες αὐτοὺς ἐλαίῳ » (Μάρκ. στ' 13).

Ἰδρυτὴς λοιπὸν τοῦ Μυστηρίου τοῦ Εὐχέλαιου εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ἐκκλησία μας τὸ διατηρεῖ ὅπως τὸ παρέλαβεν ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους.

Τὸ Μυστήριον τοῦ Εὐχέλαιου τελεῖται ἀπὸ ἑπτὰ ἱερεῖς. Ἡμπορεῖ ὁμως νὰ τελεσθῇ καὶ ἀπὸ ἓνα μόνον ἱερέα, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἢ εἰς τὸ σπῆτι.

Τὸ Εὐχέλαιον τελεῖται κυρίως διὰ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἔχει σκοπὸν νὰ τοὺς θεραπεύσῃ ἀπὸ τὰς σωματικὰς καὶ τὰς ψυχικὰς ἀσθενείας μετὰ τὴν δύναμιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Πολλάκις ὁμως τελεῖται καὶ διὰ τοὺς Χριστιανούς, ὅταν ἔχουν ἐξομολογηθῇ καὶ πρόκειται νὰ μεταλάβουν.

Ὁ ἱερεὺς, ὁ ὁποῖος τελεῖ τὸ Εὐχέλαιον, ἀναγινώσκει ὠρισμένας εὐχὰς καὶ χρίει μετὰ ἡγιασμένον ἔλαιον τὸν ἀσθενῆ σταυροειδῶς εἰς τὸ μέτωπον, εἰς τὴν σιαγόνα, εἰς τὰς παρειὰς καὶ εἰς τὰς χεῖρας. Συγχρόνως παρακαλεῖ τὴν θεῖαν Χάριν νὰ δώσῃ συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ νὰ θεραπεύσῃ τὸν Χριστιανὸν ἀπὸ κάθε ἀσθένειας, εἴτε τῆς ψυχῆς εἴτε τοῦ σώματος.

Συνήθως εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας τὸ Μυστήριον τοῦτο τελεῖται τὴν Μεγάλῃν Τετάρτην. Τὴν ἁγίαν αὐτὴν ἡμέραν προσέρχονται οἱ Χριστιανοὶ εἰς τοὺς ναοὺς, ὅπου γίνεται τὸ Εὐχέλαιον, διὰ νὰ χρισθοῦν καὶ νὰ λάβουν τὴν θεῖαν Χάριν. Διότι τὴν ἄλλην ἡμέραν, τὴν Μεγάλῃν Πέμπτην, θὰ κοινωνήσουν τῶν ἀχράντων Μυστηρίων.

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία τελεῖ τὸ Εὐχέλαιον μόνον εἰς τοὺς ἐτοιμοθανάτους. Οἱ Διαμαρτυρόμενοι δὲν παραδέχονται καθόλου τὸ Μυστήριον αὐτό.

24. Ἡ Ἱερωσύνη

Γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν, ὅτι οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι ἀπὸ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους, ἐπειδὴ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ κηρύττουν τὸν θεῖον λόγον καὶ συγχρόνως νὰ φροντίζουν διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν Χριστιανῶν, ἐχειροτόνησαν τοὺς διακόνους.

Ἀργότερον δέ, ὅταν ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἐμεγάλωσεν καὶ ἐξηπλώθη εἰς τὸν κόσμον, ἐχειροτόνησαν οἱ Ἀπόστολοι τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς ἐπισκόπους. Εἰς αὐτοὺς ἀνέθεσαν νὰ κυβερνοῦν τὰς χριστιανικὰς Ἐκκλησίας.

Οἱ Ἀπόστολοι βεβαίως ἔλαβον τὴν ἐξουσίαν νὰ χειροτονοῦν διακόνους, πρεσβυτέρους καὶ ἐπισκόπους ἀπὸ τὸν Μέγαν Ἀρχιερέα, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

Όταν μετὰ τὴν ἀνάστασίν Του παρουσιάσθη ὁ Κύριος εἰς τοὺς Μαθητάς Του, τοὺς ἠϋλόγησε καὶ τοὺς εἶπε: « Καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ Πατήρ, καὶ γὰρ πέμπω ὑμᾶς· λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον... » (Ἰωάν. κ' 21 - 23). Διὰ τοῦτο παραδεχόμεθα ὅτι ὁ ἰδρυτὴς τοῦ Μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης εἶναι ὁ Χριστός.

Τὸ Μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης τὸ τελεῖ μόνον ὁ ἐπίσκοπος.. Αὐτὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ χειροτονῇ τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς διακόνους. Όταν τελῇται τὸ Μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης, ὁ ἐπίσκοπος θέτει τὰς χεῖράς του ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ χειροτονουμένου καὶ παρακαλεῖ νὰ ἔλθῃ ἡ θεία Χάρις καὶ νὰ τὸν κάμῃ ἄξιον νὰ ἱεουργῇ, δηλαδὴ νὰ τελῇ πᾶσαν ἱεροτελεσίαν.

Σκοπὸς λοιπὸν τοῦ Μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης εἶναι νὰ λάβῃ ὁ χειροτονούμενος τὴν Χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὥστε νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ ποιμαίνῃ τοὺς πιστοὺς, νὰ τοὺς διδάσκῃ καὶ νὰ τελῇ ὅλα τὰ Μυστήρια καὶ ὅλας τὰς ἱεράς ἀκολουθίας πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ διάκονος εἶναι ὁ κατώτερος ἱερατικὸς βαθμὸς καὶ ἔχει καθήκον νὰ βοηθῇ τὸν ἐπίσκοπον καὶ τὸν πρεσβύτερον εἰς τὰ ἔργα των. Μόνος του δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τελῇ κανένα Μυστήριον.

Ὁ πρεσβύτερος (ἱερεὺς) κηρύττει τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἱεουργεῖ καὶ γενικῶς τελεῖ ὅλα τὰ Μυστήρια, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης, τὴν τελετὴν τοῦ ἁγίου Μύρου καὶ τὴν τελετὴν τῶν ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ, τὰ ὁποῖα τελεῖ μόνον ὁ ἐπίσκοπος.

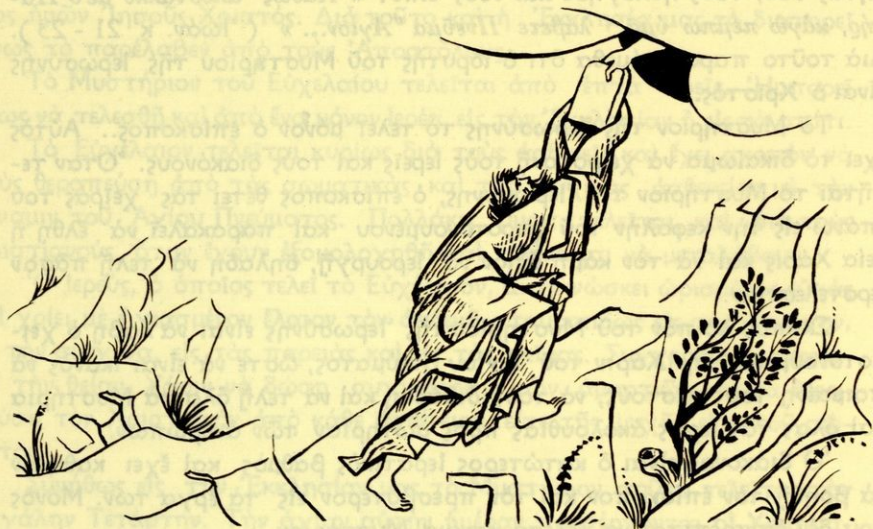
Ὁ ἐπίσκοπος χειροτονεῖται ἀπὸ δύο τοῦλάχιστον ἄλλους ἐπισκόπους. Τελεῖ ὅλα τὰ Μυστήρια, ὅλας τὰς τελετὰς καὶ κυρύττει τὸν θεῖον λόγον εἰς τοὺς πιστοὺς. Ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν του δὲ διοικεῖ ὡς καλὸς ποιμενάρχης τὰς Ἐκκλησίας τῆς περιφερείας του.

Οἱ τρεῖς ἱερατικοὶ βαθμοί, τοῦ διακόνου, τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τοῦ ἐπισκόπου ἀποτελοῦν τὸν ἱε ρ ὂ ν κ λ ῆ ρ ο ν.

Εἰς τοὺς διακόνους καὶ εἰς τοὺς ἱερεῖς ἐπιτρέπεται ὁ Γάμος, ἀλλὰ πρὶν χειροτονηθοῦν. Εἰς τοὺς ἐπισκόπους δὲν ἐπιτρέπεται ὁ Γάμος.

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἔχει καὶ τοὺς τρεῖς βαθμοὺς τῶν κληρικῶν, ἀλλὰ δὲν ἐπιτρέπει εἰς αὐτοὺς τὸν Γάμον.

Οἱ Διαμαρτυρούμενοι ἔχουν μόνον διακόνους καὶ πρεσβυτέρους. Ἀπὸ τοὺς Διαμαρτυρούμενους μόνον οἱ Ἀγγλικανοὶ ἔχουν καὶ ἐπισκόπους, διὰ τοῦτο λέγονται καὶ Ἐ π ι σ κ ο π ι α ν ο ἱ.

ΤΟ ΗΘΙΚΟΝ

1. Τί μᾶς διδάσκει τὸ Ἠθικόν

Εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον τῆς Κατηχήσεως, δηλαδή εἰς τὸ Δογματικόν, ἐδιδάχθημεν τί πρέπει νὰ πιστεύωμεν, ὡς Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί. Ἀλλ' ὅμως δὲν εἶναι ἄρκετόν νὰ λέγωμεν μόνον ὅτι πιστεύομεν εἰς αὐτὰ πού ἐδίδαξεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ οἱ Μαθηταὶ Του. Διότι μόνη ἡ πίστις δὲν σώζει. Πρέπει νὰ κάμνωμεν καὶ ἔργα ἀγαθὰ, καλὰς καὶ θεαρέστους πράξεις, αἱ ὁποῖαι νὰ ἀποδεικνύουν, ὅτι πραγματικῶς ἐκαρποφόρησε μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μας τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ μας.

Ἴδου τί λέγει ὁ Κύριος: « οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι Κύριε Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημά τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς » (Ματθ. ζ' 21).

Τὰ ἀγαθὰ λοιπὸν ἔργα ποῦ πρέπει νὰ πράττωμεν, μᾶς τὰ διδάσκει :

Α) Ὁ θεῖος Νόμος, ὁ ὁποῖος ἐδόθη ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Θεὸν εἰς τὸν Μωϋσῆ ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ. Ἐκεῖ ὁ Θεὸς ἔδωκε τὸν Νόμον Του, δηλαδὴ τὰς Δέκα Ἐντολάς, γραμμένας εἰς δύο λιθίνas πλάκας. Αἱ Δέκα αὐταὶ Ἐντολαὶ ἀποτελοῦν τὸν λεγόμενον Δεκάλογον.

Β) Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, μετὰ τὴν διδασκαλίαν Του, ἡ ὁποία περιέχεται περιληπτικῶς εἰς τὴν λεγομένην Ἐπὶ τοῦ Ὁρους Ὁμιλίαν Του.

Διὰ τὸν Δεκάλογον, ὁ ὁποῖος περιλαμβάνει τὰ καθήκοντά μας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον, καὶ διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν θὰ ὁμιλήσωμεν εἰς τὸ δεύτερον τοῦτο μέρος, ποῦ τὸ ὠνομάσαμεν Ἡθικό ν.

2. Αἱ Δέκα Ἐντολαί

1. Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου· οὐκ ἔsονται σοι θεοὶ ἕτεροι πλην ἐμοῦ.

2. Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλόν, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασι ὑποκάτω τῆς γῆς. οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς.

3. Οὐ λήψει τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ.

4. Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν Σαββάτων ἁγιάζειν αὐτήν. Ἐξ ἡμέρας ἐργᾶ καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ Σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου.

5. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένη ἐπὶ τῆς γῆς.

6. Οὐ μοιχεύσεις.

7. Οὐ κλέψεις.

8. Οὐ φονεύσεις.

9. Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῇ.

10. Οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῷ πλησίον σου ἐsτίν.

Συμβολικῶς ὁ θεῖος Νόμος ἐγράφη εἰς δύο πλάκας, διὰ νὰ φανερώνη τὰ διπλᾶ καθήκοντά μας, τὰ ὁποῖα ἔχομεν ὑποχρέωσιν νὰ ἐκτελῶμεν εἰς τὴν ζωὴν μας.

Ἡ μία λιθίνη πλᾶξ περιεῖχε τὰς τέσσαρας πρώτας Ἐντολάς, αἱ ὁποῖαι μᾶς ὀρίζουν ποῖα εἶναι τὰ καθήκοντά μας πρὸς τὸν Θεόν. Ἡ

ἄλλη περιείχε τὰς ὑπολοίπους ἐξ Ἑντολὰς μὲ τὰ καθήκοντά μας πρὸς τὸν πλησίον.

Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς τὰ κηρύγματά Του ἐδίδασκεν ὅτι πρέπει νὰ φυλάττωμεν τὰς Δέκα Ἑντολὰς, καὶ μάλιστα τὸς συνεπλήρωσε καὶ τὰς ἤνωσεν εἰς δύο μόνον, τὰς ἐξῆς :

1. « Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου ».

2. « Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτὸν » (Λουκ. ι' 27).

Εἰς τὰς δύο αὐτὰς Ἑντολὰς τοῦ Κυρίου ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται στηρίζονται (Ματθ. κβ' 46). Καὶ ἡμεῖς, ἐφ' ὅσον θέλομεν νὰ εἴμεθα ἀληθινοὶ Χριστιανοί, πρέπει νὰ τὰς ἔχωμεν ὅλας αὐτὰς τὰς Ἑντολὰς ὡς κανόνα εἰς τὴν ζωὴν μας, χωρὶς νὰ παραβαίνωμεν καμμίαν. Ἀλλὰ ὥς ἔλθωμεν νὰ ἐξετάσωμεν λεπτομερῶς τὸ νόημα κάθε Ἑντολῆς ἰδιαιτέρως.

α'. Τὰ καθήκοντα πρὸς τὸν Θεόν

Πρώτη Ἑντολή

« Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου· σὺ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροὶ πλὴν ἐμοῦ ».

Ἐξήγησις τῆς Ἑντολῆς: Ἐγὼ εἰμαι ὁ ἐξουσιαστής Θεός σου· δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι θεοὶ ἐκτὸς ἀπὸ ἐμέ.

Ἡ πρώτη Ἑντολή μᾶς διδάσκει τὴν μονοθεΐαν, δηλαδὴ ὅτι ἓνας καὶ μόνος εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεός. Αὐτὸς ἐδημιούργησεν ὅλον τὸν κόσμον. Αὐτὸς τὸν ἐξουσιάζει καὶ τὸν κυβερνᾷ. Μᾶς συμβουλεύει λοιπὸν νὰ μὴ πιστεύωμεν εἰς ἄλλους θεοὺς, παρὰ μόνον εἰς Αὐτόν, διότι βεβαίως δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι.

Αὐτὸν τὸν ἓνα καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεὸν ἔχομεν χρέος νὰ Τὸν πιστεύωμεν, νὰ Τὸν ἀγαπῶμεν, νὰ Τὸν λατρεύωμεν καὶ εἰς Αὐτόν πάντοτε νὰ ἔχωμεν τὰς ἐλπίδας μας. Διότι εἶναι παντοδύναμος καὶ πανάγαθος καὶ προνοεῖ διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὡς καλὸς καὶ στοργικὸς πατήρ. Καὶ πραγματικῶς μᾶς τὴν ἔδειξε τὴν ἀγάπην Του, ὅταν ἔστειλε τὸν μονογενῆ Του Υἱόν, διὰ νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τὴν δουλείαν τῆς ἁμαρτίας.

Πρέπει δὲ νὰ πιστεύωμεν καὶ νὰ ἀγαπῶμεν τὸν Θεόν, διότι τοιούτοτρόπως θὰ σεβώμεθα καὶ θὰ τηρῶμεν τὰς Ἑντολὰς Του. Ὅποιος δὲν πιστεύει καὶ δὲν φοβεῖται τὸν Θεόν, εὐκόλως παραβαίνει τὰς Ἑντολὰς Του καὶ γρήγορα περιπίπτει εἰς τὴν ἁμαρτίαν.

Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μᾶς ἐδίδαξεν ὅτι πρέπει νὰ πιστεύωμεν εἰς τὸν ἕνα καὶ Τρισυπόστατον Θεόν, διότι, ὅπως τονίζει, « αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκουσὶ Σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν » (Ἰωάν. ιζ' 3). Ὅτι δὲ εἶναι Τρισυπόστατος ὁ Θεός, μᾶς τὸ ἀπεκάλυψεν ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, καθὼς εἶδομεν εἰς τὸ Δογματικὸν μέρος τοῦ βιβλίου.

Εἰς ἄλλο ἐπίσης σημεῖον προσθέτει ἡ Ἀγία Γραφή: « Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται » (Μάρκ. ιστ' 16).

Δευτέρα Ἐντολὴ

« Οὐ ποιήσεις σεαντῶ εἰδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασι ἐποκάτω τῆς γῆς· οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς ».

Ἐξήγησις τῆς Ἐντολῆς: Νὰ μὴ κάμης ἀγάλματα, δηλαδὴ εἰδωλα ἀνθρώπων ἢ εἰκόνας τῶν διαφόρων δημιουργημάτων τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ ὅσα εὐρίσκονται εἰς τὸν οὐρανόν, εἴτε εἰς τὴν γῆν, εἴτε μέσα εἰς τὴν θάλασσαν· αὐτὰ οὔτε νὰ τὰ προσκυνήσῃς, οὔτε νὰ τὰ λατρεύσῃς.

Ἡ δευτέρα Ἐντολὴ συμπληρώνει τὴν πρώτην, διότι ἀπαγορεύει τὴν εἰδωλολατρίαν. Μᾶς ἀπαγορεύει νὰ λατρεύωμεν τὰ κτίσματα, δηλαδὴ τοὺς ἀνθρώπους, τὰ ζῶα τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης καὶ τὰ ἄστρα. Διότι ὅλα αὐτὰ εἶναι δημιουργήματα τοῦ μεγάλου μας Πατρός, τὰ ὅποια μᾶς ἀποδεικνύουν τὴν ἀπειρον σοφίαν καὶ τὴν παντοδυναμίαν Του.

Ἡμεῖς βεβαίως οἱ Χριστιανοὶ ἔχομεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας τὰς ἀγίας εἰκόνας. Τοῦτο ὅμως δὲν ἀποτελεῖ εἰδωλολατρίαν. Διότι αὐτὰς δὲν τὰς λατρεύομεν ὡς εἰδωλα, ἀλλὰ τιμῶμεν τοὺς εἰκονιζομένους Ἀγίους καὶ λατρεύομεν τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ.

Τρίτη Ἐντολὴ

« Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ ».

Ἐξήγησις τῆς Ἐντολῆς: Νὰ μὴ ἀναφέρῃς συχνὰ καὶ χωρὶς λόγον τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Πολλοὶ ἄνθρωποι ἔχουν τὴν κακὴν συνήθειαν νὰ χρησιμοποιοῦν μὲ ὄρκον τὸ ἱερώτατον ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἰς πᾶς συζητήσεως των χωρὶς λόγον (π.χ. λέγουν: « μὰ τὸν Θεόν, σοῦ λέγω τὴν ἀλήθειαν »). Ἡ ἀσεβὴς

αὐτὴ συνήθεια φανερώνει ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοῦ τοῦ εἶδους δὲν ἔχουν καθόλου εὐλάβειαν.

Ὁ Θεὸς εἰς τὴν τρίτην αὐτὴν Ἐντολὴν Του μᾶς τὸ λέγει ρητῶς, ὅτι δὲν πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦμεν τὸ ἅγιόν Του ὄνομα χωρὶς λόγον, χωρὶς εὐλάβειαν καὶ χωρὶς σπουδαίαν αἰτίαν.

Ὅσοι ἔχουν τὴν κακὴν συνήθειαν νὰ ὑβρίζουν τὰ Θεῖα, ὅσοι διὰ τὰ παραμικρὰ πράγματα ὀρκίζονται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου Θεοῦ, εἶναι παραβάται τῆς τρίτης Ἐντολῆς καὶ κάμνουν ἁμαρτίαν.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μάλιστα μᾶς ἐδίδασκε νὰ εἴμεθα ἀπολύτως εἰλικρινεῖς, ὥστε νὰ μὴ ἔχωμεν ἀνάγκην τοῦ ὀρκου, λέγων : « Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναὶ ναί, οὐ οὐ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν » (Ματθ. ε' 37).

Ἐπειδὴ ὁμως δὲν εἶναι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τέλειοι ὥστε νὰ ἀποφεύγουν τὰ ψεύδη, διὰ τοῦτο τὸ κράτος χρησιμοποιεῖ εἰς τὰ δικαστήρια τὸν ὀρκον, τὸν ὁποῖον δίδομεν θέτοντες τὸ χερί μας ἐπάνω εἰς τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον. Τὸ κράτος ὀρκίζει ἐπίσης καὶ τοὺς ὑπαλλήλους του, τοὺς ἐπιστήμονας καὶ τοὺς στρατιώτας, διὰ νὰ ἐκτελοῦν τὰ καθήκοντά των μὲ τιμιότητα καὶ καθαρὰν συνείδησιν.

Ὅταν λοιπὸν ὀρκίζώμεθα εἰς τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τοῦ κράτους, πρέπει πάντοτε νὰ λέγωμεν τὴν ἀλήθειαν.

Τετάρτη Ἐντολή

« Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν Σαββάτων ἀγιάζειν αὐτήν. Ἐξ ἡμέρας ἐργᾶ καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ Σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου ».

Ἐξήγησις τῆς Ἐντολῆς: Νὰ ἐνθυμῆσαι τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου καὶ νὰ τὴν ἀφιερῶνῃς εἰς τὸν Θεόν. Νὰ ἐργάζεσαι ἐξ ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος καὶ νὰ ἐκτελῇς ὅλας τὰς ἐργασίας σου.

Ἡ λέξις Σάββατα σημαίνει εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν ἀνάπαυσις. Γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅτι ὁ Θεὸς εἰς ἐξ ἡμέρας ἐδημιούργησε τὸν κόσμον καὶ τὴν ἑβδόμην ἀνεπαύθη. Μᾶς παραγγέλλει λοιπὸν μὲ τὴν Ἐντολὴν Του αὐτὴν νὰ ἐργαζώμεθα ἐξ ἡμέρας καὶ νὰ τελειώνωμεν εἰς τὸ διάστημα τοῦτο ὅλα τὰ ἔργα μας, τὴν δὲ ἑβδόμην ἡμέραν νὰ τὴν ἀφιερώνωμεν εἰς τὴν ἀνάπαυσιν, καθὼς καὶ εἰς τὴν λατρείαν Ἐκείνου, ὁ Ὅποῖος μᾶς ἐδημιούργησε καὶ μᾶς προστατεύει.

Πραγματικῶς οἱ Ἰσραηλίται ἐφήρμοζον μὲ αὐστηρότητα τὴν Ἐντολήν αὐτήν. Εἶχον τὸ Σάββατον ὡς ἡμέραν ἀργίας καὶ ἀγιασμοῦ.

Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδέχθη αὐτήν ὡς ἡμέραν ἀναπαύσεως ἀφιερωμένην εἰς τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι τὰ περισσότερα θαύματά Του τὰ ἔκαμνε τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου, διὰ τὴν ἀγίασιν αὐτήν καὶ νὰ μᾶς δείξῃ ὅτι πρέπει νὰ τὴν ἀφιερῶν ὡς εἰς ἔργα φιλανθρωπίας, τὰ ὅποια εἶναι σύμφωνα μὲ τὰς Ἐντολάς Του.

Τοῦτο δὲ ἐπραττον καὶ οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τοῦ Διδασκάλου των.

Ἀργότερον καὶ κυρίως ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ὥρισαν οἱ Χριστιανοὶ ἐπισήμως ὡς ἡμέραν ἀναπαύσεως τὴν Κυριακὴν, ἀντὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Σαββάτου. Διότι τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἀνεστήθη ὁ Κύριος. Καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ εὐγνωμοσύνης ἐχάρισαν εἰς τὴν ἡμέραν τὸ ὄνομα Ἐκείνου καὶ τὴν ὠνόμασαν Κυριακὴν.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Κυριακὴν, ἔχομεν καὶ ἄλλας ἡμέρας ἀναπαύσεως, ἄλλας δηλαδὴ ἑορτάς. Δι' αὐτάς θὰ ὁμιλήσωμεν εἰς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ βιβλίου μας.

Κατὰ τὴν Κυριακὴν, καθὼς καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἑορτάς ἔχομεν ὑποχρέωσιν νὰ πηγαίνωμεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, νὰ παρακολουθοῦμεν τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν μὲ εὐλάβειαν, νὰ ἀκούωμεν τὸ θεῖον κήρυγμα, νὰ μελετῶμεν τὰ θρησκευτικὰ βιβλία καὶ νὰ κάμνωμεν ὅ,τι ἡμποροῦμεν διὰ τὸ καλὸν τοῦ ἑαυτοῦ μας, τῆς οἰκογενείας μας καὶ ὅλων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

β'. Τὰ καθήκοντα πρὸς τὸν πλησίον

Πέμπτη Ἐντολή

« Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένη ἐπὶ τῆς γῆς ».

Ἐξηγησις τῆς Ἐντολῆς. Νὰ σέβεσαι καὶ νὰ τιμᾷς τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, διὰ νὰ εὐτυχῇς καὶ νὰ ζήσης πολλὰ ἔτη.

Ἡ Ἐντολή αὕτη, καθὼς καὶ αἱ ἀκόλουθοι μᾶς ὁμιλοῦν διὰ τὰ καθήκοντα, τὰ ὅποια ἔχομεν πρὸς τὸν πλησίον μας. Καὶ πρῶτοι πλησίον εἶναι οἱ καλοὶ μας γονεῖς. Αὐτούς, παραγγέλλει ὁ Θεός, ἔχομεν χρέος νὰ τιμῶμεν καὶ νὰ σεβώμεθα.

Καὶ βεβαίως ἔχομεν χρέος, καὶ πολὺ μεγάλο μάλιστα· διότι, ἃς σκεφθῶμεν: Ποῖος μᾶς ἔφερεν εἰς τὸν κόσμον; Ποῖος μᾶς ἀνέθρεψε; Ποῖος μᾶς ἐνδύει; Ποῖος μᾶς τρέφει; Ποῖος ἀγρυπνᾷ εἰς τὴν κλίνην μας, ὅταν ἀρρωστήσωμεν; Ποῖος μᾶς ἀγαπᾷ περισσότερον ἐδῶ εἰς τὸν κόσμον; Ποῖος φροντίζει καὶ κουράζεται διὰ τὴν ἀνατροφὴν μας καὶ διὰ τὴν εὐτυχίαν μας; Ποῖος, διὰ νὰ μάθωμεν γράμματα καὶ νὰ γίνωμεν καλοὶ ἀνθρώποι; Ποῖος ἄλλος ἀπὸ τοὺς καλοὺς γονεῖς μας;

Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ δεικνύωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην μας, τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ὑπακοήν μας, καὶ ὅταν εἴμεθα μικροὶ καὶ ὅταν μεγαλώσωμεν. Τότε πλέον ἔχομεν ὑποχρέωσιν νὰ προστατεύωμεν τοὺς γονεῖς μας, οἱ ὅποιοι θὰ εἶναι πλέον γέροντες καὶ ἀνίκανοι διὰ κάθε ἐργασίαν. Αὐτὰ τὰ καθήκοντα πού ἔχομεν πρὸς τοὺς γονεῖς μας, δὲν πρέπει νὰ τὰ παραμελῶμεν, διότι τότε θὰ φανῶμεν ὅτι εἴμεθα ἀχάριστοι καὶ ἡ ἁμαρτία μας θὰ εἶναι πολὺ μεγάλη.

Ἡ τιμὴ τὴν ὁποῖαν δεικνύομεν πρὸς τοὺς γονεῖς μας, εὐχαριστεῖ ἰδιαιτέρως τὸν Θεὸν καὶ μᾶς χαρίζει εὐτυχίαν καὶ μακροζωίαν. Πόσῃν εὐχαρίστησιν αἰσθανόμεθα, ὅταν ἀκούωμεν τὰς εὐχὰς τῶν γονέων μας διὰ τὰς περιποιήσεις πού τοὺς κάμνομεν, ἢ ὅταν ἀκούωμεν τοὺς ἐπαίνους τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καὶ πρὸ παντὸς ὅταν ἔχωμεν τὴν συνείδησιν ἀναπαυμένην ὅσάκις ἐπράξαμεν τὸ καθήκον μας!

Ἀξίζει νὰ ἐνθυμούμεθα πάντοτε τοὺς θείους λόγους τῆς Ἀγίας Γραφῆς: « *Εὐχαὶ γονέων στηρίζουσι θεμέλια οἴκων* » (Σειρᾶχ γ' 19).

Τὴν ἀγάπην, τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ὑπακοήν τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς μᾶς ἐδίδαξε καὶ ὁ Κύριος διὰ τοῦ παραδείγματός Του, ὅπως ἀναφέρει ἡ Καινὴ Διαθήκη: « *Καὶ κατέβη (ὁ Ἰησοῦς) μετ' αὐτῶν (τῶν γονέων Του) καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ, καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς* » (Λουκ. β' 51). Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν Του ἐτόνισε τὴν Ἐντολήν αὐτὴν τῆς ἀγάπης πρὸς τοὺς γονεῖς (Ματθ. ιθ' 19).

Ἐπίσης καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος συμβουλεύει, λέγων: « *Τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσι κατὰ πάντα· τοῦτο γάρ ἐστιν εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ* » (Κολασσ. γ' 20).

Ἑκτη Ἐντολή

« *Οὐ μοιχεύσεις* ».

Ἐξήγησις τῆς Ἐντολῆς: Νὰ μὴ προσβάλης τὴν τιμὴν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

Τὸ πολυτιμότερον πράγμα εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὡς γνωστὸν, εἶναι ἡ τιμὴ του. Ἡ τιμὴ εἶναι τὸ καλὸν ὄνομα, δηλαδή ἡ ὑπόληψις ποῦ δεικνύει ἡ κοινωνία διὰ ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν οἰκογένειάν μας. Χωρὶς αὐτὴν τὴν τιμὴν δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ζήσωμεν εὐτυχισμένοι εἰς τὸν κόσμον. Εἶναι ἓνα στόλισμα διὰ κάθε ἄνθρωπον καὶ διὰ κάθε οἰκογένειαν.

Διὰ τοῦτο ἡ ἕκτη Ἐντολὴ τοῦ Δεκαλόγου ἀπαγορεύει νὰ προσβάλωμεν τὴν οἰκογενειακὴν τιμὴν τῶν ἄλλων. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀποφεύγωμεν τὰς ἀνηθίκους πράξεις, τὰς ψευδεῖς διαδόσεις καὶ τὰς συκοφαντίας, ποῦ ἠμποροῦν νὰ καταστρέψουν τὴν ὑπόληψιν μιᾶς οἰκογενείας, νὰ ἐξευτελίσουν ἓνα σπῖτι καὶ ἀκόμη νὰ οδηγήσουν εἰς τὴν καταστροφὴν.

Αὐτὰ ὅλα εἶναι πράξεις πολὺ ἀνήθικοι καὶ ὄχι μόνον ὁ θεῖος Νόμος τὰς ἀπαγορεύει, ἀλλὰ καὶ οἱ νόμοι τοῦ κράτους τὰς τιμωροῦν μὲ βαρυτάτας ποινάς.

Ἑβδόμη Ἐντολὴ

« Οὐ κλέβεις ».

Ἐξήγησις τῆς Ἐντολῆς : Νὰ μὴ κλέψης.

Ἡ κλοπὴ εἶναι μία ἑλεεινὴ πράξις, ἡ ὁποία ἐξευτελίζει καὶ ταπεινώνει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰ μάτια τοῦ κόσμου. Πολλὰς φορὰς τὸ πάθος αὐτὸ ὁδηγεῖ τὸν κλέπτην νὰ κάμῃ ἐκβιασμούς, ληστείας, ἀπάτας, ἀμόμη καὶ φόνους. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι νὰ τὸν μισήσῃ ὁ Θεός, νὰ τὸν περιφρονήσουν οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ τὸν καταδικάσῃ τὸ κράτος μὲ τὰ δικαστήριά του.

Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς μᾶς παραγγέλλει νὰ μὴ ἀφαιροῦμεν τὴν περιουσίαν τὴν ξένην. Πρέπει μὲ τὴν ἐργασίαν μας, μὲ τὴν οἰκονομίαν μας καὶ μὲ τὴν ὑπόληψιν μας νὰ δημιουργοῦμεν τὴν περιουσίαν μας, ποῦ εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν συντήρησιν τῆς οἰκογενείας μας καὶ διὰ τὴν βοήθειαν χάριν τῶν πτωχῶν καὶ δυστυχισμένων, ὅπως ἀπαιτεῖ ἡ χριστιανικὴ ζωὴ.

Ἡ ἀργία, ἡ φιλοχρηματία καὶ ἡ πλεονεξία εἶναι αἱ κυριώτεραι αἰτίαι, ποῦ ὁδηγοῦν τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν κλοπὴν, καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ τὰς ἀποφεύγωμεν.

Ὁ Κύριος μάλιστα μᾶς διδάσκει νὰ ἀποφεύγωμεν ἐντελῶς καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς πονηρὰς σκέψεις : « Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί... κλοπαί... » (Ματθ. ιε' 19).

Ὁγδόη Ἐντολή

« Οὐ φονεύσεις ».

Ἐξήγησις τῆς Ἐντολῆς: Νὰ μὴ κάμῃς φόνον.

Τὸ φοβερώτερον ἔγκλημα εἶναι ὁ φόνος. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ὀγδόη Ἐντολὴ τὸν ἀπαγορεύει.

Δὲν ἔχομεν κανένα δικαίωμα νὰ ἀφαιροῦμεν οὔτε τὴν ἰδικήν μας ζωὴν, οὔτε τὴν ζωὴν κανενὸς ἄλλου, ἀφοῦ ἡμεῖς δὲν ἠμποροῦμεν νὰ δώσωμεν τὴν ζωὴν. Ὁ φόνος εἶναι τὸ μέγιστον ἀμάρτημα καὶ δὲν τὸ συγχωρεῖ ὁ Θεὸς ποτέ.

Ὁ φονεὺς ἐγκληματεῖ, διότι ἀφαιρεῖ τὴν ζωὴν τοῦ συνανθρώπου του. Ἀδικεῖ μίαν οἰκογένειαν, διότι τῆς στερεῖ ἐν ἀγαπημένον πρόσωπον, ἀδικεῖ τὴν κοινωνίαν, διότι τῆς ἀφαιρεῖ ἓνα πολίτην τῆς.

Ἐπίσης ἀδικεῖ καὶ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὁ φονεὺς, διότι τὸν κάμνει δυστυχισμένον, ἀφοῦ καὶ ὁ Θεὸς τὸν μισεῖ καὶ ὁ κόσμος τὸν περιφρονεῖ καὶ τὸ κράτος τὸν τιμωρεῖ μὲ βαρυτάτην ποινὴν.

Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀγαθὸν πολυτιμότεον, πού μᾶς τὸ ἐχάρισεν ὁ πανάγαθος Θεὸς καὶ ἐπομένως μόνον ἑκεῖνος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μᾶς τὸ ἀφαιρέσῃ.

Τὰς περισσοτέρας φορὰς ὁ φόνος γίνεται ἀπὸ μῖσος, ἀπὸ ὀργὴν, ἀπὸ πλεονεξίαν ἢ ἀπὸ φιλαργυρίαν. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος μᾶς λέγει ὅτι πρέπει νὰ ἐκρίζωσωμεν τὴν αἰτίαν τοῦ φόνου, δηλαδὴ τὴν ὀργὴν (Ματθ. ε' 22), καὶ ὅλα τὰ ἔλεεινά πάθη ἀπὸ τὴν ψυχὴν μας.

Εἰς τὰς τρεῖς προηγουμένας ἐντολάς, τὴν ἕκτην τὴν ἑβδόμην καὶ τὴν ὀγδόην, μᾶς ὁμιλεῖ ὁ Θεὸς διὰ τὰ τρία πολυτιμότερα ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ἔχομεν ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἐδῶ εἰς τὸν ἐπίγειον βίον μας. Δηλαδὴ διὰ τὴν τιμὴν, τὴν περιουσίαν καὶ τὴν ζωὴν. Αὐτὰ μᾶς παραγγέλλει νὰ τὰ σβῶμεθα καὶ διὰ τὸ καλὸν τὸ ἰδικόν μας καὶ διὰ τὸ καλὸν τοῦ πλησίον μας.

Ἐνάτη Ἐντολή

« Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ ».

Ἐξήγησις τῆς Ἐντολῆς: Νὰ μὴ εἴπῃς κατηγορίας ψευδεῖς ἐναντίον τοῦ πλησίον σου.

Πόσον ἀποστρέφεται ἡ ψυχὴ μας τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους ψευδο-

μάρτυρας, οί όποίοι παρουσιάσθησαν είς τό Συνέδριον τών 'Ιουδαίων καί κατηγορήσαν τόν Χριστόν μέ ψευδείς κατηγορίας. 'Αν δέν παρουσιάζοντο αύτοί οί ψευδομάρτυρες, δέν θά ήμποροῦσαν οί Φαρισαῖοι νά τόν καταδικάσουν, διότι δέν θά είχον κατηγορίας έναντίον Του.

Ἄς σκεφθῶμεν λοιπόν τί μεγάλο κακόν ήμπορεῖ νά γίνη, όταν λέγωμεν ψευδεῖς κατηγορίας. Διά τοῦτο, όταν μᾶς καλοῦν είς τὰ δικαστήρια νά εἴπωμεν τί γνωρίζομεν διά μίαν ὑπόθεσιν, τότε πρέπει νά προσέχωμεν πολύ καί νά όμολογοῦμεν μόνον τήν ἀλήθειαν. Διότι κρίνονται είς τὰ δικαστήρια τὰ πολυτιμότερα πράγματα, δηλαδή ἡ ζωή, ἡ τιμή καί ἡ περιουσία τοῦ πλησίον. 'Αν ψευδομαρτυρήσωμεν, θά βλάψωμεν ἀδίκως τόν πλησίον μας καί τοιουτοτρόπως θά κάμωμεν ἁμαρτίαν, τήν όποίαν ἀπαγορεύει ὁ Νόμος τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ψευδομαρτυρία, ἡ κακολογία, ἡ συκοφαντία πηγάζουν ἀπό ψυχὴν μοχθηράν, ἀπό τήν όποίαν λείπουν ἡ καλή ἀνατροφή, ἡ εὐγένεια καί ἡ χριστιανική ἀγάπη.

Ἡ θρησκεία τοῦ Ναζωραίου ἀποδίδει μεγίστην σημασίαν είς τήν ἀλήθειαν, διότι τήν θεωρεῖ ὡς θεμελειώδη κανόνα τοῦ χριστιανικοῦ βίου. Τό τονίζει μάλιστα τοῦτο καί ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, λέγων : « *Ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς* » ('Ιωάν. ἡ' 32). Ὁ δὲ Ἀπόστολος Παῦλος προσθέτει : « *Λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ* » ('Εφεσ. δ' 25).

Εἰς τήν θαυμασίαν ἐπὶ τοῦ Ὁρους Ὁμιλίαν Του ὁ Κύριος ἀνέφερεν ἰδιαιτέρως καί ἐκείνους ποὺ ἔχουν τήν καρδίαν των καθαρὰν, καί εἶπε τὰ ἑξῆς : « *Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τόν Θεόν ὁφονται* » (Ματθ. ε' 8).

Δεκάτη Ἐντολή

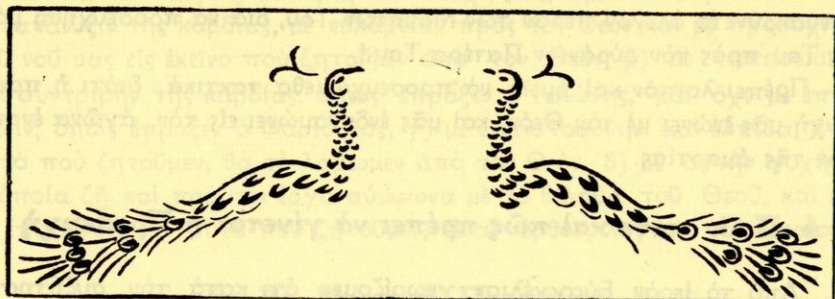
« *Οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστίν* ».

Ἐξήγησις τῆς Ἐντολῆς : Νά μὴ ἐπιθυμήσης τὰ πράγματα τοῦ πλησίον σου.

Ἡ δεκάτη καί τελευταία ἐντολή ἀπαγορεύει νά ἔχωμεν είς τήν καρδίαν μας κάθε κακὴν ἐπιθυμίαν, διότι ἀπὸ τὰς κακὰς ἐπιθυμίας γεννῶνται ὅλαι αἱ ἁμαρτίαι. Αἱ κακαὶ ἐπιθυμίαι εἶναι ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ καί πρέπει τήν ρίζαν αὐτὴν νά τήν ἐκρίζωσωμεν. Κατ' αὐτὸν τόν τρόπον δέν θά γίνωμεν ποτὲ ἁμαρτωλοί.

Είναι πράγματι άμαρτία νά επιθυμοῦμεν τά ξένα πράγματα, διότι ή επιθυμία αύτή θά μάς παρακινήση νά κάμωμεν πολλές κακάς πράξεις και τότε πλέον όλίγον κατ' όλίγον θά εύρεθώμεν, χωρίς καλά νά τό άντιληφθώμεν, μέσα εις τό πέλαγος τής άνομίας.

Δέν πρέπει λοιπόν νά ζηλεύωμεν και νά επιθυμοῦμεν τά άγαθά πού έχει ό πλησίον μας. Άντιθέτως πρέπει νά χαιρώμεθα διá τήν εύτυχίαν του και νά προσπαθοῦμεν και ήμεϊς μέ τήν τιμίαν εργασία μας και μέ τήν οίκονομίαν νά άποκτήσωμεν άγαθά και νά γίνωμεν εύτυχείς.

3. Ἡ Προσευχὴ

Κάθε εὐσεβὴς Χριστιανὸς αἰσθάνεται ὅτι εἶναι τέκνον τοῦ οὐρανοῦ Πατρός, τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ. Ὡς στοργικὸν δὲ τέκνον, αἰσθάνεται μέσα του βαθεῖαν τὴν ἀνάγκην νὰ φανερώσῃ εἰς τὸν μέγαν του Πατέρα τὸν πόνον, τὴν χαρὰν ἢ τὴν ἐλπίδα ποὺ κάθε φορὰν πλημμυρίζει τὴν καρδίαν του.

Διὰ τοῦτο προσευχόμεθα ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί. Μὲ τὴν προσευχὴν μας ἄλλοτε δοξολογοῦμεν τὸν Θεὸν διὰ τὸ ἄπειρον μεγαλεῖόν Του, ἄλλοτε Τὸν εὐχαριστοῦμεν διὰ τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ ποὺ μᾶς ἔδωκεν, ἄλλοτε Τὸν παρακαλοῦμεν καὶ Τοῦ ζητοῦμεν κάτι ποὺ τὸ ἔχομεν ἀνάγκην καὶ ἄλλοτε μετανοοῦμεν διὰ τὰς ἁμαρτίας μας καὶ Τοῦ ζητοῦμεν συγχώρησιν.

Ὑψώνει δηλαδὴ ὁ προσευχόμενος τὴν ψυχὴν του καθαρὰν καὶ ἀγνήν, διὰ νὰ πλησιάσῃ τὸν Δημιουργόν του, ὁ Ὅποιος εὐρίσκεται ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τοὺς οὐρανοὺς καθισμένος εἰς τὸν θρόνον τῆς δόξης Του. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἀγνὴ ψυχὴ τοῦ Χριστιανοῦ ὁμιλεῖ μὲ ταπεινώσιν ἐμπρὸς εἰς τὸν Κύριον καὶ ἐξομολογεῖται ὅ,τι κρυφὸν τὴν ταρασσεί καὶ ὅ,τι φανερόν τὴν συγκινεῖ. Αὐτὴ ἡ ἀνύψωσις τῆς καθαρᾶς ψυχῆς μας πρὸς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἡ ὁμιλία τῆς μὲ τὸν Θεὸν εἶναι ἡ προσευχή μας.

Ὁ εὐσεβὴς Χριστιανὸς ἔχει χρέος νὰ προσεύχεται τακτικὰ, διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον φανερώνει τὴν πίστιν του, τὴν ἀγάπην του καὶ τὴν ἐλπίδα του πρὸς τὸν Θεόν. Ἡ προσευχὴ μᾶς ὀπλιζει μὲ δύναμιν, διὰ νὰ καταπολεμήσωμεν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ μᾶς βοηθεῖ νὰ πράττωμεν τὸ θέλημα τοῦ Ὑψίστου. Εἰς τὰς δυσκόλους περιστάσεις τῆς ζωῆς μᾶς δίδει θάρρος, διὰ νὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὰς δοκιμασίας, καὶ μᾶς παρηγορεῖ εἰς τὰς δυστυχίας ποὺ μᾶς εὐρίσκουν.

Ἄς ἐνθυμηθῶμεν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν πόσας φορές ἀπεμακρύνετο ὀλίγον πέραν τῶν Μαθητῶν Του, διὰ νὰ προσευχηθῇ μόνος Του πρὸς τὸν οὐράνιον Πατέρα Του !

Πρέπει λοιπὸν καὶ ἡμεῖς νὰ προσευχώμεθα τακτικά, διότι ἡ προσευχή μᾶς ἐνώνει μετὰ τὸν Θεόν, καὶ μᾶς ἐνδυναμώνει εἰς τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς ἁμαρτίας.

4. Ποῦ, πότε καὶ πῶς πρέπει νὰ γίνεται ἡ Προσευχή

Ἀπὸ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον γνωρίζομεν ὅτι κατὰ τὴν συζήτησιν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε μίαν φοράν ὁ Ἰησοῦς μετὰ τὴν Σαμαρείτιδα, ἐκείνη τὸν ἠρώτησε :

—Κύριε, οἱ Πατέρες μας προσκυνοῦν τὸν Θεὸν εἰς τὸ ὄρος Γαριζίν, ἐνῶ σεῖς οἱ Ἰουδαῖοι τὸν προσκυνεῖτε εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ. Ποῖον εἶναι τὸ ὀρθόν ;

Καὶ ὁ Κύριος τῆς ἀπήντησεν :

—Οὔτε εἰς τὸ ὄρος Γαριζίν, οὔτε εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα λατρεύεται ὁ Θεός. Εἶναι Πνεῦμα ὁ Θεὸς καί, ὥς Πνεῦμα, εὐρίσκεται παντοῦ. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ τὸν προσκυνοῦν οἱ ἄνθρωποι ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκωνται.

Ὅπουδῆποτε λοιπὸν καὶ ἂν εἴμεθα καὶ εἰς ὅποιανδῆποτε ὥραν, ἡμποροῦμεν νὰ προσευχηθῶμεν, διότι ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρὼν καὶ θὰ ἀκούσῃ τὴν φωνὴν τῆς καρδίας μας.

Τὴν προσευχὴν αὐτὴν, τὴν ὁποίαν κάμνομεν μόνοι μας, τὴν ὀνομάζομεν ἀ τ ο μ ι κ ῆ ν προσευχὴν.

Κάμνομεν ὁμῶς τὴν προσευχὴν μας καὶ εἰς τοὺς ναοὺς, ὅπου συγκεντρωνόμεθα ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ τακτικά, διὰ νὰ προσευχηθῶμεν. Εἰς τοὺς ναοὺς κάμνομεν κ ο ι ν ῆ ν προσευχὴν.

Ἐκεῖ ἡ ψυχὴ μας εὐρίσκεται μέσα εἰς ἓν ἐντελῶς θρησκευτικὸν περιβάλλον. Αἱ ἅγιαι εἰκόνες, οἱ λαμπροὶ πολυέλαιοι, τὸ φῶς τῶν κηρίων καὶ τῶν κανδηλῶν, αἱ ψαλμωδίαι τοῦ ἱερέως καὶ τῶν ἱεροψαλτῶν δίδουν εἰς τὴν ψυχὴν μας πτερά, διὰ νὰ πετάξῃ καὶ φθάσῃ κοντὰ εἰς τὸν πανάγαθον Κυβερνήτην καὶ Δημιουργὸν τοῦ σύμπαντος Θεόν.

Ἡ εὐλάβεια καὶ ἡ κατάνυξις πλημυρίζει τὰς καρδίας ὄλων τῶν πιστῶν καὶ μᾶς κάμνει νὰ λησμονῶμεν τελείως τὴν ὑλικὴν μας ὑπαρξιν· γινόμεθα πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ὑψώνεται ἀνάλαφρον, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ νὰ γονατίσῃ ἐμπρὸς εἰς τὰ πόδια τοῦ αἰωνίου Πατρός.

Ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ δεκτὴ ἡ προσευχή μας, πρέπει νὰ γίνεταί: α) μὲ κατάνυξιν τῆς καρδίας, μὲ εὐλάβειαν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ μὲ προσοχήν τοῦ νοῦ μας εἰς ἐκεῖνο πού ζητοῦμεν ἀπὸ τὸν Θεόν, β) μὲ ταπείνωσιν καὶ συντριβὴν τῆς καρδίας, ὅπως ἔπραξεν ὁ Τελώνης, καὶ ὄχι μὲ ἐπιδείξιν, ὅπως ἔπραξεν ὁ Φαρισαῖος, γ) μὲ ἐμπιστοσύνην καὶ ἐλπίδα, ὅτι αὐτὸ πού ζητοῦμεν, θὰ τὸ λάβωμεν ἀπὸ τὸν Θεόν, δ) μὲ ἀγνὴν ψυχὴν, ἡ ὁποία ζῇ καὶ πράττει ἔργα σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ ε) μὲ ἐπίγνωσιν ὅτι αὐτὸ πού ζητοῦμεν, εἶναι ὀρθόν, λογικόν καὶ δίκαιον.

5. Ἡ Κυριακὴ Προσευχὴ

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς διηγεῖται εἰς τὸ ἱερόν του Εὐαγγέλιον, ὅτι κάποτε ὁ Ἰησοῦς ἀπεσύρθη ὀλίγον μακρὰν τῶν Μαθητῶν Του, διὰ νὰ προσευχηθῇ, ὅπως ἔκαμνε συνήθως. Ὅταν δὲ ἐτελείωσε τὴν προσευχήν, τὸν ἐπλησίασεν ἓνας ἀπὸ τοὺς Μαθητὰς καὶ τοῦ εἶπε: « Κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰωάννης ἐδίδασκε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ » (Λουκ. ια' 1).

Προθύμως τότε ὁ Κύριος τοὺς ὑπηγόρευσε τὴν μοναδικὴν εἰς νοήματα προσευχήν (Ματθ. στ' 9 - 14), ἡ ὁποία διεδόθη ἀπὸ τότε μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν καὶ τὴν γνωρίζομεν ὅλοι. Ἐπειδὴ δὲ τὴν ἐδίδασκεν ὁ Κύριος, τὴν ὀνομάζομεν Κυριακὴν προσευχήν. Ἡ προσευχὴ αὕτη εἶναι τὸ « Πάτερ ἡμῶν », χωρίζεται δὲ εἰς ἑννέα προτάσεις καὶ εἶναι ἡ ἑξῆς:

« Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς·

Ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά Σου·

Ἐλθέτω ἡ βασιλεῖα Σου·

Γενηθῇτω τὸ θέλημά Σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς·

Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον·

Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν·

Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,

Ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

*Ὅτι Σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεῖα καὶ ἡ δύναμις
καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· Ἀμήν.*

6. Ἡ ἐξηγήσις τῆς Κυριακῆς Προσευχῆς

1. « Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ».

Μὲ τὴν πρώτην πρότασιν προσφωνοῦμεν τὸν Θεὸν καὶ τὸν ὀνομάζομεν Πατέρα, διότι Αὐτὸς μᾶς ἐπλασε. Τὸν ὀνομάζομεν δὲ οὐρανιον, διὰ τὸ δειξωμεν τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δόξαν Του. Εἰς Αὐτὸν ἐρχόμεθα νὰ προσευχηθῶμεν καί, ὡς φιλόστοργα τέκνα, νὰ τοῦ ἀνοίξωμεν τὴν καρδίαν μας.

2. « Ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά Σου ».

Παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ φωτίσῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ δοξάζουν καθημερινῶς τὸ ὄνομά Του καὶ νὰ Τὸν παραδέχωνται ὡς ἅγιον καὶ πολυέλεον. Νὰ Τὸν παραδέχωνται δὲ ὄχι μόνον οἱ δίκαιοι, ἀλλὰ μαζὶ μὲ αὐτοὺς καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ νὰ Τὸν προσκυνοῦν καὶ νὰ Τὸν λατρεύουν.

Τοῦτο βεβαίως θὰ γίνῃ, ὅταν ἡμεῖς κάμνωμεν θεαρέστους πράξεις, ὅταν ἀποφεύγωμεν τοὺς ὅρκους, τὰς ὑβρεῖς καὶ τὰς κακὰς ὁμιλίας καὶ ὅταν τὰ ἔργα μας ἀκτινοβολοῦν καὶ ἀποτελοῦν παράδειγμα, ὥστε νὰ συνετισθοῦν καὶ οἱ ἄλλοι, νὰ πιστεύσουν καὶ νὰ ἀγιάζουν τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου.

3. « Ἐλθέτω ἡ βασιλεία Σου ».

Ζητοῦμεν καὶ εὐχόμεθα νὰ ἐξαπλωθῇ καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ὥστε τίποτε νὰ μὴ ἡμπορῇ νὰ τὴν διασαλεύσῃ. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπικρατήσῃ εἰς τὸν κόσμον ἡ βασιλεία τοῦ Κυρίου, πρέπει προηγουμένως νὰ βασιλεύσῃ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων ὁ Νόμος Του. Καὶ αὐτὸν τὸν Νόμον τοῦ Θεοῦ ὀφείλομεν νὰ ἀκολουθῶμεν ὅλοι εἰς τὸν βίον μας. Τοιοῦτοτρόπως θὰ ἐκλείψῃ πλέον ἡ ἁμαρτία καὶ θὰ ἔλθῃ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς.

4. « Γενηθήτω τὸ θέλημά Σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ».

Μὲ αὐτὴν τὴν πρότασιν εὐχόμεθα νὰ γίνεταί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπως γίνεται εἰς τὸν οὐρανὸν ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους. Τότε θὰ ἐπικρατήσῃ εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Κυρίου.

5. « Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὲς ἡμῖν σήμερον ».

Παρακαλοῦμεν τὸν Ὑψιστον νὰ μᾶς διδῇ δύναμιν, διὰ νὰ κερδίζωμεν τὸν καθημερινόν μας ἄρτον καὶ τὰ ἄλλα ὑλικά ἀγαθὰ, τὰ ὅποια μᾶς χρειάζονται, διὰ νὰ ζῶμεν ἓνα φρόνιμον χριστιανικὸν βίον.

6. « Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν ».

Μὲ τὴν ἕκτην πρότασιν παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς συγχωρῇ τὰς ἀμαρτίας μας· ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς ἀκούσῃ ὁ Κύριος, πρέπει προηγουμένως καὶ ἡμεῖς νὰ συγχωρῶμεν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι ἔτυχε νὰ μᾶς κάμουν οἰοδήποτε κακόν.

7. « Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν ».

Ἐπειδὴ ἀναγνωρίζομεν ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ἀδυναμία μας δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἀνθῇ εἰς τὸν πειρασμόν, ποὺ μᾶς παρασύρουν τὰ πονηρὰ πνεύματα, ἱκετεύομεν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς προφυλάξῃ καὶ νὰ μᾶς βοηθήσῃ. Ὅπισθεν βεβαίως τοῦ πειρασμοῦ κρύπτεται πάντοτε τὸ πνεῦμα τοῦ Σατανᾶ.

Ὁ Θεὸς πολλάκις ἐπιτρέπει εἰς τὸν Σατανᾶ νὰ πειράζῃ τὸν ἀνθρώπον χάριν δοκιμασίας. Διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γίνεται ὁ ἀνθρώπος ἰσχυρότερος καὶ ἠθικώτερος, ὅπως τὸ δένδρον γίνεται ἰσχυρότερον καὶ εὐφορώτερον ἔπειτα ἀπὸ τὸ κλάδευμα τοῦ κηπουροῦ.

Παρακαλοῦμεν ὁμῶς τὸν Θεὸν νὰ μᾶς προφυλάξῃ ἀπὸ τὴν δοκιμασίαν τοῦ Σατανᾶ, ἐπειδὴ γνωρίζομεν ἀφ' ἐνὸς τὴν ἀδυναμίαν τὴν ἰδικήν μας καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν δύναμιν τοῦ Σατανᾶ, ἀλλὰ καὶ τὴν παντοδυναμίαν καὶ ἀγάπην τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς.

8. « Ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ ».

Ἐὰν ὁμῶς καμμίαν φοράν χάσωμεν τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς καὶ πέσωμεν εἰς τὰ δολερὰ δίκτυα τοῦ πονηροῦ, παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς ἀπελευθερώσῃ καὶ νὰ μᾶς ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

9. « Ὅτι Σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ θύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· Ἀμήν ».

Μὲ τὴν τελευταίαν πρότασιν ὁμολογοῦμεν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι δοξασμένος, παντοδύναμος καὶ αἰώνιος βασιλεὺς τοῦ κόσμου ὅλου. Διὰ τοῦτο πιστεύομεν ὅτι ἔμπορεῖ νὰ μᾶς χαρίσῃ ὅσα τοῦ ζητοῦμεν.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

Ἡ Χριστιανικὴ λατρεία

Εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ βιβλίου μας, εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Χριστιανικὴν Κατήχησιν, ἐμάθαμεν α') τί πρέπει νὰ πιστεύωμεν καὶ β') τί πρέπει νὰ πράττωμεν, ὡς Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί.

Αἱ θρησκευτικαὶ ὁμως αὐταὶ γνώσεις μας ἔχουν ἀνάγκην συμπληρώσεως. Θὰ τὰς συμπληρώσωμεν δὲ εἰς τὸ δεῦτερον τοῦτο μέρος τοῦ βιβλίου μας, εἰς τὴν Λειτουργικὴν.

Γνωρίζομεν ὅτι κάθε ἄνθρωπος αἰσθάνεται ζωηρὰν τὴν ἀνάγκην νὰ ἔρχεται εἰς τακτικὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὸν μέγαλον τοῦ Πατέρα, τὸν Δημιουργόν.

Ἡ ἐπικοινωνία δὲ αὕτη τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεὸν γίνεται διὰ τῆς προσευχῆς, διὰ τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν, διὰ τῶν ὕμνων καὶ διὰ τῶν διαφόρων ἄλλων συμβολικῶν σημείων καὶ πράξεων.

Διὰ τῶν θρησκευτικῶν τούτων πράξεων ἐξωτερικοῦμεν τὴν πίστιν μας, τὴν ἀγάπην, τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ἐλπίδα πού ἔχομεν πρὸς τὸν Πλάστην. Ἡ ἐξωτερικέυσις αὕτη τῆς εὐλαβείας μας διὰ τῶν συμβολικῶν αὐτῶν πράξεων καὶ σημείων λέγεται **λατρεία**.

Τὸ παραδείγμα τῆς λατρείας μᾶς τὸ ἔδωσεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰη-

σοῦς Χριστός, ὁ ὁποῖος ἐπήγαινε τακτικά εἰς τὸν ναόν, διὰ νὰ προσευ-
χηθῇ καὶ νὰ παρακολουθήσῃ τὰς διαφόρους θρησκευτικὰς τελετάς.

Διὰ τοῦτο εὐθύς ἐξ ἀρχῆς οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ εἶχον ὀργανώσῃ
τὰς ἰδιαιτέρας τῶν θρησκευτικὰς τελετάς, τὴν ἰδιαιτέραν τῶν λατρείαν,
τὴν χριστιανικὴν.

Ἀργότερον ἡ χριστιανικὴ λατρεία ἐσυστηματοποιήθη καὶ ἔλαβε
περισσότεραν μεγαλοπρέπειαν. Καθωρίσθησαν αἱ ἡμέραι τῶν ἑορτῶν,
αἱ θρησκευτικαὶ τελεταὶ καὶ τὰ διάφορα σύμβολα. Αὐτὸ ἐγίνε κυρίως
κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Μεγάλων Πατέρων καὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

Ἡμεῖς δὲ οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ διατηροῦμεν ἀμετόβλητον τὴν
λατρείαν, ὅπως τὴν καθώρισαν οἱ ἅγιοι ἐκεῖνοι Πατέρες καὶ αἱ Οἰκου-
μενικαὶ Σύνοδοι.

Ἡ σημασία τῆς λατρείας εἶναι βεβαίως μεγάλη, διότι μᾶς κάμνει
νὰ ζῶμεν μέσα εἰς μίαν θρησκευτικὴν ζωὴν, ἡ ἐποία ἐνδυναμώνει τὴν εὐ-
σέβειάν μας καὶ μᾶς κρατεῖ εἰς διαρκῆ ἐπικοινωνίαν μετὰ τὸν Θεόν.

Τί μᾶς διδάσκει ἡ Λειτουργικὴ

Ἀφοῦ ὠμιλήσαμεν εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον γενικῶς περὶ
τῆς λατρείας καὶ τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς δι' ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς,
ἡμποροῦμεν πλέον νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν Λειτουργικὴν, διὰ νὰ συμ-
πληρώσωμεν τὰς θρησκευτικὰς μας γνώσεις.

Λειτουργικὴ λοιπὸν εἶναι τὸ μάθημα, τὸ ὁποῖον μᾶς διδάσκει
περὶ τῶν ἐξωτερικῶν πράξεων τῆς θείας λατρείας καὶ πρὸ παντὸς περὶ
τῆς θείας Λειτουργίας τῆς χριστιανικῆς ἡμῶν θρησκείας.

Θὰ διδαχθῶμεν δηλαδὴ εἰς τὴν Λειτουργικὴν :

1. Διὰ τοὺς ἱεροὺς τόπους, δηλαδὴ τοὺς Ναοὺς, ὅπου συγκεν-
τρωνόμεθα, διὰ νὰ λατρεύσωμεν τὸν Θεόν.
2. Διὰ τὰς ὠρισμένας ἡμέρας αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀφιερωμέναι εἰς τὴν
λατρείαν τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ διὰ τὰς Ἑορτάς.
3. Διὰ τὸν τρόπον μετὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἐκδηλώνωμεν τὴν λα-
τρείαν μας, δηλαδὴ διὰ τὰς ἱερὰς Ἀκολουθίας.
4. Διὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς Ὑμνοὺς, τοὺς ὁποῖους ψάλλομεν κατὰ
τὰς διαφόρους θρησκευτικὰς τελετάς.

Διὰ τὰ τέσσαρα λοιπὸν αὐτὰ ζητήματα, δηλ. τοὺς Ναοὺς, τὰς
Ἑορτάς, τὰς ἱερὰς Ἀκολουθίας καὶ διὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς Ὑμνοὺς,
μᾶς ὁμιλεῖ ἡ Λειτουργικὴ.

ΟΙ ΝΑΟΙ

1. Διατί γίνεται ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς Ναοὺς

Ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ γνωρίζομεν ὅτι ὅπουδὴποτε καὶ ἂν εὕρισκώμεθα, ἡμποροῦμεν νὰ προσευχηθῶμεν καὶ ὅτι τὴν προσευχὴν μας θὰ τὴν ἀκούσῃ ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος εἶναι Πνεῦμα καὶ πανταχοῦ παρὼν. Ὅμως ὀφείλομεν νὰ συγκεντρωνώμεθα καὶ εἰς ὠρισμένα μέρη, δηλαδὴ εἰς τοὺς ναοὺς, καὶ ἐκεῖ νὰ λατρεύωμεν τὸν μέγαν μας Πατέρα.

Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅπως γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν Καινὴν Διαθήκην, ὅταν ἐξεδίωξε μὲ τὸ φραγγέλιον τοὺς ἐμπόρους ἀπὸ τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ, εἶπεν εἰς αὐτοὺς: « Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς ἐστίν » (Λουκ. ιθ' 46). Ἀπὸ τοὺς λόγους τούτους βλέπομεν, ὅτι ὁ Κύριος ὀνομάζει τὸν ναὸν οἶκον προσευχῆς.

Ἀλλὰ καὶ μέσα εἰς τὴν καρδίαν κάθε Χριστιανοῦ εἶναι ριζωμένη ἡ ἰδέα, ὅτι ὁ ναὸς εἶναι ἡ κατοικία τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο, ὅταν περνῶμεν ἀπ' ἔξω ἀπὸ τοὺς ναοὺς, κάμνομεν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ ὅταν εἰσέρχώμεθα, προσκυνοῦμεν καὶ στεκόμεθα μὲ εὐλάβειαν. Ἐκεῖ μέσα μοζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἀδελφοὺς Χριστιανοὺς παρακολουθοῦμεν κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ τὰς ἑορτὰς τὴν τελετὴν τοῦ Μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας καὶ ὅλοι μαζί ἐνώνομεν τὴν προσευχὴν μας πρὸς τὸν Κύριον.

Ὅπως εὕρισκόμεθα μέσα εἰς τὸ θρησκευτικὸν ἐκεῖνο περιβάλλον, μὲ τὰς ἱερὰς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας καὶ τῶν Ἁγίων, μὲ τὰς κατανυκτικὰς ψαλμωδίας τῶν ἱερέων καὶ τῶν ψαλτῶν, μὲ τὸ ἱλαρὸν φῶς τῶν κηρίων καὶ τὴν εὐωδίαν τοῦ θυμιάματος, αἰσθανόμεθα τὴν ψυ-

χὴν μας νὰ φεύγη ἀπὸ τὰ γήινα καὶ νὰ ἀνυψώνεται, ἐλαφρὰ καὶ ἀγνή, πρὸς τὰ οὐράνια, πρὸς τὸν Πλάστην καὶ Δημιουργὸν μας Θεόν.

Ἡ δὲ θρησκεία μας ρητῶς μᾶς τὸ συνιστᾷ: «*Ἐν ἐκκλησίαις ἐδ- λογεῖτε τὸν Θεόν, Κύριον, ἐκ πηγῶν Ἰσραήλ*».

Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἔχομεν χρέος ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ νὰ πηγαίνωμεν τακτικὰ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ νὰ προσευχόμεθα μὲ εὐλάβειαν.

2. Ἡ ἱστορία τῶν Ναῶν πρὸ τοῦ Μεγ. Κωνσταντίνου

Κατὰ τοὺς Ἀποστολικοὺς χρόνους οἱ Χριστιανοὶ δὲν εἶχον ἀκόμη ἰδικούς των ναοὺς. Διὰ τοῦτο συνεκεντρώνοντο εἰς ὠρισμένας οἰκίας, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἓνα μεγάλο δωμάτιον καὶ ἐκεῖ ἐτέλουν τὸ Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας. Τὰς οἰκίας αὐτὰς τὰς ὠνόμασαν «οἴκους προ- σευχῆς ἢ κατ' οἶκον ἐκκλησίας».

Ἀλλὰ ὅσον ἐπερνοῦσαν τὰ χρόνια, τόσον περισσότερον ἐπληθύνοντο οἱ Χριστιανοὶ καὶ ἐπεθύμουν νὰ ἀποκτήσουν πραγματικούς ναοὺς, διὰ νὰ λατρεύουν ἐκεῖ τὸν Θεόν καὶ νὰ μὴ κάμνουν τὰς συγκεντρώσεις των εἰς τὰς οἰκίας. Διὰ νὰ κτίσουν ὁμῶς ναοὺς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεί- νους, δὲν ἦτο εὐκολον, διότι τότε ἦτο ἡ ἐποχὴ τῶν διωγμῶν καὶ οἱ ὁπαδοὶ τῆς θρησκείας τοῦ Ναζωραίου κατεδιώκοντο μὲ πείσμα καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτραις.

Ἐξ αἰτίας τῶν φοβερῶν διωγμῶν, οἱ δυστυχεῖς Χριστιανοὶ ἐτέ- λουν τὰ θρησκευτικὰ των καθήκοντα κρυφίως. Ἄλλοι εἰς οἰκίας, ἄλ- λοι εἰς σπήλαια καὶ ἄλλοι, διὰ νὰ εἶναι περισσότερον ἀσφαλεῖς, ἐχρησι- μοποιοῦν ὑπογείους στοάς, τὰς λεγομένας κατακόμβας.

Ἐκεῖ μέσα εἰς τὰς κατακόμβας συνεκεντρώνοντο κρυφίως, διὰ νὰ τε- λέσουν τὴν θείαν Εὐχαριστίαν καὶ νὰ ἀκούσῃν τὸ κήρυγμα. Ἐκεῖ δὲ ἔθαπτον καὶ τὰ ἅγια λείψανα τῶν Μαρτύρων.

Τοιαῦται κατακόμβαι μὲ ἀτελειώτους διαδρόμους καὶ διαμερίσματα εὐρέθησαν εἰς τὴν Μῆλον, εἰς τὴν Κρήτην, εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, εἰς τὴν Κύπρον καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν Ρώμην. Ἡ ἐποχὴ αὕτη ἐκράτησε πε- ρισσότερον ἀπὸ τρεῖς αἰῶνας. Ἦσαν τὰ χρόνια τῶν διωγμῶν, τὰ χρό- νια τῶν Μαρτύρων καὶ τῶν Ἀγίων τῆς χριστιανικῆς Πίστεως.

Ὅστε κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας οἱ Χριστιανοὶ ἐχρησιμο- ποιοῦν ὡς τόπους λατρείας τοὺς οἴκους προσευχῆς ἢ συνεκεντρώνοντο εἰς τὰς κατακόμβας. Πραγματικοὶ ναοὶ κτισμένοι εἰδικὰ δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἦσαν πολὺ ὀλίγοι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

3. Οί Ναοί ἔπειτα ἀπὸ τὸν Μ. Κωνσταντῖνον

Ἐπὶ τρεῖς ὁλοκλήρους αἰῶνας οἱ δυστυχεῖς Χριστιανοὶ κατεδιώκοντο καὶ δὲν ἦσαν ἐλεύθεροὶ νὰ κτίσουν ναοὺς. Τέλος κατὰ τὸ ἔτος 313 μ. Χ. ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ὁ ἱσαπόστολος, διέταξε νὰ παύσουν οἱ διωγμοί. Ἀπὸ τότε καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἤρχισαν ἐλευθέρως νὰ κτίζουν τοὺς ναοὺς των, διὰ νὰ λατρεύουν φανερά πλέον τὸν ἀληθινὸν Θεόν.

Τὸ παράδειγμα μάλιστα τὸ ἔδωσεν ὁ ἴδιος ὁ φιλόχριστος αὐτοκράτωρ, ὁ ὁποῖος ἰδρυσεν εἰς τὴν νέαν του πρωτεύουσαν, τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας, τὸν ναὸν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων καὶ πολλοὺς ἄλλους. Ἡ δὲ εὐσεβὴς μήτηρ του, ἡ ἀγία Ἐλένη, ἔκτισεν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως καὶ εἰς τὴν Βηθλεὲμ τὴν Βασιλικὴν τῶν Γενεθλίων.

Μὲ πολὺ μεγάλην χαρὰν οἱ Χριστιανοὶ προσέφερον ἄφθονα χρήματα καὶ τὴν ἐργασίαν των, διὰ νὰ κτίσουν τοὺς οἴκους τοῦ Θεοῦ, τοὺς ναοὺς Του, καὶ νὰ τὸν λατρεύουν χωρὶς τὸν φόβον πλέον τοῦ διωγμοῦ.

Παντοῦ, εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τὰ χωρία τῆς ἀπεράντου ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, εἰς διάστημα ὀλίγων ἐτῶν ἐκτίσθησαν ἀμέτρητοι χριστιανικοὶ ναοί.

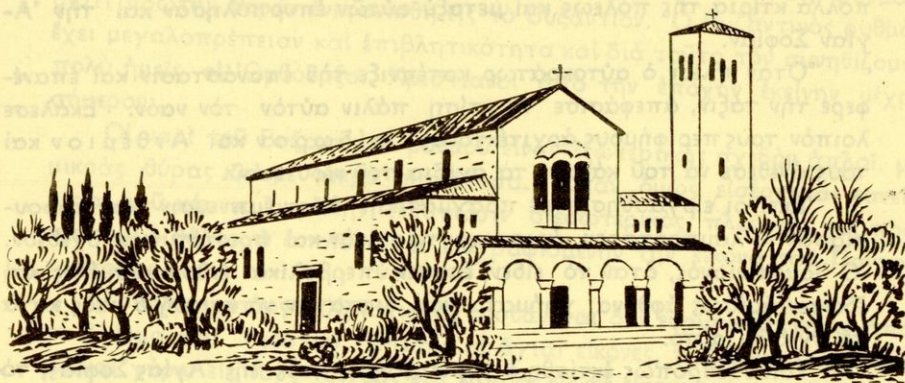
Φυσικὰ οἱ ναοὶ αὗτοὶ δὲν εἶχον τὴν ὠραιότητα καὶ τὸν πλοῦτον, ποὺ ἔχουν αἱ σημεριναὶ μας Ἐκκλησίαι. Κατ' ἀρχὰς τὸ σχέδιόν των ἦτο ἀπλοῦν. Οἱ μεταγενέστεροὶ ὅμως ἀρχιτέκτονες, ἐπειδὴ ἤθελον νὰ δώσουν περισσοτέραν μεγαλοπρέπειαν καὶ κομψότητα εἰς τοὺς χριστιανικοὺς ναοὺς, ἐπενόησαν νέα σχέδια, νέους ρυθμούς, ὅπως λέγονται εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς τέχνης.

Διὰ τοὺς ρυθμοὺς τῶν ναῶν θὰ ὁμιλήσωμεν εἰς τὸ ἐπόμενον μάθημα.

4. Οἱ ρυθμοὶ τῶν Ναῶν

α'. Ὁ ρυθμὸς τῆς Βασιλικῆς

Οἱ πρῶτοι χριστιανικοὶ ναοί, καθὼς εἶδομεν, ἦσαν τελείως ἀπλοὶ καὶ δὲν εἶχον ὁμοίομορφον σχέδιον. Ἀργότερον ὅμως ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια νὰ κτίζωνται οἱ ναοὶ σύμφωνα μὲ ἓν ὠρισμένον σχέδιον, μὲ ὠρισμένον ρυθμόν, ὁ ὅποῖος ὠνομάσθη ρυθμὸς Βασιλικῆς.

Διὰ νὰ κτίσουν οἱ Χριστιανοὶ ἀρχιτέκτονες τοὺς ναοὺς μετὸν ρυθμὸν τῆς Βασιλικῆς, ἀπεμιμήθησαν τὰ ρωμαϊκὰ οἰκοδομήματα τῆς τότε ἐποχῆς, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς δικαστήρια.

Οἱ ναοὶ οἱ ὁποῖοι εἶναι κτισμένοι κατὰ τὸν ρυθμὸν τῆς Βασιλικῆς, δὲν παρουσιάζουν εἰς τὸ ἐξωτερικόν των τίποτε τὸ ἐξαιρετικόν. Ἐχουν σχῆμα ὀρθογωνίου παραλληλεπιπέδου καὶ ἡ στέγη των εἶναι ξυλίνη. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν ἔχουν μίαν ἡμικυκλικὴν κόγχην (ἁψίδα) καὶ ἡ θύρα των εἶναι συνήθως εἰς τὴν δυτικὴν πλευράν. Τὸ χαρακτηριστικὸν γνῶρισμά των εἶναι ἡ εὐθεῖα γραμμὴ.

Τὸ ἐσωτερικόν των χωρίζεται μετὰ δύο σειρὰς κιόνων εἰς τρεῖς διαδρόμους, οἱ ὁποῖοι ὀνομάζονται κλίτη. Τὸ μεσαῖον ὁμως κλίτος εἶναι πλατύτερον ἀπὸ τὰ δύο ἄλλα.

Αὐτὸν τὸν ρυθμὸν, δηλαδὴ τὸ σχέδιον, εἶχον οἱ χριστιανικοὶ ναοὶ εἰς τὰς ἀρχάς. Ἀλλὰ καὶ τῶρα ἀκόμη οἱ ναοὶ τῶν μικρῶν χωρίων καὶ τὰ περισσότερα ἐξωκκλήσια μετὰ αὐτὸν τὸν ρυθμὸν εἶναι κτισμένα.

Μετὸν ρυθμὸν τῆς Βασιλικῆς εἶναι κτισμένοι εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ ναὸς τοῦ Ἀγίου Διονυσίου τῶν Δυτικῶν, ὁ ναὸς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὁ ναὸς τοῦ Ἀγίου Δημητρίου.

β'. Ὁ Βυζαντινὸς ρυθμὸς

Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ, λέγει ἡ Βυζαντινὴ Ἱστορία, ἐγίνεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μία μεγάλη ἐπανάστασις, ἡ ὁποία ὀνομάζεται Στάσις τοῦ Νίκα. Οἱ ἐπανα-

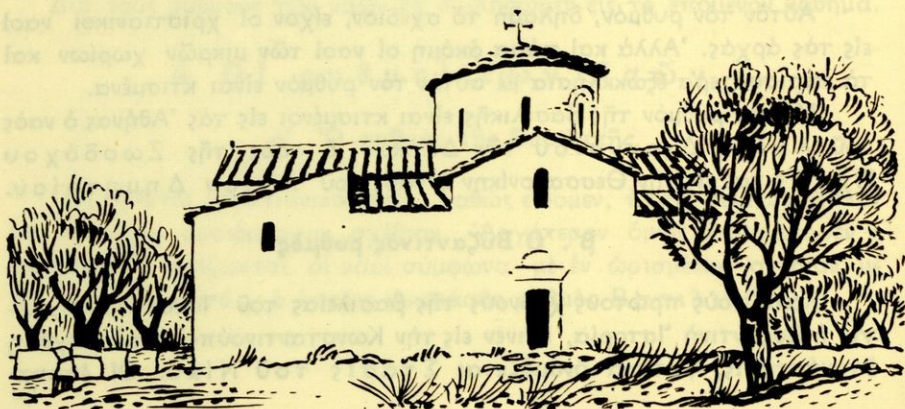
στάται, παρασυρόμενοι ἀπὸ τὴν καταστροφικὴν τῶν μανιάν, ἔκαυσαν πολλὰ κτίρια τῆς πόλεως καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἐπυρπόλησαν καὶ τὴν Ἀγίαν Σοφίαν.

Ὅταν πλέον ὁ αὐτοκράτωρ κατέπνιξε τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐπανάφερε τὴν τάξιν, ἀπεφάσισε νὰ κτίσῃ πάλιν αὐτὸν τὸν ναόν. Ἐκάλεσε λοιπὸν τοὺς περιφήμους ἀρχιτέκτονας Ἰσίδωρον καὶ Ἀνθέμιον καὶ τοὺς ἀνέθεσε νὰ τοῦ κάμουν τὰ σχέδια τοῦ νέου ναοῦ.

Ἐκεῖνοι εἰργάσθησαν μὲ πραγματικὴν θεῖαν ἐμπνευσιν καὶ παρουσίασαν ἐν λαμπρότατον, ἀριστουργηματικὸν καὶ πρωτότυπον σχέδιον. Ὁ Ἰουστινιανός, ὅταν τὸ εἶδεν, ἔμεινεν ὑπερβολικὰ ἐνθουσιασμένος καὶ ἔδωσεν ἀμέσως ἄφθονα χρήματα καὶ διαταγὴν νὰ κτισθῇ ὁ ναὸς κατὰ τὸ σχέδιον αὐτό.

Τοιοιουτρόπως ἐκτίσθη ὁ περίλαμπρος ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας, τὸ μέγα καύχημα τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ κόσμημα τῆς Ὀρθοδόξου Χριστιανοσύνης.

Ὁ ἑξοχος αὐτὸς ναὸς εἶχε σχῆμα σταυροῦ, ἡ δὲ στέγη του δὲν ἦτο ἰσοϋψής, ἀλλὰ θολωτή. Εἰς τὸ μέσον δηλαδὴ τῆς στέγης ὑψώνεται ἓνας ἐλαφρὸς τροῦλλος μὲ πολλὰ μικρὰ παράθυρα, τὰ ὁποῖα ἔχουν χρωματιστὰ τζάμια. Ὁ τροῦλλος αὐτὸς στηρίζεται ἐπάνω εἰς τέσσαρας μεγάλους κίονας. Τὸ κύριον δὲ χαρακτηριστικὸν τοῦ ναοῦ αὐτοῦ εἶναι ἡ καμπύλη γραμμὴ.

Τὸ σχέδιον τοῦτο τῶν ναῶν ὠνομάσθη Βυζαντινὸς ρυθμός, διότι πρῶτην φοράν ἐνεφανίσθη εἰς τὸ Βυζάντιον. Ὁ Βυζαντινὸς ρυθμὸς ἔχει μεγαλοπρέπειαν καὶ ἐπιβλητικότητα καὶ διὰ τοῦτο τὸν συνηθίζομεν πολὺ ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μέχρι σήμερον.

Οἱ ναοὶ τοῦ Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ εἶναι ἐξωτερικῶς σχεδὸν ἀπλοῖ, μὲ μικρὰς θύρας καὶ μὲ μικρὰ παράθυρα. Ὅταν ὅμως εἰσέρχεται κανεὶς μέσα, τοῦ κάμνει μεγάλην ἐντύπωσιν ὁ ἐσωτερικὸς πλοῦτος, καὶ πρὸ πάντων ὁ θόλος, ὁ ὁποῖος ἔχει ζωγραφισμένην τὴν εἰκόνα τοῦ Παντοκράτορος.

Τοιοῦτατρόπως ὁ Χριστιανὸς αἰσθάνεται ὅτι εὐρίσκεται κάτω ἀπὸ τὸ βλέμμα τοῦ Ὑψίστου. Ἐπίσης αἱ ἁγίαι εἰκόνες, ποὺ εἶναι ζωγραφισμένοι γύρω εἰς τοὺς τοίχους καὶ ἔμπρὸς εἰς τὸ εἰκονοστάσιον, δημιουργοῦν ἓνα περιβάλλον θρησκευτικόν, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ πιστοῦ βαθυτάτην εὐλάβειαν πρὸς τὸν Θεόν.

Ἡ κατασκευὴ τῶν ναῶν αὐτῶν ἔχει βεβαίως ὠρισμένην συμβολικὴν σημασίαν. Δίδει εἰς τοὺς πιστοὺς νὰ ἐννοήσουν, ὅτι ὁ ἀληθινὸς Χριστιανὸς δὲν πρέπει νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπίδειξιν, ἀλλὰ πρέπει νὰ φροντίζῃ διὰ τὸν ἐσωτερικὸν τοῦ πλοῦτον, διὰ τὴν ψυχὴν του. Ἡ ψυχὴ ἔχει ἀνάγκην στολισμοῦ. Καὶ ὁ στολισμὸς τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ πίστις, ἡ ἀγνότης καὶ τὰ καλὰ ἔργα.

Ναοὶ Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, παλαιοὶ μάλιστα, εἶναι εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ ναὸς τοῦ Ἀγίου Ἐλευθερίου πλησίον τῆς Μητροπόλεως, ὁ ναὸς τῆς Καπνικαρέας, ὁ ναὸς τῶν Ἀγίων Θεοδώρων καὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὁ ναὸς τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων. Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ εἶναι ἐπίσης ὁ ναὸς τῆς μονῆς τοῦ Ὁσίου Λουκά καὶ ὁ ναὸς τῆς μονῆς τοῦ Δαφνίου.

γ'. Ὁ Γοτθικὸς ρυθμὸς

Κατὰ τὸν Γοτθικὸν ρυθμὸν προτιμοῦν νὰ κτίζουν τοὺς ναοὺς τῶν οἱ Διαμαρτυρόμενοι καὶ γενικῶς οἱ Δυτικοί. Ὁ ρυθμὸς αὐτὸς ὀνομάζεται Γοτθικὸς καὶ ἐνεφανίσθη κατὰ τὸν 12ον αἰῶνα μ.Χ. εἰς τὴν Γαλλίαν.

Ἡ βάσις τῶν ναῶν τοῦ Γοτθικοῦ ρυθμοῦ εἶναι συνήθως ὀρθογώνιος, ὅπως καὶ τῆς Βασιλικῆς. ἔχουν ὅμως θόλον οἱ ναοὶ αὐτοί, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι σφαιρικός, ἀλλὰ τελειώνει εἰς ὀξείαν γωνίαν. Εἰς ὀξείας γωνίας καταλήγουν ἐπίσης τὰ ἐσωτερικὰ τόξα τῶν στοῶν, τῶν παραθύ-

ρων και τῶν θυρῶν. Ἄλλο ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τοῦ Γοθικοῦ ρυθμοῦ εἶναι τὰ πολλὰ παράθυρα μεῖζωχρωμα εἰκονογραφημένα τζάμια. Αὐτὰ ἀφίνουν νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ ἄφθονον φῶς, ποὺ δημιουργεῖ πολυχρώμους ἀνταυγείας.

Οἱ Γοθικοὶ ναοὶ εἶναι κτισμένοι συνήθως μετὰ πελεκητοὺς λίθους καὶ ἔχουν ἐξωτερικῶς διαφόρους ἀναγλύφους θρησκευτικὰς παραστάσεις.

Μετὰ Γοθικὸν ρυθμὸν ἔχομεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν τῆς ὁδοῦ Φιλελλήνων, πλησίον εἰς τὸ Ζάππειον.

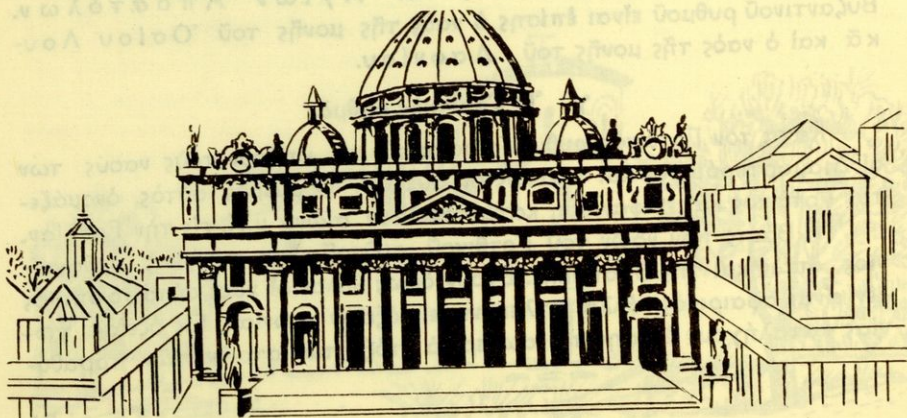
δ'. Ὁ ρυθμὸς τῆς Ἀναγεννήσεως

Κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα μ.Χ., κατὰ τὴν ἐποχὴν δηλαδὴ τῆς Ἀναγεννήσεως, ἐν νέον πνεῦμα, ὅπως γνωρίζομεν, ἤρχισε νὰ πνέῃ εἰς τὴν ζωὴν, εἰς τὴν ἐπιστήμην, εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς τέχνας τῆς Δύσεως. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην παρουσιάσθη καὶ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχιτεκτονικὴν ἓνα νέον σχέδιον, ἓνας νέος ρυθμὸς.

Ὁ νέος αὐτὸς ρυθμὸς ἐνεφανίσθη διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ὠνομάσθη ρυθμὸς Ἀναγεννήσεως. Διότι καὶ ἡ ἐποχὴ ἐκείνη, ἀπὸ τὸν 15ον ἕως τὸν 17ον αἰῶνα, ὀνομάζεται εἰς τὴν Ἱστορίαν ἐποχὴ τῆς Ἀναγεννήσεως.

Ὁ ρυθμὸς τῆς Ἀναγεννήσεως ἐνώνει τοὺς δύο γνωστοὺς ρυθμοὺς, τὸν ρυθμὸν τῆς Βασιλικῆς μετὰ τὸν Βυζαντινὸν ρυθμὸν.

Οἱ ναοὶ τοῦ ρυθμοῦ τῆς Ἀναγεννήσεως ἔχουν πρὸ πάντων μεγαλοπρέπειαν καὶ θαυμασίαν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν. Τοιοῦτος εἶναι ὁ περίφημος ναὸς τοῦ Ἀγίου Πέτρου εἰς τὴν Ρώμην.

5. Τὰ μέρη τοῦ Ναοῦ

Μέχρις ἔδῳ ἐξετάσαμεν τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα τῶν χριστιανικῶν ναῶν καὶ εἶδομεν ὅτι κατὰ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων διεμορφώθησαν καὶ ἐπεκράτησαν τεσσάρων εἰδῶν ρυθμοὶ ναῶν.

Ἄς ἔλθωμεν τώρα νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ναῶν, πῶς δηλαδὴ εἶναι διηρημένοι ἐσωτερικῶς καὶ τί περιέχουν οἱ ναοί.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ διαιρεῖται εἰς τρία μέρη: α) τὸν Νάρθηκα, β) τὸν κυρίως Ναὸν καὶ γ) τὸ Ἅγιον Βῆμα.

α'. Ὁ Νάρθηξ

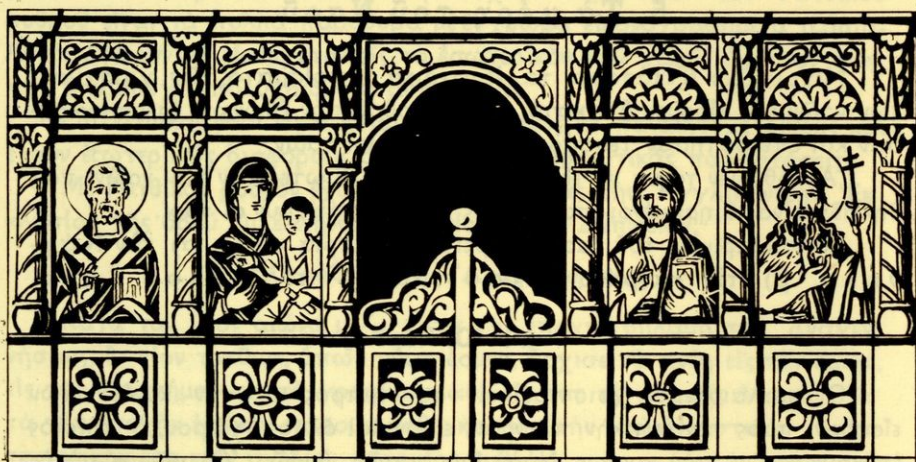
Οἱ παλαιότεροι χριστιανικοὶ ναοὶ ἔμπρὸς εἰς τὴν κυρίαν των εἴσοδον, πρὸς τὴν δυτικὴν πλευράν, εἶχον καὶ ἄλλον χῶρον, ὁ ὁποῖος ἐπεκοινῶνει μὲ τὸν κυρίως Ναὸν διὰ τριῶν θυρῶν. Ὁ χῶρος αὐτὸς ἐλέγετο Πρόναος ἢ Νάρθηξ καὶ ἦτο προωρισμένος διὰ τοὺς κατηχουμένους. Αὐτοὶ δὲν ἐπετρέπετο νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὸν κυρίως Ναόν, πρὶν βαπτισθῶν καὶ γίνουιν τέλειοι πιστοί. Σήμερον ὁμως οἱ Χριστιανοὶ βαπτίζονται ἀπὸ τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν· ἐπομένως κατηχούμενοι δὲν ὑπάρχουν. Διὰ τοῦτο οἱ νεώτεροι ναοὶ κτίζονται χωρὶς Νάρθηκα.

β'. Ὁ κυρίως Ναός

Ὅταν εἰσέλθωμεν ἀπὸ τὴν κυρίαν εἴσοδον εἰς τὸν ναόν, θὰ εὕρεθωμεν εἰς ἓνα μεγάλον χῶρον, ὅπου ἴστανται οἱ πιστοὶ καὶ παρακολουθοῦν τὰς ἱερὰς τελετάς. Αὐτὸς ὁ χῶρος ὀνομάζεται κυρίως Ναός.

Ὁ κυρίως Ναός χωρίζεται μὲ διπλὴν σειρὰν κιόνων εἰς τρία μέρη, πού τὸ ὀνομάσαμεν κλίτη. Τὸ μεσαῖον κλίτος εἶναι τὸ εὐρυχωρότερον. Εἰς τὸν κυρίως Ναὸν ὑπάρχουν:

1. Τὸ εἰκονοστάσιον πού χωρίζει τὸ Ἅγιον Βῆμα ἀπὸ τὸν κυρίως Ναόν. Τὸ εἰκονοστάσιον εἶναι ξύλινον ἢ μαρμάρινον μὲ τρεῖς πύλας, αἱ ὁποῖαι ἀντιστοιχοῦν εἰς τὰ τρία κλίτη. Ἡ μεσαία, ἡ Ὑραία Πύλη, ἔχει δεξιὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ καὶ δίπλα τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Ἀριστερὰ ἔχει τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου καὶ ἔπειτα τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου εἰς τὸν ὁποῖον εἶναι ἀφιερωμένος ὁ ναός. Εἰς τὴν ἰδίαν σειρὰν ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ εἰκόνες ἄλλων Ἀγίων. Ἐπάνω ἀπὸ αὐτὰς ὑπάρχουν ἄλλαι μικρότεραι εἰκόνες κατὰ σειρὰν καὶ εἰς τὸ μέ-

σον, ἐπάνω ἀπὸ τὴν Ὑραϊαν Πύλην, εἶναι ἡ εἰκὼν τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου.

Εἰς τὰς δύο πλαγίας θύρας εἶναι ζωγραφισμένοι οἱ ἀρχάγγελοι ὡς φρουροὶ τοῦ Ἱεροῦ καὶ εἰς τὴν μεσαίαν, τὴν Ὑραϊαν Πύλην, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Ἀπὸ τὴν Ὑραϊαν Πύλην μόνον οἱ ἱερεῖς οἱ ὁποῖοι ἱερουργοῦν εἰσέρχονται καὶ ἐξέρχονται. Εἰς τοὺς λαϊκοὺς ἀπαγορεύεται ἡ χρῆσις αὐτῆς.

Ἐμπρὸς εἰς τὰς μεγάλας εἰκόνας τοῦ εἰκονοστασίου κρέμανται κομψότατα ἀργυρᾶ ἢ ἐπίχρυσα κανδήλια. Ἐπίσης ἐκεῖ ὑφούνται καὶ τὰ δύο ὑψηλὰ μανουάλια, τὸ ἐν ἔμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ ἄλλο ἔμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας. Εἰς τὸ μέσον ἀκριβῶς τοῦ ναοῦ κρέμαται ἀπὸ τὴν ὀροφὴν ὁ πολυέλαιος.

2. Ἡ σολέα. Εἰς μερικοὺς ναοὺς, ἔμπροσθεν τοῦ εἰκονοστασίου, τὸ δάπεδον εἶναι ὑψηλότερον ἀπὸ τὸ δάπεδον τοῦ ἄλλου μέρους τοῦ ναοῦ καὶ λέγεται σολέα. Ἀπὸ τὴν σολέαν κοινοῦν σήμερον οἱ πιστοί. Κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους εἰς τὴν σολέαν εὕρισκετο ἡ ἔδρα τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν ἀρχόντων.

3. Τὰ ἀναλόγια. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὸ εἰκονοστάσιον εὕρισκονται τὰ δύο ἀναλόγια, τὸ ἐν ἀριστερὰ καὶ τὸ ἄλλο δεξιὰ. Εἶναι περιστροφικὰ ξύλινα στήριγμα, ὅπου τοποθετοῦν οἱ ψάλται τὰ βιβλία των.

4. Ὁ δεσποτικὸς θρόνος. Παραπλεύρως τοῦ δεξιοῦ ψάλτου εἶναι τοποθετημένος ὁ ὡραῖος ὑψηλὸς δεσποτικὸς θρόνος, ὅπου ἴσταται ὁ ἐπίσκοπος, ὅταν ἱεουργῇ.

Εἰς τὸν δεσποτικὸν θρόνον εἰκονίζεται ὁ Χριστός, τοῦ ὁποῖου ἀντιπρόσωπος εἶναι ὁ ἐπίσκοπος.

5. Ὁ ἄμβων. Ἐναντι τοῦ δεσποτικοῦ θρόνου ὑπάρχει μία ξυλίνη ἢ μαρμαρίνη ἐξέδρα, ὁ ἄμβων, στηριγμένος εἰς τὸν δεύτερον ἀριστερὸν στῦλον. Εἰς τὸν ἄμβωνα ἀναβαίνει ὁ διάκονος ἀπὸ περιστροφικῆν κλίμακα καὶ ἀναγινώσκει τὸ Εὐαγγέλιον. Ἀπὸ ἐκεῖ κηρύττει τὸν θεῖον λόγον καὶ ὁ ἱεροκέρυξ.

6. Τὰ στασίδια. Εἶναι ἀπλᾶ ξύλινα καθίσματα τοποθετημένα δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἰς τοὺς τοίχους καὶ χρησιμεύουν νὰ ἴστανται ἢ νὰ κάθωνται οἱ ἡλικιωμένοι Χριστιανοί.

7. Ὁ γυναικωνίτης. Εἰς τὸ δυτικὸν τμήμα τοῦ ναοῦ καὶ ἀκριβῶς ἐπάνω ἀπὸ τὴν εἴσοδον ὑπάρχει μία μεγάλη ἐξέδρα. Ἐκεῖ ἀναβαίνουν αἱ γυναῖκες, διὰ νὰ ἡμποροῦν νὰ παρακολουθοῦν καλλίτερον τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν.

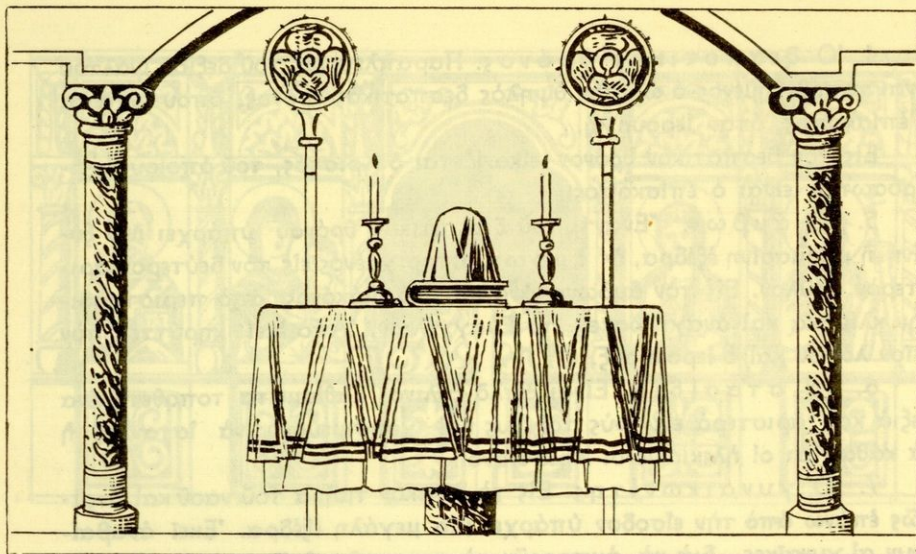
γ'. Τὸ Ἅγιον Βῆμα

Εἰς τὸ βάθος ἐμπρὸς μας βλέπομεν τὸ εἰκονοστάσιον, τὸ ὁποῖον λέγεται καὶ τέμπλον. Τὸ εἰκονοστάσιον χωρίζει τὸν κυρίως Ναὸν ἀπὸ τὸ Ἅγιον Βῆμα, τὸ ὁποῖον προορίζεται διὰ τοὺς ἱερεῖς. Τὸ Ἅγιον Βῆμα εὐρίσκεται πρὸς τὴν ἀνατολικὴν πλευράν καὶ εἶναι κατὰ τρεῖς βαθμίδας ὑψηλότερον ἀπὸ τὸν κυρίως Ναόν. Τὸ Ἅγιον Βῆμα καὶ ὁ κυρίως Ναὸς ἐπικοινωνοῦν μεταξύ των μὲ τρεῖς πύλας. Ἡ μεσαία εἶναι μεγαλυτέρα καὶ λέγεται Ὠραία πύλη.

Εἰς τὰς πρώτας χριστιανικὰς Ἐκκλησίας τὸ Ἅγιον Βῆμα, ἢ Ἰερόν, ἦτο χωρισμένον ἀπὸ τὸν κυρίως Ναὸν μὲ χαμηλὰ κάγκελα, μαρμάρινα ἢ ξύλινα. Ἀλλὰ ἀργότερον προσέθεσαν τὰς εἰκόνας καὶ ἐδημιουργήθη τὸ εἰκονοστάσιον, τὸ ὁποῖον ὑψώθη καὶ ἐχώρισε τὸ Ἅγιον Βῆμα ἀπὸ τὸν κυρίως Ναόν. Τὸ Ἅγιον Βῆμα εἶναι τὸ ἱερώτερον μέρος τοῦ ναοῦ. Ἐκεῖ παραμένουν οἱ ἱερεῖς καὶ ἐκεῖ τελεῖται τὸ Μυστήριον τῆς Θεῆας Εὐχαριστίας.

Ἐντὸς τοῦ Ἁγίου Βήματος ὑπάρχουν:

1. Ἡ Ἁγία Τράπεζα. Εἶναι κατεσκευασμένη ἀπὸ ξύλον ἢ ἀπὸ μαρ-

μαρον. Ἡ Ἁγία Τράπεζα εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον ἀκριβῶς τοῦ Ἱεροῦ, ἀντικρὺ εἰς τὴν Ὑραϊαν Πύλην καὶ εἶναι τὸ ἱερώτερον ἐπιπλὸν τοῦ ναοῦ. Στηρίζεται εἴτε εἰς ἓνα στῦλον, ποῦ συμβολίζει τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, εἴτε εἰς τέσσαρας στύλους, ποῦ συμβολίζουν τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστάς.

Διὰ τὴν γίνῃ λειτουργία εἰς ἓνα ναόν, πρέπει προηγουμένως νὰ ἔχη οὗτος ἐγκαινισθῇ ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον. Κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοποθετοῦν μέσα εἰς τὸν στῦλον τῆς Ἀγ. Τραπέζης ἱερὰ λείψανα Μαρτύρων, διὰ νὰ δείξουν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐστερεώθη μὲ τὸ αἷμα ποῦ ἔχυσαν οἱ Μάρτυρες.

Ἡ Ἁγία Τράπεζα εἶναι πάντοτε σκεπασμένη μὲ ὥραϊα κεντημένα καθαρὰ καλύμματα.

Τὰ καλύμματα τῆς Ἀγίας Τραπέζης εἶναι τὰ ἑξῆς:

α) Τὸ εἰλητόν, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον εἰκονίζεται ὁ τάφος τοῦ Σωτῆρος. β) Τὸ κατὰ σάρκιον εἶναι λευκὴ σινδων καὶ συμβολίζει τὸ νεκρικὸν σάβανον, μὲ τὸ ὁποῖον περιετύλιξαν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, ὅταν τὸ κατεβίβασαν ἀπὸ τὸν σταυρόν. γ) Τὸ ἀντιμήνσιον εἶναι ἓνα ἰσόπλευρον τετράγωνον ὕφασμα μὲ ραμμένα γύρω ἅγια λείψανα Μαρτύρων, τὸ ὁποῖον ἀγιάζεται κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ καὶ παριστάνει τὴν σταύρωσιν καὶ τὴν ταφὴν τοῦ Κυρίου. Τὸ ἀντιμήνσιον τὸ μεταχειρίζεται ὁ ἱερεὺς, ὅταν πρόκειται νὰ λειτουργήσῃ εἰς ναοὺς, οἱ ὁποῖοι δὲν

έχουν έγκαινιασθή, ή εις πλοία και εις στρατόπεδα. δ) 'Ο ά ή ρ. Είναι έν τετράγωνον μεταξά τον και χρυσοκέντητον ύφασμα, που το χρησιμοποiei ό ιερεύς, διά να σκεπάζη τα Τιμία Δώρα. Συμβολίζει δε την καθάραν σινδόνα με την όποίαν ό 'Ιωσήφ ό 'Αριμαθαίας περιετύλιξε το σώμα του 'Εσταυρωμένου κατά τον ένταφιασμόν. 'Ο άήρ σείεται από τον ιερέα επάνω εις τα Τιμία Δώρα, όταν αναγινώσκεται το Σύμβολον της Πίστεως, εις ανάμνησιν του σεισμού, ό όποιος έγινε κατά την σταύρωσιν.

'Επάνω της 'Αγ. Τραπέζης ό ιερεύς τοποθετεί το Εύαγγέλιον. 'Εκει επίσης υπάρχει το άρτοφόριον, τα δύο κηροπήγια και το βιβλίον της Θείας Λειτουργίας.

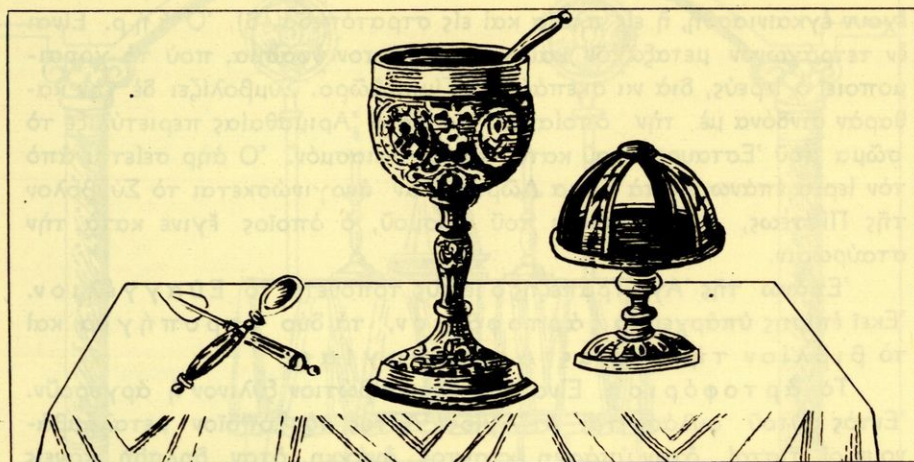
Το άρτοφόριον. Είναι έν μικρόν κιβώτιον ξύλινον ή άργυρουν. 'Εντός αυτού φυλάσσεται ό 'Αγιος Άρτος, τον όποιον μεταλαμβάνουν οι πιστοί, όταν υπάρχει έκτακτος ανάγκη, όταν δηλαδή κανείς Χριστιανός είναι άσθεής ή έτοιμοθάνατος, ή όταν τελήται Προηγιασμένη Λειτουργία.

2. 'Η προσκομιδή. 'Αριστερά από την 'Αγίαν Τράπεζαν υπάρχει μία μικρά κόγχη εις τον τοίχον, ή όποία λεγεται προσκομιδή ή πρόθεσις. Εις την προσκομιδήν προετοιμάζονται και εύλογούνται από τον ιερέα τα Τιμία Δώρα, ό άρτος και ό οίνος, πριν άρχισή ή Θεία Λειτουργία.

'Από την προσκομιδήν λαμβάνει κατόπιν ό ιερεύς τα Τιμία Δώρα, όταν κάμνη την μεγάλην είσοδον, και τα μεταφέρει εις την 'Αγίαν Τράπεζαν, όπου γίνεται το Μυστήριον. 'Η κόγχη της προσκομιδής συμβολίζει το σπήλαιον της Βηθλεέμ, όπου γεννήθη ό Κύριος ήμών 'Ιησούς Χριστός, και εις το βάθος της είναι ζωγραφισμένη ή γέννησις και ό άστήρ με τους τρεις Μάγους.

3. Το σκευοφυλάκιον. Εις τα δεξιά της 'Αγίας Τραπέζης εύρίσκεται έν μέγα έρμάριον, το σκευοφυλάκιον, όπου φυλάσσονται τα διάφορα σκεύη του ναού και τα άμφια των ιερέων.

4. Το σύνθρονον. Εις την κόγχην του 'Αγίου Βήματος, άκριβώς όπισθεν της 'Αγίας Τραπέζης, ειχον αί παλαιότεραι 'Εκκλησίαι μίαν σειράν από θρόνους μαρμαρίνους ή ξυλίνους, όπου έκάθητο ό επίσκοπος και οι ιερείς, όταν οι ψάλται ανεγίνωσκον προφητείας ή ψαλμούς, τον 'Απόστολον κ.λ.π. Σήμερον εις όλίγας μόνον μεγάλας 'Εκκλησίας υπάρχει τοιοῦτο σύνθρονον, π.χ. εις τον ναόν της Μητροπόλεως 'Αθηνών.

6. Τὰ ἱερὰ σκεύη τοῦ Ναοῦ

Ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ ἱερεὺς, διὰ νὰ τελέσῃ τὸ Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, χρησιμοποιοῖ ὠρισμένα ἱερὰ σκεύη. Τὰ ἱερὰ σκεύη διὰ τὴν τέλεσιν τῆς Θείας Εὐχαριστίας εἶναι τὰ ἑξῆς :

1. Τὸ ἅγιον ποτήριον. Εἶναι ἀσημένιον ἢ ὀλόχρυσον καὶ συμβολίζει τὸ ποτήριον μὲ τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς Μαθητάς Του νὰ πίνουν κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, ὅταν τοὺς εἶπε: « *πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου...* ».

2. Ὁ ἅγιος δίσκος. Εἶναι ὁ δίσκος ὅπου τοποθετεῖ ὁ ἱερεὺς τὸν ἱερὸν Ἄρτον ἀπὸ τὴν προσκομιδὴν, διὰ νὰ τὸν μεταφέρῃ εἰς τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν καὶ νὰ τελέσῃ τὸ Μυστήριον. Ὁ ἅγιος δίσκος εἶναι χρυσοῦς ἢ ἀσημένιος καὶ συμβολίζει τὴν φάνην ὅπου ἐγεννήθη ὁ Χριστός.

3. Ὁ ἀστερίσκος. Εἶναι κυρτὸς σταυρὸς ἀπὸ χρυσὸν ἢ ἄργυρον καὶ τοποθετεῖται ἐπάνω εἰς τὸν ἅγιον δίσκον. Συμβολίζει δὲ τὸν ἀστέρα, πού ὠδήγησε τοὺς Μάγους ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν ἕως τὸ σπήλαιον τῆς Βηθλεέμ.

4. Ἡ λόγχη. Εἶναι μικρὸν μαχαίριδιον εἰς σχῆμα λόγχης καὶ συμβολίζει τὴν λόγχην, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ Ῥωμαῖος στρατιώτης ἐκέντησε τὴν πλευρὰν τοῦ Ἑσταυρωμένου. Μὲ τὴν λόγχην κόπτει ὁ ἱερεὺς τὸν ἅγιον

*Αρτον ἀπὸ τὸ πρόσφορον καὶ τὸν τοποθετεῖ εἰς τὸν δίσκον, ὅταν ἐτοιμάζη τὰ Τίμια Δῶρα εἰς τὴν προσκομιδὴν.

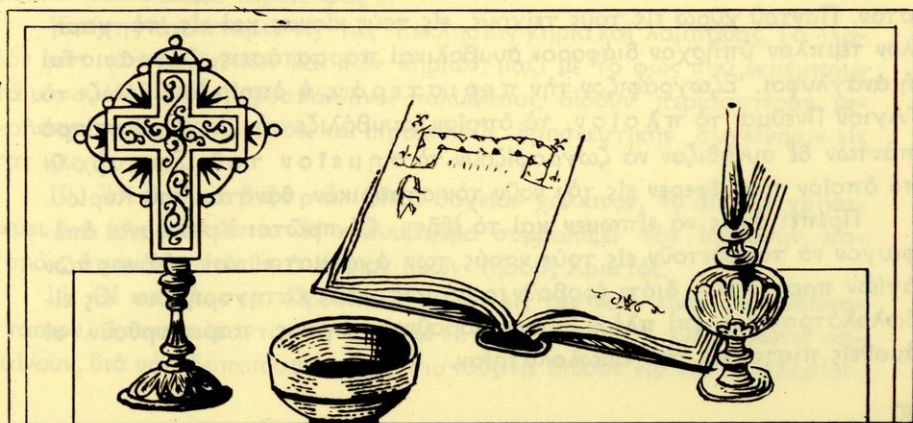
5. Ἡ λαβίς. Εἶναι τὸ κουταλάκι πού χρησιμοποιεῖ ὁ ἱερεὺς διὰ τὴν μετάδοσιν τῆς Θείας Κοινωνίας.

6. Ὁ σπόγγος. Μὲ τὸν σπόγγον καθαρίζει ὁ ἱερεὺς τὸν δίσκον καὶ τὸ ἅγιον ποτήριον, συμβολίζει δὲ τὸν σπόγγον πού μετεχειρίσθη ὁ στρατιώτης, διὰ νὰ δώσῃ τὴν χολὴν καὶ τὸ ὄξος εἰς τὸν Ἐσταυρωμένον.

7. Τὸ ζέον. Εἶναι μικρὸν δοχεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον θερμαίνουν τὸ ὕδωρ τὸ ὁποῖον χύνει ὁ ἱερεὺς εἰς τὸ ἅγιον ποτήριον, ὅπου ὑπάρχει ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος. Τὸ ζέον συμβολίζει τὴν «ζέσιν τῆς Πίστεως», δηλαδὴ τὴν θερμότητα τὴν ψυχικὴν, μὲ τὴν ὁποῖαν προσέρχονται οἱ πιστοί, διὰ νὰ δεχθοῦν τὴν Θεῖαν Κοινωνίαν.

7. Ἄλλα ἱερὰ ἀντικείμενα τοῦ Ναοῦ

1. Τὸ θυμιατήριον. Εἶναι δοχεῖον ἀργυροῦν ἢ ἀπὸ ἄλλο στιλπνὸν μέταλλον, κρεμασμένον μὲ τέσσαρας λεπτὰς ἀλυσσίδας, αἱ ὁποῖαι συμβολίζουν τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστάς. Ἐχει δὲ κάθε μία ἀπὸ αὐτὰς τρεῖς κωδωνίσκους, ἐν ὧν δηλαδὴ δώδεκα. Αὐτοὶ οἱ δώδεκα κωδωνίσκοι συμβολίζουν τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους. Μέσα εἰς τὸ θυμιατήριον καίει ὁ ἱερεὺς τὸ θυμίαμα καὶ θυμιατίζει τὰς ἁγίας εἰκόνας καὶ τοὺς πιστοὺς. Ὁ καπνὸς τοῦ θυμιάματος πού ἀναβαίνει εἰς τὸν οὐρανόν, συμβολίζει τὴν προσευχὴν τῶν εὐσεβῶν Χριστιανῶν, διότι κατ' αὐτὸν τὸν

τρόπον καὶ ἐκείνη ἀναβαίνει εἰς τὸν Πλάστην μας, ὅπως λέγει καὶ ὁ προφητὰναξ Δαβὶδ εἰς τοὺς ψολμούς του : « *Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν Σου* ».

2. Τὸ μυροδοχεῖον. Εἶναι ἓν μικρὸν δοχεῖον, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον φυλάσσεται τὸ Ἅγιον Μύρον. Μὲ τὸ Ἅγιον Μύρον μυρώνονται τὰ νήπια κατὰ τὸ Μυστήριον τοῦ Χρίσματος.

3. Τὰ ἐξαπτέρυγα. Εἶναι στρογγυλαὶ ἀνάγλυφοι εἰκόνες ἀπὸ ξύλον ἢ μέταλλον ἐπιχρυσωμένον ἢ ἐπαργυρωμένον. Τὰ ἐξαπτέρυγα ἔχουν δύο ὄψεις καὶ εἶναι τοποθετημένα εἰς ὑψηλὰ κοντάρια. Γύρω αἱ εἰκόνες αὐταὶ ἔχουν ἑξ πτέρυγας καὶ συμβολίζουν τοὺς ἀγγέλους.

4. Τὰ ἱερὰ λάβαρα. Καμωμένα ἀπὸ πολύτιμον ὕφασμα μὲ εἰκόνας ζωγραφιστάς ἢ κεντητάς. Συνήθως τὰ ἱερὰ λάβαρα τὰ ἔχουν τοποθετημένα ὀπίσω ἀπὸ τὰ στασίδια τῶν ψαλτῶν. Τὰ ἱερὰ λάβαρα προπορεύονται μαζί μὲ τὰ ἐξαπτέρυγα κατὰ τὰς μεγάλας ἐκκλησιαστικὰς πομπὰς καὶ λιτανείας.

5. Ὁ ἐπιτάφιος. Εἶναι ἓν παραλληλόγραμμον τεμάχιον ὕφασματος μεταξωτόν, μὲ χρυσὰ κρόσια, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι ζωγραφισμένη ἢ κεντημένη ἡ ἀγία ταφή τοῦ Κυρίου.

Ἡ εἰκὼν τοῦ ἐπιταφίου τοποθετεῖται κατὰ τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν, μετὰ τὴν ἀποκαθίσωσιν, εἰς ἀνθοστόλιστον κουβούκλιον, τοῦ ὁποῖου γίνεται ἡ περιφορὰ κατὰ τὴν ἰδίαν νύκτα.

6. Τὸ προσκυνητᾶριον, ὅπου προσκυνοῦμεν καὶ ἀσπαζόμεθα τὴν εἰκόνα ὅταν εἰσερχώμεθα εἰς τὸν ναόν.

7. Αἱ εἰκόνες. Οἱ πρῶτοι χριστιανικοὶ ναοί, ὅπως εἵπομεν, ἦσαν ἀπλᾶ μεγάλα δωμάτια, τὸ ἐσωτερικὸν των ὁμῶς δὲν τὸ εἶχον ἀκαλώπιστον. Παντοῦ γύρω εἰς τοὺς τείχους, εἰς τοὺς κίονας καὶ εἰς τὸ χαμηλὸν τέμπλον ὑπῆρχον διάφοροι συμβολικαὶ παραστάσεις, ζωγραφισταὶ ἢ ἀνάγλυφοι. Ἐξωγράφιζον τὴν περιστεράν, ἢ ὁποία ἐσυμβόλιζε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα· τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἐσυμβόλιζε τὴν Ἐκκλησίαν· πρὸ πάντων δὲ συνήθιζον νὰ ζωγραφίζουσιν τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, τὸ ὁποῖον τοὺς ἔφερεν εἰς τὸν νοῦν τὸν σταυρικὸν θάνατον τοῦ Κυρίου.

Πρέπει ὁμῶς νὰ εἴπωμεν καὶ τὸ ἑξῆς : Οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἀπέφευγον νὰ τοποθετοῦν εἰς τοὺς ναοὺς των ἀγάλματα καὶ εἰκόνες τῶν ἁγίων προσώπων, διότι ἐφοβοῦντο μήπως τοὺς κατηγορήσουν ὡς εἰδωλολάτρας καὶ ἐπὶ πλέον διότι ἐφοβοῦντο μήπως παρασυρθοῦν οἱ ἀμαθεῖς πιστοὶ εἰς τὴν εἰδωλολατρίαν.

Ἄλλὰ ἀπὸ τὸν 3ον αἰῶνα καὶ ἔπειτα, ὅταν εἶχε πλέον στερεωθῇ ἡ χριστιανικὴ πίστις, ἤρχισαν νὰ προβάλλουν σιγὰ σιγὰ εἰς τοὺς τοίχους τῶν Ἐκκλησιῶν παραστάσεις ἀπὸ τὰς διηγήσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (ἡ θυσία τοῦ Ἀβελ, ἡ πώλησις τοῦ Ἰωσήφ, ἡ θυσία τοῦ Ἀβραὰμ κλπ.). Ἀργότερον ἤρχισαν νὰ ζωγραφίζουσιν καὶ εἰκόνας ἀπὸ τὴν Καινὴν Διαθήκην, τὰ θαύματα καὶ τὰς παραβολὰς τοῦ Κυρίου, σκηνὰς ἀπὸ τὴν ζωὴν Του, εἰκόνας τῆς Παναγίας καὶ τῶν Ἀγίων κλπ.

Οἱ Χριστιανοὶ δὲν λατρεύουσιν βεβαίως τὰς εἰκόνας, ἀποδίδουν ὁμως εἰς αὐτὰς μεγάλην τιμὴν, διότι ὡς ἀνοικτὰ βιβλία παρουσιάζουσιν τὸν βίον τῶν ἁγίων προσώπων, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ μιμούμεθα καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν ζωὴν μας.

9. Τὰ κανδήλια, τὰ κηρία, τὰ μανουάλια, οἱ πολυέλαιοι. Ἀπὸ τοὺς παλαιούς χριστιανικοὺς χρόνους διατηροῦμεν τὴν συνθήκειν νὰ ἀνάπτωμεν ἔμπρὸς εἰς τὰς ἁγίας εἰκόνας κανδήλια μὲ ἔλαιον· τὸ ἔλαιον αὐτὸ εἶναι σύμβολον τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐσπλαγχνίας τοῦ Θεοῦ. Τὰ κανδήλια τὰ ἀνάπτομεν, διὰ νὰ δείξωμεν τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν εὐλάβειάν μας πρὸς τὰ ἅγια πρόσωπα τὰ ὁποῖα παριστάνουσιν αἱ εἰκόνας.

Μέσα εἰς τὸ Ἱερὸν Βῆμα καὶ ὀπισθεν ἀκριβῶς τῆς ἁγίας Τραπέζης καὶ τοῦ Ἑσταυρωμένου καίει διαρκῶς, ἡμέραν καὶ νύκτα, ἓν κανδήλιον, ποῦ λέγεται ἀκοίμητος λυχνία καὶ συμβολίζει τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ μας, τὸ ὁποῖον φωτίζει πάντοτε τοὺς Χριστιανούς.

Ἡ ἀκοίμητος λυχνία καίει συνεχῶς χάριν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς τὸ ἄρτοφόριον. Ἀπὸ τὴν ἀκοίμητον λυχνίαν ἀνάπτει τὴν λαμπάδα ὁ ἱερεὺς τὴν ὥραν τῆς Ἀναστάσεως καὶ φάλλει τὸ « *Λεῦτε λάβετε φῶς* ».

Ἐπίσης ἀνάπτομεν εἰς τὰς Ἐκκλησίας κηρία καὶ λαμπάδας. Τὸ ἱλαρὸν φῶς τῶν κανδηλίων καὶ τῶν κηρίων, μαζὶ μὲ τὸ φῶς ποῦ ἐκπέμπουσιν τὰ μανουάλια καὶ οἱ κρυστάλλινοι πολυέλαιοι, δίδουν περισσοτέραν μεγαλοπρέπειαν εἰς τὸν ναὸν καὶ προκαλοῦν θρησκευτικὴν συγκίνησιν εἰς τὰς ψυχὰς μας.

10. Ἡ κολυμβήθρα. Εἶναι δοχεῖον χάλκινον, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει διὰ τὴν βάπτισιν. Ἡ κολυμβήθρα συμβολίζει τὸν Ἰορδάνην ποταμόν, ὅπου ἐβαπτίσθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

11. Οἱ κώδωνες. Προσκολλημένον εἰς τὸν ναὸν εἶναι τὸ κωδωνοστάσιον, ὅπου κρέμανται οἱ κώδωνες (καμπάνες). Οἱ κώδωνες σημαίνουν, διὰ νὰ εἰδοποιήσουν τοὺς πιστοὺς νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Εἰς τὰ πρῶτα χριστιανικὰ χρόνια εἶχον μόνον σήμαντρα ξύλινα ἢ σιδηρᾶ. Σήμαντρα ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ τῶρα εἰς μερικά μοναστήρια.

Διὰ πρῶτην φεράν ἐχρησιμοποιήθησαν οἱ κώδωνες, ὅταν ἐβασίλευεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ὁ Γ' (850 μ. Χ.). Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἕνας Ἑνετὸς ἔστειλεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα ὡς δῶρον 12 κώδωνας. Τότε ὁ Μιχαὴλ διέταξε νὰ κτίσουν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ἀγίας Σοφίας ἕν ἰδιαίτερον κωδωνοστάσιον καὶ ἐκεῖ ἐπάνω νὰ κρεμάσουν αὐτοὺς τοὺς κώδωνας. Ὁ νεωτερισμὸς αὐτὸς ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν διεδόθη ἔπειτα εἰς ὁλόκληρον τὴν Χριστιανοσύνην.

8. Τὰ ἱερὰ βιβλία

Εἰς τὰς Ἐκκλησίας μας ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ὑπάρχουν καὶ ἄλλα βιβλία, τὰ ὁποῖα περιέχουν διαφόρους προσευχάς, ὕμνους, ψαλμοὺς, τροπάρια, παρακλήσεις, κανόνες, καταβασίας κλπ. Τὰ βιβλία αὐτὰ τὰ χρησιμοποιοῦν οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ ψάλται, ὅταν τελοῦν τὴν θείαν Λειτουργίαν καὶ τὰς ἄλλας καθιερωμένας ἀκολουθίας τῆς θρησκείας μας.

Τὰ κυριώτερα ἱερὰ βιβλία εἶναι :

1. Τὸ Εὐαγγέλιον. Περιέχει περικοπὰς ἀπὸ τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια. Εἶναι ὠραῖον βιβλίον στολισμένον ἀπ' ἔξω μὲ ἄργυρον καὶ ἔχει ἐμπρὸς τὴν σταύρωσιν τοῦ Σωτῆρος καὶ ὀπισθεν τὴν Ἀγίαν Του Ἀνάστασιν.

2. Ὁ Ἀπόστολος. Περιέχει περικοπὰς ἀπὸ τὰς Πράξεις καὶ τὰς Ἐπιστολὰς τῶν Ἀποστόλων.

3. Τὰ Δώδεκα Μηναῖα. Περιέχουν ὕμνους, τροπάρια, ἀπολυτικά καὶ βίους τῶν Ἀγίων ὅλου τοῦ ἔτους, χωρισμένους κατὰ μῆνας.

4. Τὸ Ψαλτήριον. Περιέχει τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ.

5. Τὸ Εὐχολόγιον, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει εὐχάς, δεήσεις καὶ ὁλόκληρον τὴν ἀκολουθίαν τῆς θείας Λειτουργίας, τῶν ἄλλων Μυστηρίων καὶ ὧν τῶν τελετῶν.

6. Ἡ Ὁκτώηχος. Περιέχει ὕμνους καὶ τροπάρια διὰ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τὴν Ἀνάστασίν Του, χωρισμένα εἰς τοὺς ὀκτὼ ἤχους τῆς ἐκκλησιαστικῆς ψαλμωδίας. Τὸ ἴδιον βιβλίον λέγεται καὶ Παρακλητικὴ, διότι περιέχει καὶ παρακλητικούς κανόνες εἰς τὴν Θεοτόκον καὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

7. Τὸ Τριψάδιον. Περιέχει τοὺς ὕμνους ποὺ ψάλλονται ἀπὸ τὴν Κυριακὴν τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου ἕως τὸ Μέγα Σάββατον.

8. Τὸ Πεντηκοστάριον. Περιλαμβάνει τοὺς ὕμνους οἱ ὁποῖοι ψάλλονται ἀπὸ τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα ἕως τὴν Κυριακὴν τῶν Ἀγίων Πάντων.

9. Τὸ Ὡρολόγιον. Περιλαμβάνει προσευχάς, ψαλμούς, ἀπολυτίκια, κοντάκια καὶ διάφορα ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ ποιήματα.

10. Τὸ Λειτουργικόν. Περιλαμβάνει τὴν Λειτουργίαν τοῦ Μ. Βασιλείου, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τῶν Προηγιασμένων Δώρων.

11. Τὸ Τυπικόν. Ὅριζει μὲ ποίαν τάξιν πρέπει νὰ γίνωνται οἱ τελεταὶ τῆς Ἐκκλησίας μας.

9. Τὰ ἱερὰ ἄμφια

Ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν ἔχει καθιερωθῇ νὰ ἔχουν οἱ κληρικοὶ διαφορετικὴν ἐνδυμασίαν ἀπὸ τοὺς λαϊκοὺς. Οἱ κληρικοὶ φοροῦν ὡς καθημερινὸν ἐνδυμα τὰς μαύρας μακρὰς ἐκείνας στολὰς, αἱ ὁποῖαι λέγονται ράσα, καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν φοροῦν τὸ καλυμμαύχιον. Ὄταν ὁμως ἱεουργοῦν, φοροῦν τὰ ἱερὰ ἄμφια.

Ἱερὰ ἄμφια ὀνομάζομεν τὰ πολυτελῆ μεταξωτὰ ἀσημοκέντητα καὶ χρυσοποίκιλτα ἐνδύματα, τὰ ὁποῖα φοροῦν οἱ ἐπίσκοποι, οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ διάκονοι, ὅταν τελοῦν τὰς διαφόρους θρησκευτικὰς τελετάς. Ὁ κληρικὸς πρὶν ἐνδυθῇ τὰ ἄμφια, τὰ εὐλογεῖ κάμνων τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ καὶ τὰ ἀσπάζεται, διὰ νὰ δείξῃ τὴν εὐλάβειάν του.

Τὰ ἄμφια τῶν κληρικῶν δὲν εἶναι ὁμοία. Ἄλλα φορεῖ ὁ ἐπίσκοπος, ἄλλα ὁ ἱερεὺς καὶ ἄλλα ὁ διάκονος.

α'. Τὰ ἱερὰ ἄμφια τοῦ ἐπισκόπου

Τὰ ἄμφια τοῦ ἐπισκόπου εἶναι τὰ ἑξῆς:

1. Τὸ στιχάριον. Εἶναι ἐσωτερικὸν φόρεμα μὲ στενὰ μανίκια, τὸ ὁποῖον φθάνει μέχρι τῶν ποδῶν. Συμβολίζει δὲ τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς τοῦ κληρικοῦ.

2. Τὰ ἐπιμανίκια. Εἶναι στενὰ χρυσοκέντητα μανικέτια, τὰ ὁποῖα προσαρμόζονται εἰς τὸ ἄκρον τῶν μανικίων τοῦ στιχαρίου. Συμβολίζουν δὲ τὴν θεῖαν δύναμιν, ἣ ὁποία κατανικᾷ τοὺς ἐχθρούς.

3. Τὸ ἐπιτραχήλιον. Εἶναι στενόμακρον χρυσοποίκιλτον ὕφασμα, τὸ ὁποῖον φορεῖ ὁ ἐπίσκοπος εἰς τὸν λαιμόν του καὶ φθάνει μέχρι τῶν ποδῶν. Συμβολίζει τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ εἶναι ἀπαρτίτετον ἄμφιον διὰ τὴν τέλεσιν εἰσαοδήποτε θρησκευτικῆς τελετῆς ἢ Μυστηρίου.

4. Ἡ ζώνη. Εἶναι κεντημένη με χρυσᾶς ἢ ἀργυρᾶς κλωστὰς καὶ τὴν φορεῖ εἰς τὴν μέσσην του ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸ στιχάριον. Ἡ ζώνη συμβολίζει τὴν χάριν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος.

5. Ὁ σάκκος. Εἶναι ἐν εὐρύχωρον χρυσοκέντητον ἄμφιον, τὸ ὁποῖον φθάνει μέχρι τῶν γονάτων καὶ ἔχει κοντὰ μονίκια. Συμβολίζει δὲ τὴν δικαιοσύνην, τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ ἔχη κάθε λειτουργός.

6. Τὸ ὠμοφόριον. Εἶναι μακρόστενον βαρύτιμον ὕφασμα, τὸ ὁποῖον ἔχει κατὰ μήκος κεντημένους σταυροὺς καὶ κλωστήν χρυσὴν ἢ ἀργυρᾶν. Αὐτὸ τὸ φορεῖ ὁ ἐπίσκοπος εἰς τοὺς ὤμους του, διὰ τοῦτο λέγεται ὠμοφόριον. Ἐχει ὅμως δύο ὠμοφόρια, τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν. Τὸ μέγα τὸ φορεῖ ἀπὸ τὴν δοξολογίαν ἕως τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου. Τὸ δὲ μικρόν τὸ φορεῖ μέχρι τέλους τῆς θείας Λειτουργίας.

7. Ἡ μίτρα. Εἶναι τὸ μεγαλοπρεπέστατον κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, ὁμοιον με στέμμα, τὸ ὁποῖον φορεῖ ὁ ἐπίσκοπος τὴν ὥραν τῆς Λειτουργίας. Ἡ μίτρα εἶναι καμωμένη ἀπὸ βελούδον κεντημένον με χρυσὸν καὶ ἀργυρον καὶ στολισμένη με πολύτιμα πετράδια καὶ με τὰς εἰκόνας τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν. Συμβολίζει δὲ τὸν ἀκάνθινον στέφανον τοῦ Χριστοῦ.

8. Ὁ σταυρὸς καὶ τὸ ἐγκόλπιον κρέμονται με χρυσὴν ἀλυσίδα ἀπὸ τὸν λαιμόν του καὶ φθάνουν ἐμπρὸς εἰς τὸ στήθος. Εἶναι ὁλόχρυσα καὶ ἀδσμαντοκόλλητα. Τὸ ἐγκόλπιον ἔχει ἐπάνω τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας.

Ὁ σταυρὸς συμβολίζει τὴν αὐταπάρνησιν τοῦ ἐπισκόπου, τὸ δὲ ἐγκόλπιον τὴν καθαρὰν του καρδίαν. Σταυρὸν φέρουν καὶ οἱ ἀρχιμανδρίται.

9. Ὁ μανδύας. Εἶναι πολυτελέστατον ἄμφιον χωρὶς μονίκια. Δένεται εἰς τὸν λαιμόν, εἶναι ἐμπρὸς ἀνοικτὸς καὶ ὀπίσω ἔχει μεγάλην οὐράν, τὴν ὁποῖαν κρατεῖ ὁ διάκονος. Τὸν μανδύαν τὸν φορεῖ ὁ ἐπίσκοπος κατὰ τὰς ἀκολουθίας τῶν ἑσπερινῶν καὶ εἰς τὰς διαφόρους ἄλλας τελετὰς ἐκτὸς ἀπὸ τὴν θείαν Λειτουργίαν.

10. Τὸ ἐπιγονάτιον. Εἶναι ὕφασμα εἰς σχῆμα ρόμβου κεντημένον με σταυροὺς καὶ ἔχει κρόσσια. Κρέματα ἀπὸ τὴν ζώνην καὶ φθάνει ἀκριβῶς

δίπλα εἰς τὸ δεξιὸν γόνατον. Τὸ ἐπιγονάτιον συμβολίζει τὸ πανίον μὲ τὸ ὁποῖον ὁ Κύριος ἐσπόγγισε τοὺς πόδας τῶν Μαθητῶν Του, πρὶν καθίσουν εἰς τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον.

11. Ἡ ποιμαντορικὴ ράβδος (πατερίτσα). Εἶναι ὑψηλὴ ράβδος ἐκ πολυτίμου μετάλλου. Φέρει εἰς τὴν κορυφὴν δύο ἀντιμετώπους κεφαλὰς ὄφειν καὶ εἰς τὸ μέσον τὸν σταυρόν. Ἡ ποιμαντορικὴ ράβδος συμβολίζει τὴν ἀρχιερατικὴν ἐξουσίαν. Αἱ κεφαλὰὶ τῶν ὄφειν συμβολίζουν τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθροὺς τῆς πίστεως, τοὺς ὁποῖους νικᾷ ὁ σταυρός, ὁ εὕρισκόμενος εἰς τὸ μέσον αὐτῶν.

12. Τὸ ἐπανωκαλύμμαυχον. Εἶναι λεπτὸν μαῦρον ὕφασμα, τὸ ὁποῖον φορεῖ ὁ ἐπίσκοπος ἐπάνω ἀπὸ τὸ καλυμμαύχιον καὶ φθάνει ὀπίσω εἰς τοὺς ὤμους του. Φορεῖ ἐπανωκαλύμμαυχον, ὅταν εἶναι ἐνδυμένος τὰ μαῦρα ράσα. Τὸ φορεῖ ἐπίσης καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος. Τὸ ἐπανωκαλύμμαυχον συμβολίζει τὴν αὐτοθυσίαν τῶν ἀρχιερέων.

β'. Τὰ ἱερὰ ἄμφια τοῦ ἱερέως

Τὰ ἄμφια τοῦ ἱερέως, δηλαδὴ τὸ στιχάριον, ἡ ζώνη, τὰ ἐπιμανίκια, τὸ ἐπιτραχήλιον καὶ τὸ ἐπιγονάτιον, εἶναι ὅμοια μὲ ἐκεῖνα τοῦ ἐπισκόπου, ἀλλὰ ὄχι τόσο βαρύντιμα. Τὸ ἐπιγονάτιον τὸ φοροῦν μόνον ἐκεῖνοι οἱ ἱερεῖς, οἱ ὅποιοι ἔχουν τὸν τίτλον τοῦ οἴκου νόμου, τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἢ τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου.

Ὁ ἱερεὺς φορεῖ ἐπίσης καὶ φαιλόνιον. Τὸ φαιλόνιον εἶναι τὸ ἐξωτερικὸν ἄμφιον, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει μανίλια, καὶ εἶναι μακρὸν ὥς μανδύας. Ἐμπρὸς εἶναι ἀνοικτὸν ἀπὸ τὴν μέσην καὶ κάτω. Εἰς τὸ ἐπάνω μέρος ἔχει ἄνοιγμα, διὰ νὰ τὸ φορῇ ὁ ἱερεὺς. Τὸ φαιλόνιον εἶναι καμωμένον ἀπὸ πολυχρῶμον μεταξωτὸν ὕφασμα καὶ φέρει σταυροὺς καὶ χρυσᾶ σειρήνια. Συμβολίζει δὲ τὴν δικαιοσύνην τῶν ἱερέων.

γ'. Τὰ ἱερὰ ἄμφια τοῦ διακόνου

Ὁ διάκονος φέρει μόνον στιχάριον καὶ ἐπιμανίκια, ὅπως καὶ ὁ ἱερεὺς. Φορεῖ ὅμως καὶ ἐν διακριτικὸν ἄμφιον ὁ διάκονος. Τὸ διακριτικὸν αὐτὸ ἄμφιον τοῦ διακόνου εἶναι τὸ ὁράριον, δηλαδὴ ἐν στενὸν καὶ μακρὸν ὕφασμα πολυχρῶμον στελισμένον μὲ σταυροὺς, ποὺ καταλήγει εἰς κρόσσια ἐπίχρυσα ἢ ἐπάργυρα. Τὸ ὁράριον τὸ φορεῖ ὁ διάκονος κατὰ τὰς τελετὰς τῆς Ἐκκλησίας εἰς τοὺς ὤμους του. Τὸ φορεῖ δὲ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε τὸ ἐν ἄκρον νὰ κρέμαται ὀπίσω καὶ τὸ ἄλλο ἐμπρὸς ὥς ἐπιτραχήλιον. Συμβολίζει δὲ τὰς πτέρυγας τῶν ἀγγέλων.

ΑΙ ΕΟΡΤΑΙ

1. Τὰ εἶδη τῶν ἐορτῶν

Ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ πιστεύομεν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρὼν καὶ ὅτι κάθε ὄραν εἶναι ἕτοιμος νὰ ἀκούσῃ τὴν προσευχὴν μας, ὅπως ἀκούει ὁ καλὸς πατὴρ τὰ παιδιὰ του.

Ἡ Ἐκκλησίᾳ μας ὁμως ἀπὸ τὸν καιρὸν τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Μεγάλων Πατέρων ἔχει καθιερώσει ὠρισμένας ἡμέρας, διὰ νὰ συγκεντρωνόμεθα εἰς τοὺς ναοὺς καὶ ἐκεῖ ὅλοι μᾶζι νὰ λατρεύωμεν τὸν Πλάστην μας καὶ νὰ τιμῶμεν τὴν Παναγίαν, τοὺς Ἀγγέλους, τοὺς Ἁγίους κλπ.

Τὰς ἡμέρας λοιπὸν αὐτάς, ὅπου συγκεντρωνόμεθα εἰς τοὺς ναοὺς διὰ νὰ λατρεύσωμεν τὸν Θεὸν καὶ νὰ τιμῶμεν τὴν μνήμην τῶν ἁγίων προσώπων, τὰς ὀνομάζομεν **εορτάς**.

Οἱ Ἑβραῖοι σύμφωνα μὲ τὴν τετάρτην ἐντολὴν εἶχον ὡς ἡμέραν ἀναπαύσεως καὶ λατρείας τὸ Σάββατον. Οἱ Χριστιανοὶ καθιέρωσαν ὡς πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος τὴν Κυριακὴν, διότι τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἀνστήθη ὁ Κύριος. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα Κυριακή.

Ἡ Κυριακὴ ἀρχικῶς ἦτο ἡ μεναδικὴ ἐορτὴ τῶν Χριστιανῶν. Κατό-

πιν όμως ήρχισαν νά προσθέτουν καί άλλας έορτάς, διά νά τιμήσουν διάφορα περιστατικά από τήν ζωήν τοῦ Κυρίου, τῆς Θεοτόκου καί τῶν Ἀγίων. Τοιουτοτρόπως ώρίσθησαν ἀπό τήν Ἐκκλησίαν μας τριῶν εἰδῶν έορταί :

α. Αἱ Δεσποτικάί έορταί, αφιερωμένοι εἰς τόν Μεγάλον μας Δεσπότην, τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

β. Αἱ Θεομητορικάί έορταί, αφιερωμένοι εἰς τήν Θεοτόκον.

γ. Αἱ έορταί τῶν Ἀγίων, αφιερωμένοι εἰς τήν μνήμην τῶν Ἀγίων καί τῶν Μαρτύρων τῆς πίστεώς μας.

Εἰς τά ἐπόμενα μαθήματα θά ἐξετάσωμεν τās σπουδαιοτέρας καθιερωμένας έορτάς τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας.

2. Αἱ Δεσποτικάί έορταί

Αἱ Δεσποτικάί έορταί διαίρεῦνται εἰς κινήτας καί ἀκίνητους. Κινηταί εἶναι ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι δέν έορτάζονται πάντοτε κατὰ τήν ἰδίαν ἡμερομηνίαν, ἀλλά μετακινοῦνται.

Ἀκίνητοι εἶναι ὅσαι έορτάζονται κατ'έτος τήν ἰδίαν ἡμερομηνίαν.

α'. Αἱ ἀκίνητοι Δεσποτικάί έορταί

Αἱ κυριώτεραι ἀκίνητοι Δεσποτικάί έορταί εἶναι :

1. Τά Χριστούγεννα. Ἐορτάζονται τήν 25ην Δεκεμβρίου καί εἶναι μία ἀπό τās δύο μεγαλυτέρας έορτάς τῆς Χριστιανοσύνης. Κατὰ τήν έορτήν αὐτήν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί πανηγυρίζομεν τήν γέννησιν τοῦ Θεοῦ Βρέφους εἰς τὸ σπήλαιον τῆς Βηθλεέμ.

2. Ἡ περιτομή τοῦ Χριστοῦ. Ἐορτάζεται ὁκτῶ ἡμέρας μετὰ τήν γέννησιν, δηλαδή τήν 1ην Ἰανουαρίου, διότι τήν ἡμέραν αὐτήν ἔδωσαν εἰς τὸ νεογέννητον τὸ ὄνομα Ἰησοῦς, ὅπως ὠρίζεν ἡ Ἰουδαϊκὴ θρησκεία.

3. Τά Θεοφάνεια ἢ Ἐπιφάνεια. Εἰς τās 6 Ἰανουαρίου έορτάζομεν καί πανηγυρίζομεν τήν βάπτισιν τοῦ Σωτῆρος εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμόν.

4. Ἡ Ὑπαπαντὴ τοῦ Χριστοῦ. Ἐορτάζεται τήν 2αν Φεβρουαρίου, δηλαδή 40 ἡμέρας μετὰ τήν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι ἡ ἡμέρα κατὰ τήν ὁποίαν ἡ Παναγία ἔφερε τὸν Ἰησοῦν διὰ πρώτην φοράν εἰς τὸν Ναόν. Ἐκεῖ τήν ὑπεδέχθη ὁ γέρον προφήτης Συμεὼν καί τῆς ἀνέγνωσε τās κανονισμένας εὐχάς.

5. Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος. Ἡ ἑορτὴ αὕτη κατ' ἀρχὰς ἑωρτάζετο πρὸ τοῦ Πάσχα. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ὅμως ποὺ ἡ Ἀγία Ἑλένη ἐώρτασε τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως, ποὺ ἔκτισεν εἰς τὸ ὄρος Θαβώρ, καθιερώθη νὰ ἑορτάζεται ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος εἰς τὰς 6 Αὐγούστου.

6. Ἡ Ὑψωσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Ἐορτάζεται τὴν 14ην Σεπτεμβρίου εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἡμέρας κατὰ τὴν ὁποίαν ἔστησεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ τὸν Τίμιον Σταυρόν, διὰ πρῶτην φορὰν ἡ Ἀγία Ἑλένη, ὅταν τὸν εὔρε, καὶ διὰ δευτέραν φορὰν ὁ οὐτοκράτωρ Ἡράκλειος, ὅταν τὸν ἀνέκτησεν ἀπὸ τοὺς Πέρσας, οἱ ὅποιοι τὸν εἶχον ἀρπάσει.

β'. Αἱ κινηταὶ Δεσποτικαὶ ἑορταὶ

Ὅπως μεταξὺ τῶν ἀκινήτων Δεσποτικῶν ἑορτῶν ἡ σπουδαιοτέρα εἶναι τὰ Χριστούγεννα, τοιοῦτοτρόπως καὶ μεταξὺ τῶν κινητῶν ἡ πλέον σπουδαία ἑορτὴ εἶναι τὸ Πάσχα.

Τὸ Πάσχα εἶναι τὸ κέντρον γύρω ἀπὸ τὸ ὁποῖον κανονίζονται ὅσαι αἱ ἄλλαι κινηταὶ Δεσποτικαὶ ἑορταί. Ἀπὸ αὐτὰς αἱ μὲν ἑορτάζονται πρὶν ἀπὸ τὸ Πάσχα, αἱ δὲ ἄλλαι ἔπειτα ἀπὸ τὸ Πάσχα.

Ι. Αἱ κινηταὶ Δεσποτικαὶ ἑορταὶ πρὸ τοῦ Πάσχα

1. Ἡ Κυριακὴ τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου. Κατὰ τὴν Κυριακὴν αὐτὴν ἀνογινώσκει ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον τὴν παραβολὴν διὰ τὸν Τελώνην καὶ τὸν Φαρισαῖον (Λουκ. ιη' 10 - 14).

Ἀπὸ τὴν Κυριακὴν τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου, ὡς γνωστόν, ἀνοίγει τὸ Τριώδιον, ἐπεὶ δὴ ἀπὸ τὴν Κυριακὴν αὐτὴν ἕως τὸ Μ. Σάββατον ψάλλονται αἱ ἀκολουθίαι τῶν κινητῶν ἑορτῶν ἀπὸ τὸ βιβλίον ποὺ λέγεται Τριώδιον. Ἡ Κυριακὴ τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου εἶναι ἡ δεκάτη Κυριακὴ πρὸ τοῦ Πάσχα.

2. Ἡ Κυριακὴ τοῦ Ἀσώτου. Εἶναι ἡ ἐπομένη Κυριακὴ. Τὸ ὄνομά της τὸ ἔλαβεν ἀπὸ τὴν παραβολὴν τοῦ Ἀσώτου Υἱοῦ, τὴν ὁποίαν ἀναγινώσκει ὁ ἱερεὺς ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον (Λουκ. ιε' 11 - 32).

3. Ἡ Κυριακὴ τῆς Ἀπόκρεω. Εἶναι ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς

κρεοφαγίας. Ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκει τὴν περικοπὴν τοῦ Εὐαγγελίου περὶ τῆς Μελλούσης Κρίσεως (Ματθ. κε' 31 — 46).

4. Ἡ Κυριακὴ τῆς Τυροφάγου. Ἔως αὐτὴν τὴν Κυριακὴν ἐπιτρέπεται νὰ τρώωμεν γαλακτερά. Ἡ ἄλλη ἡμέρα εἶναι ἡ Καθαρὰ Δευτέρα καὶ ἀρχίζει ἡ νηστεία τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Τυροφάγου ἀναγινώσκεται ἡ περικοπὴ τοῦ Εὐαγγελίου περὶ τῆς νηστείας καὶ τῆς ματαιότητος τῶν ἐπιγείων ἀγισθῶν (Ματθ. στ' 14 — 21).

5. Ἡ Α' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν ἢ Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας (Ἰωάν. α' 44—52). Τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐορτάζομεν τὴν ἀναστήλωσιν τῶν εἰκόνων, ἡ ὁποία ἐγίνε το ἔτος 843 μ. Χ. ἀπὸ τὴν αὐτοκράτειραν Θεοδώραν.

6. Ἡ Β' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν. Ἐορτάζεται ἡ μνήμη τοῦ ἐπισκόπου Θεσσαλονίκης Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, ὁ ὁποῖος ἐζησε κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα μ. Χ. καὶ κατεπολέμησε τὰς αἱρέσεις. Τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Κυριακῆς αὐτῆς ὁμιλεῖ διὰ τὸν παράλυτικὸν τῆς Καπερναοῦμ (Μάρκ. β' 1 — 12).

7. Ἡ Γ' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν ἢ Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως. Κατὰ τὴν Κυριακὴν αὐτὴν οἱ Χριστιανοὶ προσκυνοῦν τὸν Τίμιον Σταυρὸν καὶ ὀπλίζονται ψυχικῶς πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ ὑπολοίπου χρόνου τῆς νηστείας, διὰ νὰ ἀκολουθήσουν τὸν δρόμον τοῦ Κυρίου, συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν Του: « ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθήτω μοι » (Μάρκ. η' 34—38, θ' 1).

8. Ἡ Δ' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν (Μάρκ. θ' 17—31). Εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν μνήμην τοῦ μοναχοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τῆς Κλίμακος. Ὁ μοναχὸς αὐτὸς ἐγεννήθη τὸ 525 μ. Χ. καὶ ἐζησεν ὡς ἀσκητῆς εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ. Ἐγράψε δὲ ἓν περίφημον βιβλίον, τὴν Κλίμακα τῶν ἀρετῶν, ἡ ὁποία περιλαμβάνει 33 κεφάλαια, ὅσα εἶναι καὶ τὰ χρόνια τῆς ζωῆς τοῦ Ἰησοῦ. Κάθε κεφάλαιον περιγράφει καὶ μίαν ἀρετὴν, ἀπὸ τὴν κατωτέραν ἕως τὴν ἀνωτέραν. Ὅταν ἀνοβῇ κανεὶς αὐτὴν τὴν Κλίμακα τῶν ἀρετῶν, γίνεται τέλειος Χριστιανός.

9. Ἡ Ε' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν (Μάρκ. ι' 32—45). Τὴν Κυριακὴν αὐτὴν ἐορτάζεται ἡ μνήμη τῆς ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας. Τὸ βράδυ τῆς Τετάρτης τῆς ἰδίας ἐβδομάδος ψάλλεται ὁ Μέγας Κανὼν, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖται ἀπὸ 280 τροπάρια. Τὸ βρά-

δὺ δὲ τῆς Παρασκευῆς τῆς αὐτῆς ἑβδομάδος ψάλλεται ὁλόκληρος ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος. Ἐκάστην δὲ Παρασκευὴν τῶν τεσσάρων προηγουμένων ἑβδομάδων ψάλλονται ἀνὰ ἕξ μέρη τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου.

10. Ἡ Κυριακὴ τῶν Βαΐων. Εἶναι ἡ τελευταία Κυριακὴ πρὸ τοῦ Πάσχα καὶ ἑορτάζομεν τὴν θριαμβευτικὴν εἰσοδὸν τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα (Ἰωάν. ιβ' 1 – 18). Τὴν προηγουμένην ἡμέραν, δηλαδὴ τὸ Σάββατον, ἑορτάζομεν τὴν ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου.

11. Ἡ Μεγάλῃ Ἑβδομάς.

Ἀπὸ τὴν Μεγάλῃν Δευτέραν ἀρχίζει ἡ Ἑβδομὰς τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου. Ὅλας τὰς ἑσπέρas τῆς Μεγάλῃς Ἑβδομάδος ψάλλονται εἰς τὰς Ἐκκλησίας μὲ πένθιμον τόνον αἱ ἀκολουθίαι, αἱ ὁποῖαι ὕμνοῦν τὰ ἁγία Πάθη τοῦ Χριστοῦ μας. Ἀκούομεν τότε τὰ ὠραιότατα καὶ συγκινητικώτατα τροπάρια διὰ τὰ μαρτύρια τοῦ Νυμφίου τῆς Ἐκκλησίας.

Τὴν Μεγάλῃν Δευτέραν ἑορτάζεται ἡ μνήμη τοῦ Ἰωσήφ, διότι ἡ ζωὴ του ὁμοιάζει πολὺ μὲ τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ μας. Ὅπως ὁ Ἰωσήφ ἐπωλήθη ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐπωλήθη καὶ ἐσταυρώθη ἀπὸ τοὺς ἀνόμους Ἰουδαίους.

Τὴν Μεγάλῃν Τρίτην ἀναγινώσκεται ἡ παραβολὴ τῶν Δέκα Παρθένων καὶ τῶν Ταλάντων, καθὼς καὶ ἡ περικοπὴ περὶ τῆς Μελλούσης Κρίσεως.

Τὴν Μεγάλῃν Τετάρτην ψάλλονται τροπάρια διὰ τὴν μετανοημένην ἐκείνην ἀμαρτωλὴν, ἡ ὁποία ἤλειψε μὲ μύρα τοὺς πόδας τοῦ Κυρίου εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος τοῦ Λεπροῦ εἰς Βηθανίαν. Ἐπίσης ψάλλεται καὶ τὸ μελωδικὸν τροπάριον τῆς Κασσιανῆς « *Κύριε, ἡ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις περιπεσοῦσα γυνή ...* ».

Τὴν Μεγάλῃν Πέμπτην ἀναγινώσκονται τὰ δώδεκα Εὐαγγέλια διὰ τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον, τὴν σύλληψιν καὶ τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ. Τότε ψάλλομεν καὶ τὸ συγκινητικώτατον τροπάριον « *Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας ...* ».

Τὴν Μεγάλῃν Παρασκευὴν ἡ Ἐκκλησία μας πενθεῖ τὸν Ἑσταυρωμένον τῆς Χριστόν. Ψάλλονται τὰ πένθιμα ἐγκώμια, ὁ Ἐπιτάφιος θρῆνος, καὶ γίνεται ἡ ἐπιβλητικὴ περιφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου.

Τὸ Μέγα Σάββατον. Τὸ πρωὶ τελεῖται ἡ ἀκολουθία, ἡ ὁποία μᾶς προετοιμάζει νὰ δεχθῶμεν τὴν Ἀνάστασιν. Ὁ ἱερεὺς σκορπᾷ εἰς τὸν ναὸν φύλλα δάφνης καὶ ψάλλει: « *Ἀνάστα, ὁ Θεός, κρίνων τὴν γῆν ...* ».

Ἀπὸ τῶρα πλέον ὅλοι ἀρχίζουν νὰ προετοιμάζονται διὰ τὸν μέγαν

πανηγυρισμόν τῆς Ἀναστάσεως. Ὁλόκληρος ἡ πρωϊνὴ ἀκολουθία, καθὼς καὶ ἡ θεία Λειτουργία τῆς ἡμέρας αὐτῆς ὑπενθυμίζει τὴν κάθοδον τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὸν Ἅδην καὶ τὸ κήρυμά Του πρὸς τοὺς νεκρούς.

Ἡ Κυριακὴ τοῦ Πάσχα. Εἶναι ἡ μεγαλύτερα ἑορτὴ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου εἶναι καὶ ἀνάστασις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Ἡ ἀκολουθία τῆς Ἀναστάσεως ψάλλεται το μεσονύκτιον. Τότε ὁ ἱερεὺς ἐξέρχεται εἰς τὴν Ὑραϊαν Πύλὴν μὲ ἀναμμένους λομπάδας καὶ προσκαλεῖ τοὺς Χριστιανοὺς νὰ ἀναψουν τὰς ἰδικὰς των, ψάλλων : « *Δεῦτε λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπύρου φωτός ...* ».

Κατόπιν ἐξέρχεται ἀπὸ τὸν ναὸν μετὰ τῶν ψαλτῶν καὶ ἀναβαίνει εἰς τὴν ἀνθοστόλιστον ἐξέδραν, ἡ ὁποία εἶναι στημένη εἰς τὴν αὐλὴν. Ἀπὸ ἐκεῖ ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκει μὲ κατάνυξιν τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου, τὸ ὁποῖον περιγράφει τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ὑμνεῖ μὲ καταλλήλους ὕμνους τὴν Ἁγίαν Τριάδα καὶ ἀμέσως κατόπιν ψάλλει πανηγυρικῶς τὸ ὠραιότατον τροπάριον :

*Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν,
θανάτῳ θάνατον πατήσας
καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι
ζῶντων χαρισάμενος.*

Καὶ ὅταν τελειώσῃ ἡ θεία Λειτουργία, ἀλληλοχαιρετῶνται οἱ Χριστιανοὶ μὲ τὰς χαρμοσύνους φράσεις :

« *Χριστὸς Ἀνέστη!* », « *Ἀληθῶς Ἀνέστη!* ».

Ἡ ἑβδομάς τοῦ Πάσχα ἕως τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ λέγεται ἑβδομάς τῆς Διακαινησίμου, δηλαδὴ τῆς καινούργιας, τῆς ἀνανεωμένης ζωῆς, ἡ ὁποία ἐκαθαρίσθη μὲ τὸ Πάθος καὶ τὴν θεϊαν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου.

II. Αἱ Κινηταὶ Δεσποτικαὶ ἑορταὶ μετὰ τὸ Πάσχα

1. Ἡ Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ. Τὴν Κυριακὴν αὐτὴν ἑορτάζομεν τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς ἑνδεκα Μαθητάς. Τότε ὁ δὺσπιστος Θωμᾶς, ἀφοῦ ἐπίστευεν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ, ἀνεφώνησεν : « *Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου* », ὁμολογῶν μὲ τοὺς λόγους τούτους τὴν πίστιν του εἰς τὸν Χριστὸν (Ἰωάν. κ' 19 – 31).

2. Ἡ Κυριακὴ τῶν Μυροφόρων. Εἶναι ἡ δευτέρα Κυριακὴ μετὰ τὸ Πάσχα, ἀφιερῶμένη εἰς τὴν μνήμην τῶν μυροφόρων γυναικῶν, ποὺ ἦλθον νὰ ἀλείψουν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου μὲ μύρα, κατὰ τὴν νύκτα τῆς Ἀναστάσεως (Μάρκ. ιε' 43 — 47, ιστ' 1 — 8).

3. Ἡ Κυριακὴ τοῦ Παραλύτου. Τὴν Κυριακὴν αὐτὴν διαβόζεται ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον ἡ περικοπὴ, ἡ ὁποία λέγει πῶς ὁ Χριστὸς ἐθεράπευσε τὸν παραλυτικὸν πλησίον εἰς τὴν προβατικὴν πύλην τῆς Ἱερουσαλήμ (Ἰωάν. ε' 1 — 15).

4. Ἡ Μεσοπεντηκοστή. Ἔρχεται 25 ἡμέρας ἔπειτα ἀπὸ τὸ Πάσχα (Ἰωάν. ζ' 14 — 30).

5. Ἡ Κυριακὴ τῆς Σαμαρείτιδος. Εἶναι ἡ τετάρτη Κυριακὴ μετὰ ἀπὸ τὸ Πάσχα. Ἀναγινώσκεται τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον διηγεῖται τὸν διάλογον τοῦ Ἰησοῦ μετὰ τῆς Σαμαρείτιδος (Ἰωάν. δ' 5 — 42).

6. Ἡ Κυριακὴ τοῦ Τυφλοῦ. Ἀναγινώσκεται ἡ περικοπὴ τοῦ Εὐαγγελίου, ἡ ὁποία λέγει πῶς ὁ Κύριος ἐθεράπευσε τὸν τυφλὸν (Ἰωάν. θ' 1 — 38).

7. Ἡ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου. Ἐορτάζεται τεσσαράκοντα ἡμέρας ἔπειτα ἀπὸ τὸ Πάσχα καὶ εἶναι ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος Πέμπτη.

8. Ἡ Κυριακὴ τῶν Ἀγίων Πατέρων. Εἶναι ἡ ἕκτη Κυριακὴ μετὰ ἀπὸ τὸ Πάσχα, ἀφιερῶμένη εἰς τὴν μνήμην τῶν 318 Θεοφόρων Πατέρων τῆς πρώτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου (Ἰωάν. ιζ' 1 — 13).

9. Ἡ Πεντηκοστή. Εἶναι ἡ Κυριακὴ ἡ ὁποία ἔρχεται πεντῇ κοντα ἡμέρας μετὰ ἀπὸ τὸ Πάσχα καὶ πανηγυρίζομεν τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τοὺς Ἀποστόλους (Ἰωάν. ζ' 37 — 52, η' 12).

10. Ἡ Κυριακὴ τῶν Ἀγίων Πάντων. Εἶναι ἀφιερῶμένη εἰς τὴν μνήμην ὅλων τῶν Ἀγίων, οἱ ὁποῖοι ἠγωνίσθησαν καὶ ἐμάρτυρησαν, διὰ νὰ θεμελιώσουν μὲ τὸ αἷμα των τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ μας (Ματθ. ι' 32 — 38, ιθ' 27 — 30).

3. Αἱ Θεομητορικαὶ ἐορταὶ

Τὴν Παναγίαν καὶ μητέρα τοῦ Θεοῦ τιμῶμεν καὶ ὑμνοῦμεν ἰδιαιτέρως ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί. Τὴν θεωροῦμεν δὲ ὡς ἀνωτέραν τῶν Ἀγίων καὶ τιμιωτέραν τῶν Ἀγγέλων. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς κάθε δύσκολον περίστασιν τῆς ζωῆς μας καταφεύγομεν μετὰ βαθυτάτης εὐλαβείας εἰς Αὐτήν,

τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, καὶ ζητοῦμεν τὴν βοήθειάν της. Πιστεύομεν ὅτι ἡ ὑπερένδοξος Μήτηρ συμμερίζεται τὸν πόνον καὶ τὴν δυστυχίαν μας καὶ ἡμπορεῖ, μὲ τὴν μεσιτείαν της πρὸς τὸν Υἱὸν της, νὰ μᾶς δώσῃ παρηγορίαν καὶ ἀνακούφισιν.

Ἡ Ἐκκλησία μας καθιέρωσεν ἀρκετὰς ἑορτὰς πρὸς τιμὴν τῆς Θεοτόκου, αἱ ὁποῖαι ὀνομάζονται Θεομητορικαὶ ἑορταί. Αἱ Θεμητορικαὶ ἑορταὶ εἶναι ἀκίνητοι. Σπουδαιότεραι δὲ ἐξ αὐτῶν εἶναι τέσσαρες, αἱ ἑξῆς:

1. Ἡ Γέννησις τῆς Θεοτόκου εἰς τὰς 8 Σεπτεμβρίου.
2. Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου εἰς τὰς 21 Νοεμβρίου. Ἐορτάζομεν αὐτὴν τὴν ἡμέραν εἰς ἀνάμνησιν τῆς εἰσόδου τῆς Παναγίας εἰς τὸν Ναόν, ὅπου ὑπηρέτησεν ἐπὶ δώδεκα ἔτη.
3. Ὁ Εὐαγγελισμὸς εἰς τὰς 25 Μαρτίου.
4. Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου εἰς τὰς 15 Αὐγούστου. Εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν ἱερὰν μνήμην τοῦ θανάτου της καὶ τῆς μεταστάσεώς της εἰς τοὺς οὐρανούς.

4. Αἱ ἑορταὶ τῶν Ἀγίων

Ἡ Ἐκκλησία μας ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Κυριακὴν τῶν Ἀγίων Πάντων ἔχει ὀρίσει καὶ ἰδιαιτέρας ἑορτὰς διὰ τοὺς Ἀγίους της. Καὶ πολὺν δικαίως τοὺς τιμᾷ, διότι αὐτοὶ οἱ Ἅγιοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μὲ τὴν ἀκλόνητον πίστιν των, μὲ τὸν ἠθικὸν των βίον, μὲ τοὺς σκληροὺς των ἀγῶνας καὶ μὲ τὸν μαρτυρικὸν των θάνατον συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐξάπλωσιν καὶ στερέωσιν τῆς Ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς ἡμῶν θρησκείας.

Ἡ Ἐκκλησία μας τοὺς Ἀγίους τοὺς, χωρίζει ἀναλόγως μὲ τὴν δρᾶσιν καὶ τὰ ἔργα των εἰς ἀποστόλους, πατέρας, ἱεράρχας, μάρτυρας, ὁσίους, ἀσκητάς, διδασκάλους, ἁγίους προφήτας κλπ.

Οἱ εὐσεβεῖς Χριστιανοὶ τιμοῦν ὅλους τοὺς Θεοφόρους αὐτοὺς ἄνδρας, ἑορτάζουν τὴν μνήμην των, κτίζουν ναοὺς ἀφιερωμένους εἰς τὸ ὄνομα των καὶ οἱ ἁγιογράφοι ζωγραφίζουν τὰς ἱεράς των εἰκόνας.

Όλοι οί έορταί τῶν Ἀγίων εἶναι ἀκίνητοι. Ἀπό τὸ έορτολόγιον τῶν Ἀγίων θά ἀναφέρωμεν ἐδῶ, εἰς τήν σειράν κατὰ μήνα, μόνον τὰς σπουδαιοτέρας έορτάς.

Τὸν Ἰανουάριον έορτάζομεν τήν μήνην :

1. Τοῦ Ἀγίου Βασιλείου τήν 1ην.
2. Τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου εἰς τὰς 7.
3. Τοῦ Ἀγίου Ἀντωνίου τοῦ άσκητοῦ εἰς τὰς 17.
4. Τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου εἰς τὰς 18.
5. Τοῦ Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς τὰς 25.
6. Τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὰς 27.
7. Τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν εἰς τὰς 30.

Τὸν Φεβρουάριον

1. Τοῦ Ἀγίου Χαραλάμπους εἰς τὰς 10.
2. Τοῦ Ἀγίου Θεοδώρου εἰς τὰς 17.
3. Τήν εὔρεσιν τῆς κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου εἰς τὰς 24.

Τὸν Μάρτιον

1. Τῶν 40 Μαρτύρων εἰς τὰς 9.

Τὸν Ἀπρίλιον

1. Τοῦ Ἀγίου Γεωργίου εἰς τὰς 23.
2. Τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου εἰς τὰς 25.

Τὸν Μάϊον

1. Τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου εἰς τὰς 8.
2. Τῶν Ἀγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης εἰς τὰς 21.

Τὸν Ἰούνιον

1. Τήν Γέννησιν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου εἰς τὰς 24.
2. Τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου εἰς τὰς 29.
3. Τῶν Ἀγίων Δώδεκα Ἀποστόλων εἰς τὰς 30.

Τὸν Ἰούλιον

1. Τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων Κοσμά καὶ Δαμιανοῦ τήν 1ην.
2. Τῆς Ἀγίας Μαρίνης εἰς τὰς 17.
3. Τοῦ Προφήτου Ἡλία εἰς τὰς 20.
4. Τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς εἰς τὰς 26.
5. Τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος εἰς τὰς 27.

Τὸν Αὐγούστον

1. Τὴν ἀποκεφάλισιν τοῦ Προδρόμου εἰς τὰς 29.

Τὸν Σεπτέμβριον

1. Τοῦ ὁσίου Συμεῶν τοῦ Στυλῖτου τὴν 1ην.
2. Τοῦ Ἰωακείμ καὶ τῆς Ἀννης εἰς τὰς 9.
3. Τὴν σύλληψιν τοῦ Προδρόμου εἰς τὰς 23.
4. Τὴν μετάστασιν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου εἰς τὰς 26.

Τὸν Ὀκτώβριον

1. Τοῦ Ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου εἰς τὰς 3.
2. Τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ εἰς τὰς 18.
3. Τοῦ Ἁγίου Δημητρίου εἰς τὰς 26.

Τὸν Νοέμβριον

1. Τῶν Ταξιάρχων Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ εἰς τὰς 8.
2. Τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὰς 23.
3. Τοῦ Ἁγίου Φιλίππου εἰς τὰς 14.
4. Τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης εἰς τὰς 25.
5. Τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου εἰς τὰς 30.

Τὸν Δεκέμβριον

1. Τῆς Ἁγίας Βαρβάρας εἰς τὰς 4.
2. Τοῦ Ἁγίου Σάββα εἰς τὰς 5.
3. Τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἰς τὰς 6.
4. Τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος εἰς τὰς 12.
5. Τοῦ Ἁγίου Διονυσίου τῆς Ζακύνθου εἰς τὰς 17.
6. Τοῦ Ἁγίου Στεφάνου εἰς τὰς 27.

ΑΙ ΙΕΡΑΙ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ

1. Ἡ ἱστορία τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν

Ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια, ὅπως εἶδομεν, οἱ Χριστιανοὶ συνεκεντρῶν-
νοντο εἰς τὰς Ἐκκλησίας των με εὐλάβειαν, διὰ νὰ λατρεύσουν τὸν Θεόν.
Ἐκεῖ ἤκουον περικοπὰς ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ἤκουον τὸ κήρυγμα
καὶ ἐτέλουν κατὰ τρόπον ἀπλοῦν τὸ Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας.

Μετ' ὀλίγα ἔτη ὅμως, ὅταν ὁ Χριστιανισμὸς ἐξηπλώθη εἰς τὰ πέρατα
τῆς Οἰκουμένης, ἐσκέφθησαν οἱ Ἀπόστολοι νὰ ὀρίσουν ἀκριβῶς τὸν τρό-
πον κατὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ τελεῖται ἡ θεία Εὐχαριστία, ἡ ὁποία
ἦτο ἡ σπουδαιότερα ἀπὸ ὅλας τὰς τελετὰς τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸ τὸ ἔκα-
με πρῶτος ὁ Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος, ὁ Μαθητὴς τοῦ Κυρίου.

Σιγὰ σιγὰ ὅμως διεμορφώθησαν καὶ αἱ ἄλλαι τελεταὶ τῆς Ἐκκλησίας,
ὅπως ἡ τελετὴ τοῦ βαπτίσματος, τοῦ γάμου, τῆς κηδείας, τοῦ μνημο-
σύνου, με ἀναλόγους εὐχὰς καὶ ψαλμωδίας.

Βεβαίως αἱ θρησκευτικαὶ αὐταὶ τελεταί, ὡς γνωστόν, εἰς τὰς ἀρχὰς
δὲν ἦσαν ὁμοιόμορφοι εἰς ὅλα τὰ μέρη. Τοῦτο τὸ ἀντελήφθησαν οἱ ἅγιοι
Πατέρες καὶ ὥρισαν νὰ γίνωνται αἱ ἱερὰ τελεταὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον
παντοῦ. Μάλιστα δὲ ἐκαιόνισαν με λεπτομέρειαν ὅλας αὐτὰς τὰς ἱερο-
πραξίας, αἱ ὁποῖαι γίνονται εἰς τοὺς ναοὺς, εἴτε εἰς τὰς οἰκίας, εἴτε εἰς
τὸ ὑπαιθρον, καὶ τὰς ὠνόμασαν ἱερὰς ἀκολουθίας.

2. Ἡ διαίρεσις τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν

Εἶπομεν προηγουμένως ὅτι ἡ λατρεία τῶν πιστῶν γίνεται κάθε φορὰν σύμφωνα με ὠρισμένους τύπους, με ὠρισμένους τρόπους, ποὺ τοὺς ὠνομάσαμεν ἱεράς ἀκολουθίας. Δηλαδή οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ ψάλται, οἱ ὅποιοι τελοῦν τὰς ἀκολουθίας αὐτάς, ἀναγινώσκουν ὠρισμένας περικοπὰς ἀπὸ τὴν Παλαιὰν καὶ Καινὴν Διαθήκην.

Συγχρόνως ὁμως ψάλλουν καὶ ὠραιότατα θρησκευτικὰ ποιήματα με θεόπνευστον νόημα. Τὰ ἱερὰ αὐτὰ ποιήματα εἶναι τὰ τροπάρια, τὰ ἀπολυτίκια, τὰ καθίσματα, τὰ δοξαστικά, οἱ αἶνοι αἱ εὐχαὶ κλπ.

Ὅλα αὐτὰ ἀναγινώσκονται καὶ ψάλλονται κατὰ ὠρισμένην σειρὰν εἰς κάθε εἶδος τελετῆς, δηλαδή εἰς κάθε ἀκολουθίαν.

Πρέπει ὁμως νὰ εἴπωμεν ὅτι ἀπὸ τὰς ἱεράς αὐτάς ἀκολουθίας ἄλλαι μὲν τελοῦνται τακτικῶς καὶ λέγονται τακτικαὶ ἀκολουθίαι, ὅπως οἱ ὠροι, ὁ ὄρθρος, ὁ ἐσπερινός, ἡ θεία Εὐχαριστία κλπ. Ἄλλαι δὲ τελοῦνται εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις καὶ διὰ τοῦτο λέγονται ἐκτάκτοι ἀκολουθίαι, ὅπως τὸ βάπτισμα, ὁ γάμος, ἡ δοξολογία, τὸ μνημόσυ-
νον, τὰ ἐγκαίνια κλπ.

3. Αἱ ἐκτακτοὶ ἱεραὶ ἀκολουθίαι

Αἱ ἐκτακτοὶ ἱεραὶ ἀκολουθίαι τελοῦνται εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις τῆς ζωῆς τῶν Χριστιανῶν. Αἱ ἐκτακτοὶ αὐταὶ ἀκολουθίαι τελοῦνται εἴτε μέσα εἰς τὸν ναόν, εἴτε ἔξω ἀπὸ τὸν ναόν εἰς διάφορα μέρη, ὅπου τὸ καλεῖ ἡ ἀνάγκη

Ἐκτακτοὶ ἀκολουθίαι εἶναι τὰ Μυστήρια, ἐκτὸς τῆς θείας Εὐχαριστίας, ἡ ἀκολουθία τοῦ μικροῦ καὶ μεγάλου ἁγιασμοῦ, τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ, οἱ παρακλητικοὶ κανόνες, ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία, ἡ ἀκολουθία τῶν μνημοσύνων, ἡ δοξολογία, ὁ ἀκάθιστος ὕμνος καὶ ἄλλα.

4. Αἱ τακτικαὶ ἱεραὶ ἀκολουθίαι

Ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, ὡς εὐγνώμονα τέκνα τοῦ καλοῦ Θεοῦ, πρέπει « ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πάσῃ ᾧρᾳ » νὰ εὐλογοῦμεν τὸν μέγαν μας Πατέρα

καὶ νὰ δοξάζωμεν τὸ Ἅγιόν Του ὄνομα. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἡ Ἐκκλησία μας ὥρισε τακτικὰς τελετάς, δηλαδὴ τακτικὸς ἀκολουθίας καὶ διὰ τὴν ἡμέραν καὶ διὰ τὴν νύκτα.

Αἱ τακτικαὶ ἀκολουθίαι εἶναι αἱ ἑξῆς :

1. Αἱ ὥραι. Εἶναι τέσσαρες :

Ἡ πρώτη ὥρα εἰς τὰς 7 τὸ πρωί. Ἡ τρίτη ὥρα εἰς τὸς 9 τὸ πρωί. Ἡ ἕκτη ὥρα, εἰς τὰς 12 τὴν μεσημβρίαν. Ἡ ἑνάτη ὥρα, εἰς τὰς 3 μετὰ μεσημβρίαν.

Αἱ ὥραι μᾶς ὑπενθυμίζουν γεγονότα ἀπὸ τὰ Πάθη τοῦ Σωτῆρος.

2. Ὁ ἐσπερινός, ὁ ὁποῖος τελεῖται τὸ δειλινόν.

3. Τὸ ἀπόδειπνον, τὸ ὁποῖον τελεῖται μετὰ τὸ δεῖπνον.

4. Τὸ μεσονυχτικόν, τὸ ὁποῖον τελεῖται τὸ μεσονύκτιον.

5. Ὁ ὄρθρος, ὁ ὁποῖος τελεῖται μόλις χαράξῃ ἡ αὐγή.

6. Ἡ Θεία Εὐχαριστία, ἡ ὁποία τελεῖται μετὰ τὸν ὄρθρον.

Δηλαδὴ ἀνὰ τρεῖς ὥρας πρέπει νὰ τελῇται καὶ χωριστὴ ἀκολουθία. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον βεβαίως ἐτέλουν τὰς τακτικὰς αὐτὰς ἀκολουθίας οἱ πρῶτοι Χριστιανοί. Καὶ σήμερον οἱ μοναχοὶ εἰς τὰ μοναστήρια, ὅπου εἶναι ἐντελῶς ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Κυρίου, τηροῦν μὲ ἀκρίβειαν τὴν τάξιν τῆς λατρείας καὶ τελοῦν αὐτὰς τὰς ἀκολουθίας.

Ἡ σπουδαιότερα ὅμως ἀπὸ τὰς τακτικὰς ἀκολουθίας εἶναι ἡ θεία Εὐχαριστία ἢ θεία Λειτουργία, ἡ ὁποία τελεῖται κάθε Κυριακὴν καὶ κάθε μεγάλην ἑορτὴν. Δι' αὐτὴν θὰ ὁμιλήσωμεν εἰς τὰ ἀκόλουθα μαθήματα.

5. Ἡ Θεία Εὐχαριστία καὶ ἡ ἀκολουθία τῆς

Τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας τὸ ἱδρυσεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὸ βράδυ ἐκεῖνο τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, ποῦ ἔφαγε διὰ τελευταίαν φορὰν μὲ τοὺς Μαθητάς Του.

Ἡ θεία Εὐχαριστία εἶναι ἡ μεγάλη θυσία τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἐθυσιάσθη ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Διὰ τοῦ Μυστηρίου τούτου, τὸ ὁποῖον τὸ τελεῖ ἐπίσκοπος ἢ ἱερεὺς, μεταβάλλεται ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Τοῦτο δὲ γίνεται διὰ τῆς Χάριτος καὶ ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦτο τοῦ Κυρίου μεταλαμβάνουν οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὸ τέλος τῆς θείας Εὐχαριστίας, σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴν

Ἐκείνου: Τοῦτο νὰ κάμνετε, διὰ νὰ μὲ ἐνθυμῆσθε διότι, « ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἶμα ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ » (Ἰωάν. στ' 56).

Οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἐτέλουν τακτικὰ τὴν θεῖαν Λειτουργίαν καθ' ἀρχὰς μὲν μὲ ἀπλουστάτον τρόπον. Σὺν τῷ χρόνῳ ὁμῶς ἤρχισαν νὰ τὴν τελοῦν μὲ περισσοτέραν μεγαλοπρέπειαν, διότι προσέθεσαν ψαλμοὺς τοῦ Δαβίδ, ἀναγνώσματα ἀπὸ τὰς Προφητείας, περικοπὰς ἀπὸ τὰ Εὐαγγέλια, ἀπὸ τὰς Ἐπιστολὰς καὶ τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, καὶ πρὸ πάντων προσέθεσαν διαφόρους ὕμνους θρησκευτικοὺς καὶ εὐχὰς.

Τοιοῦτοτρόπως ἡ θεία Εὐχαριστία ἔλαβε τὸν τύπον μιᾶς θαυμασίας τελετουργίας θρησκευτικῆς, ὅπου τελετάρχης εἶναι ὁ ἱερεὺς καὶ βοηθοὶ τοῦ ὁ διάκονος καὶ οἱ δύο χοροὶ τῶν ψαλτῶν.

6. Ἡ Λειτουργία Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου

Κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας δὲν ἐτελεῖτο παντοῦ κατὰ τρόπον ὁμοιόμορφον. Κάθε Ἐκκλησία ἠκολούθει ἰδικόν της σύστημα, ἰδικόν της τύπον. Διὰ τοῦτο, ὅπως εἶδομεν, ὁ Ἀπόστολος Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος ἔγραψεν ἓνα ὠρισμένον τύπον θείας Λειτουργίας, τὸν ὁποῖον παρεδέχθησαν ὅλαι αἱ Ἐκκλησίαι καὶ τὸν ἐφήρμοζον.

Ἐπειδὴ ὁμῶς ἡ Λειτουργία αὐτὴ τοῦ Ἰακώβου εἶναι πολὺ ἐκτεταμένη, δὲν τὴν χρησιμοποιοεῖ πλέον ἡ Ἐκκλησία μας. Τελεῖται σήμερον μόνον μίαν φορὰν τὸ ἔτος, εἰς τὰς 23 Ὀκτωβρίου, δηλαδὴ τὴν ἡμέραν ποὺ ἐορτάζεται ἡ μνήμη τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου.

7. Ἡ Λειτουργία τοῦ Μεγ. Βασιλείου

Τριακόσια πρίπου ἔτη ἀργότερον ἀπὸ τὸν Ἰάκωβον τὸν ἀδελφόθεον ἔγραψε ἄλλην θεῖαν Λειτουργίαν ὁ Μέγας Βασίλειος, ἡ ὁποία ἦτο ἡ συντομωτέρα.

Σήμερον ἡ Λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου τελεῖται 10 φορὰς τὸ ἔτος: τὰς πέντε πρώτας Κυριακὰς τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, τὴν Μεγάλην Πέμπτην, τὸ Μέγα Σάββατον, τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, τὴν παραμονὴν τῶν Θεοφανείων καὶ τὴν ἡμέραν τῆς ἐορτῆς τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

8. Ἡ Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων

Κάθε Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, τὴν Μεγάλην Δευτέραν, τὴν Μεγάλην Τρίτην καὶ τὴν Μεγάλην Τετάρτην τελεῖται εἰς τὰς Ἐκκλησίας ἡ Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων.

Ἐπειδὴ αἱ ἡμέραι αὗται τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς εἶναι πένθιμοι, διὰ τοῦτο δὲν τελεῖται κατ' αὐτὰς ἡ θεία Εὐχαριστία, ἡ ὁποία περιλαμβάνει χαρμόσυνα τροπάρια.

Ἡ Λειτουργία αὕτη ἔχει τὸ ὄνομα τοῦτο, διότι τὰ Τίμια Δῶρα τὰ ὁποῖα χρησιμοποιεῖ ὁ ἱερεὺς διὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας, εἶναι ἡγιασμένα ἀπὸ τὴν προηγουμένη Κυριακὴν. Τὴν Λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων Δώρων δὲν εἶναι γνωστὸν ἀκριβῶς ποῖος τὴν ἔγραψεν.

9. Ἡ Λειτουργία Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου

Ἐπειτα ἀπὸ τὸν Μ. Βασίλειον ἄλλος ἱεράρχης, ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἔγραψεν ἀκόμη συντομωτέραν ἀκολουθίαν τῆς θείας Λειτουργίας, ἡ ὁποία ἀπὸ τότε καθιερώθη εἰς ὅλην τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τελεῖται τακτικῶς μέχρι σήμερον.

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου διαιρεῖται εἰς δύο μέρη :

α'. Εἰς τὴν Λειτουργίαν τῶν Κατηχουμένων

β'. Εἰς τὴν Λειτουργίαν τῶν Πιστῶν.

Πρὶν ὅμως ἀρχίσῃ ἡ θεία Λειτουργία, τελεῖται ἡ ἀκολουθία τοῦ ὁρθοῦ, δηλαδὴ διάφοροι ὕμνοι, δεήσεις καὶ εὐχαί, διὰ τῶν ὁποίων εὐχαριστοῦμεν τὸν Πανάγαθον Θεόν, διότι μᾶς προεφύλαξε τὴν νύκτα ἀπὸ κάθε κακόν, καὶ τὸν παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς προφυλάσῃ καὶ προστατεύῃ ἐπίσης καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν.

Κατὰ τὴν ὥραν δὲ κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ψάλται ἀναγινώσκουν ἢ ψάλλουν τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὁρθοῦ, ὁ ἱερεὺς μέσα εἰς τὸ ἅγιον Βῆμα καὶ ἔμπροσθεν τῆς τραπέζης τῆς προσκομιδῆς προετοιμάζει τὰ Τίμια Δῶρα, δηλαδὴ τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον. Ἡ τελετὴ αὕτη λέγεται προσκομιδὴ.

Ἀριστερὰ ἀπὸ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν, εἶπομεν, ὅτι ὑπάρχει μία κόγχη εἰς τὸν τοῖχον, ἡ ὁποία λέγεται καὶ αὕτη προσκομιδὴ. Ἐκεῖ κάμνει ὁ

ἱερεὺς τὴν προσκομιδὴν, δηλαδή τὴν προετοιμασίαν τῶν Τιμίων Δώρων, τὰ ὁποῖα θὰ μεταφέρῃ κατόπιν εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν κατὰ τὴν μεγάλην εἴσοδον.

Ὁ ἄρτος (τὸ πρόσφορον) εἶναι ἐπάνω ἐσφραγισμένος μὲ τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ. Ὅταν δὲ ὁ ἱερεὺς κάμνῃ τὴν προετοιμασίαν τῶν Τιμίων Δώρων, χαράζει μὲ τὴν λόγχην ἐπάνω εἰς τὸν ἐσφραγισμένον ἄρτον ἐν τετράγωνον, τὸ ὁποῖον χωρίζεται εἰς τέσσαρα μικρότερα. Κάθε τετραγωνίδιον ἔχει δύο γράμματα ἀπὸ τὰ ἀρχικά γράμματα ΙΣ, ΧΡ (Ἰησοῦς Χριστὸς) καὶ τῆς λέξεως ΝΙ ΚΑ.

Τὸ τετράγωνον αὐτὸ μὲ τὰ γράμματα τὸ κόπτει ὁ ἱερεὺς διὰ τῆς λόγχης καὶ τὸ τοποθετεῖ μέσα εἰς τὸν ἱερὸν δίσκον. Τὸ τετράγωνον τοῦτο λέγεται Ἀμνὸς καὶ συμβολίζει τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ὁδηγεῖται ὡς ἄμνός εἰς τὴν σφαγὴν. Κατόπιν χωρίζει ὁ ἱερεὺς διὰ τῆς λόγχης τὸ τετράγωνον σταυροειδῶς λέγων: «*Θύεται ὁ ἄμνός τοῦ Θεοῦ ὁ αἰρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου*». Καὶ πόλιν κεντᾷ μὲ τὴν λόγχην τὸ μικρὸν τετραγωνίδιον ποῦ ἔχει τὰ γράμματα ΝΙ λέγων: «*εἰς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ τὴν πλευρὰν Αὐτοῦ ἐνυξε καὶ εὐθὺς ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ*». Ἐνῶ δὲ ψιθυρίζει ἀκόμη τὰς δύο τελευταίας λέξεις, χύνει συγχρόνως ἐντὸς τοῦ ἁγίου Πιτηρίου τὸν οἶνον.

Ἀφοῦ τέλος ἐτοιμάσῃ τὰ Τιμία Δῶρα μέσα εἰς τὸν δίσκον, τοποθετεῖ ἐπάνω τὸν ἀστερίσκον καὶ τὸν σκεπάζει μὲ κάλυμμα. Κατόπιν σκεπάζει καὶ τὰ δύο, δηλαδή τὸν δίσκον καὶ τὸ ἅγιον Ποτήριον μὲ τὸν ἄέρα. Τότε πλέον τὰ Τιμία Δῶρα εἶναι ἐτοιμα διὰ τὴν μεγάλην εἴσοδον. Εἰς ὅλον τὸ διάστημα αὐτὸ ἀκαταπαύστως λέγει εὐχὰς καὶ δεήσεις πρὸς τὴν Θεοτόκον καὶ ὅλους τοὺς Ἁγίους, διὰ νὰ μεσιτεύσουν, ὥστε νὰ εὐλογηθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν ἡ προετοιμασία τῶν Τιμίων Δώρων.

Ἐπίσης κατὰ τὴν προσκομιδὴν μνημονεύονται ἀπὸ τὸν ἱερέα τὰ ὀνόματα τῶν πιστῶν Χριστιανῶν ὑπὲρ ὑγείας, διαφωτίσεως κλπ. τῶν ζώντων καὶ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τῶν νεκρῶν.

Τὴν μικρὰν αὐτὴν τελετὴν, ἡ ὁποία γίνεται εἰς τὴν προσκομιδὴν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὄρθρου, τὴν ὠνόμασαν καὶ αὐτὴν, ὡς εἴπομεν, προσκομιδὴν.

10. Ἡ Λειτουργία τῶν Κατηχομένων

Ὅταν τελειώσῃ ὁ ὄρθρος καὶ συγχρόνως ἡ προσκομιδὴ, τότε ἀρχίζει τὸ πρῶτον μέρος τῆν θείας Λειτουργίας, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται **Λειτουργία τῶν κατηχομένων**.

Σήμερον βεβαίως δὲν ὑπάρχουν κατηχούμενοι, διότι ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ εἶναι βαπτισμένοι ἀπὸ τὴν νηπιακὴν των ἡλικίαν. Ἡ Ὁρθόδοξος ὁμῶς Ἐκκλησία μας διατηρεῖ τοὺς παλαιούς τύπους, διότι τοὺς καθώρισαν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ Λειτουργία τῶν κατηχομένων ἦτο προπαρασκευὴ διὰ τὴν τέλεσιν τῆς Λειτουργίας τῶν πιστῶν.

Ἡ Λειτουργία τῶν κατηχομένων ἡμπορεῖ νὰ χωρισθῇ εἰς τὰ ἑξῆς μέρη: τὸ προοίμιον, τὴν μικρὰ ν εἰσοδον, τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὰς ἐκτενεῖς δεήσεις διὰ τοὺς κατηχομένους.

1. Τὸ προοίμιον. Ὁ ἱερεὺς ἀφοῦ τελειώσῃ τὸν ὄρθρον καὶ τὴν προσκομιδὴν, ἔρχεται ἐμπρὸς εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν, τὴν προσκυνεῖ καὶ τὴν ὑπαίχεται. Ἐπειτα ἀσπάζεται τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον καὶ ἀναφωνεῖ: «*Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων*». Μετὰ τὴν εὐλογίαν αὐτὴν ἀρχίζει ἡ θεία Λειτουργία.

Ὁ διάκονος λέγει τὰ εἰρηνικά, τὰ ὁποῖα λέγονται καὶ συναπτῇ, διότι εἶναι σειρὰ ἀπὸ πολλὰς δεήσεις καὶ συνδέονται ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην. Ἡ συναπτὴ ἀρχίζει ὡς ἑξῆς: «*Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν. Ὑπὲρ τῆς ἁνῶθεν εἰρήνης καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν...*»

Ὅταν τελειώσῃ ὁ διάκονος τὴν συναπτὴν, ψάλλουν οἱ ψάλται μεγαλοπρεπῶς τὰ ἀντίφωνα: «*Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου. Σῶτερ, σῶσον ἡμᾶς*», «*Σῶσον ἡμᾶς, Υἱὲ Θεοῦ, ὁ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν, ψάλλοντάς Σοι, ἀλληλουῖα*». Ἐπίσης καὶ τὸν ὕμνον: «*Ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀθάνατος ὑπάρχων, καὶ καταδεξάμενος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθῆναι ἐκ τῆς Ἁγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, ἀτρέπτως ἐνανθρωπήσας, σταυρωθεὶς τε, Χριστὲ ὁ Θεός, θανάτῳ θάνατον πατήσας, εἰς ὧν τῆς Ἁγίας Τριάδος, συνδοξαζόμενος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, σῶσον ἡμᾶς*».

Ἐπειτα ψάλλονται οἱ Μακαρισμοὶ καὶ διάφορα ἄλλα τροπάρια καθὼς καὶ τὸ Ἀπολυτίκιον τοῦ Ἁγίου τοῦ ὁποῖου ἑορτάζεται τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἢ μνήμη.

2. Ἡ μικρὰ εἴσοδος. Τὴν στιγμήν αὐτὴν ἀνοίγουν αἱ θύραι τοῦ Ἀγ. Βήματος καὶ ἐξέρχεται ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τὴν ἀριστερὰν θύραν κρατῶν ὑψηλὰ τὸ Εὐαγγέλιον. Προπορεύονται δὲ αὐτοῦ παιδία φέροντα ἀναμμένας λαμπάδας καὶ τὸ θυμιατήριον. Ὅταν φθάσῃ εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ, ὁ ἱερεὺς σταματᾷ καὶ ἀναφωνεῖ: « *Σοφία, ὀρθοί* ». Δηλαδή: Χριστιανοί, τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι Θεία Σοφία, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ πρέπει ὀρθοὶ νὰ τὸ ὑποδεχθῶμεν, μὲ εὐλάβειαν. Ἐπειτα προχωρεῖ καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸ Ἱερόν. Αὕτῃ εἶναι ἡ λεγομένη μικρὰ εἴσοδος.

Ἀκολουθῶς ψάλλεται ὁ τρισάγιος ὕμνος:

3. Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐν συνεχείᾳ ἀναγινώσκει ὁ ψάλτης τὸν Ἀπόστολον. Κατόπιν δὲ ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τὴν ὥραιαν Πύλιν ἀναγινώσκει μίαν περικοπὴν τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐὰν ὑπάρχῃ διάκονος, λέγει αὐτὸς τὸ Εὐαγγέλιον ἐπάνω ἀπὸ τὸν ἄμβωνα. Καὶ ὅταν τελειώσῃ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Εὐαγγελίου, ἀρχίζει τὸ θεῖον κήρυγμα.

4. Ἡ δέησις διὰ τοὺς κατηχουμένους. Τέλος ὁ ἱερεὺς ἀπαγγέλλει τὴν ἐκτενὴ δέησιν, ἡ ὁποία ἀρχίζει ὡς ἑξῆς: « *Εἰπωμεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας ἡμῶν εἰπωμεν...* ». Ἡ μεγάλη αὕτῃ δέησις εἶναι διὰ τοὺς εὐσεβεῖς Χριστιανούς, τοὺς κληρικοὺς καὶ δι' ὅλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι φροντίζουν διὰ τὴν πρόοδον τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπειτα δέεται ἰδιαιτέρως διὰ τοὺς κατηχουμένους καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ τοὺς φωτίσῃ νὰ δεχθῶν τὴν θρησκείαν τοῦ Σωτῆρος, νὰ βαπτισθῶν καὶ νὰ γίνουν καλοὶ Χριστιανοί.

Ὅταν τελειώσῃ αὕτῃ ἡ δέησις, τότε ὁ ἱερεὺς ἀναφωνεῖ: « *Ὅσοι κατηχοῦμενοι προέλθετε. Μὴ τις τῶν κατηχουμένων ὅσοι πιστοί.* »

Μὲ τὴν ἀνωτέρω ἀναφώνησιν προέτρεπεν ὁ ἱερεὺς τοὺς κατηχουμένους νὰ φύγουν ἀπὸ τὸν ναόν, διότι ἀπὸ τὴν στιγμήν αὕτῃ ἀρχίζει ἡ Λειτουργία τῶν πιστῶν, τὴν ὁποίαν μόνον οἱ βαπτισμένοι ἠμποροῦσαν νὰ παρακολουθήσουν.

11. Ἡ Λειτουργία τῶν Πιστῶν

Εἰσερχόμεθα τώρα πλεον εἰς τὸ καθαυτὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, καὶ μάλιστα εἰς τὸ σπουδαιότερον σημεῖον αὐτῆς, ὅπου γίνεται ἡ μετουσίωσις, δηλαδή ἡ μεταβολὴ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος

Ἡ Λειτουργία τῶν πιστῶν ἡμποροῦμεν νὰ εἰπωμεν ὅτι διαιρεῖται εἰς τέσσαρα μέρη.

1. Τὴν Μεγάλην εἴσοδον.
2. Τὴν Ὁμολογίαν τῆς Πίστεως
3. Τὸ ἀγιασμὸν τῶν Τιμίων Δώρων
4. Τὴν θείαν Κοινωνίαν καὶ τὴν ἀπόλυσιν.

α'. Ἡ Μεγάλη εἴσοδος. Ἡ Λειτουργία τῶν πιστῶν ἀρχίζει ἀπὸ τὴν στιγμήν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἱερεὺς ἀναφωνεῖ: «*Ὅσοι πιστοί, ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν*». Καὶ ἀμέσως ἔπειτα ὁ δεξιὸς ψάλτης ἀργὰ καὶ μεθρσκευτικὴν κατάνυξιν ψάλλει τὸν χερουβικὸν ὕμνον: «*Οἱ τὰ Χερουβὶμ μυστικῶς εἰκονίζοντες καὶ τῇ ζωοποιῷ Τριάδι τὸν ρι-σάγιον ὕμνον προσάδοντες, πᾶσαν τὴν βιοτικὴν ἀποθώμεθα μέριμναν, ὡς τὸν βασιλέα τῶν ὅλων ὑποδεξόμενοι ταῖς ἀγγελικαῖς ἀοράτως δορυφορούμενον τάξεσιν. Ἀλληλοῦῖα*».

Εἰς τὸ μεταξὺ ὁ ἱερεὺς προσέρχεται εἰς τὴν προσκομιδὴν, λαμβάνει τὰ Τίμια Δῶρα καὶ ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν ἀριστερὰν πύλην, διὰ νὰ κάμῃ τὴν Μεγάλην εἴσοδον. Προπορεύονται δὲ αἱ λαμπάδες, τὰ ἐξαπτέρυγα καὶ τὸ θυμιατήριον. Μόλις ἐξέληται ἐκ τῆς θύρας ὁ ἱερεὺς, ἀναφωνεῖ ἀργὰ καὶ κατανυκτικὰ: «*Πάντων ἡμῶν μνησθεὶς Κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐ-τοῦ πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων*».

Καὶ ὅταν φθάσῃ εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ, σταματᾷ καὶ εὐχεται ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ στρατοῦ, ὑπὲρ τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν καὶ ὅλης τῆς χριστιανικῆς ἀδελφότητος. Τέλος εἰσέρχεται ἀπὸ τὴν Ὑραίαν Πύλιν εἰς τὸ Ἱερὸν καὶ ἀφήνει τὰ Τίμια Δῶρα ἐπάνω εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν.

β. Ἡ Ὁμολογία τῆς Πίστεως. Ἐπειτα λέγει διαφόρους προσευ-χάς, ἐνῶ ὁ ψάλτης κατανυκτικῶς ψάλλει: «*Πατέρα, Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον*», δηλαδὴ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ὁμολογοῦμεν τὴν πίστιν εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα, τὴν ὁμοούσιον καὶ ἀχώ-ριστον. Ἀμέσως κατόπιν ὁ δεξιὸς ψάλτης ἀπαγγέλλει τὸ Πιστεύω.

Μετὰ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ Πιστεύω εἰσερχόμεθα εἰς τὸ κυριώτε-τερον μέρος τῆς θείας Λειτουργίας.

γ'. Ὁ ἀγιασμὸς τῶν Τιμίων Δώρων. Ὅλη ἡ τελετὴ ἡ ὁποία ἔχει γίνεαι ἕως τὴν ὥραν αὐτὴν, εἶναι μία προπαρασκευή, μία προετοι-μασία τῶν πιστῶν διὰ τὴν μεγάλην στιγμήν ποὺ θὰ ἀκολουθήσῃ. Καὶ ἡ στιγμή αὕτη εἶναι τὸ κέντρον τῆς λατρείας μας. Εἶναι ἡ στιγμή κατὰ

τὴν ὁποῖαν συντελεῖται ἡ ἀναίμακτος θυσία τοῦ Κυρίου ἡμῶν διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου. Εἶναι ἡ στιγμή κατὰ τὴν ὁποῖαν συντελεῖται ἡ ἀναπαράστασις τοῦ θείου δράματος.

Μᾶς εἰδοποιεῖ δὲ ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τὸ ἅγιον Βῆμα ὅτι εἰσερχόμεθα εἰς τὸ ἱερώτερον σημεῖον τοῦ Μυστηρίου, ὅταν ἀναφωνεῖ: «*Στῶμεν καλῶς, στῶμεν μετὰ φόβου, πρόσχωμεν τὴν ἁγίαν Ἀναφορὰν ἐν εἰρήνῃ προσφέρειν*».

Καὶ ὁ ψάλτης ἀπαντᾷ: «*Ἐλεον εἰρήνης θυοίαν αἰνέσεως*», δηλαδὴ προσφέρομεν τὴν μεταξύ μας ἀγάπην καὶ τὰς εὐχαριστίας μας πρὸς τὸν Θεόν.

Ὁ δὲ ἱερεὺς εὐλογεῖ τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τὴν Ὡραίαν Πύλην λέγων: «*Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν*».

Κατόπιν ὁ λειτουργὸς ἀρχίζει τὴν μυστικὴν ἀνάγνωσιν ἐνὸς εὐχαριστηρίου ὕμνου πρὸς τὸν Θεόν καὶ ἐκφωνεῖ μεγαλοφώνως τοὺς ἱεροὺς ἐκείνους λόγους ποὺ εἶπεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς τοὺς Μαθητάς Του τὴν νύκτα τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, ὅταν παρέδωκεν εἰς ἡμᾶς τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας: «*Λάβετε φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου...*» Καὶ ἀμέσως πάλιν προσθέτει μεγαλοφώνως: «*Πιετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου...*»

Εἰς κάθε ἐκφώνησιν τοῦ ἱερέως οἱ ψάλλται ἀπαντοῦν «*Ἀμήν*», δηλαδὴ νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ μεταβολὴ τῶν Τιμίων Δώρων διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ κοινωνήσωμεν ἐξ αὐτοῦ.

Ἐπειτα ἀναφωνεῖ πάλιν ὁ λειτουργὸς ἀπὸ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν: «*Τὰ Σὰ ἐκ τῶν Σῶν Σοὶ προσφέρομεν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα*», δηλαδὴ δι' ὅσα ἀγαθὰ μᾶς ἔδωκες ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου μέχρι σήμερον, ἡμεῖς εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης καὶ λατρείας Σοῦ προσφέρομεν αὐτὰ τὰ δῶρα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἰδικά Σου καὶ τὰ ὁποῖα Σὺ μᾶς τὰ παρέδωκες.

Τότε ἀπαντῶν ὁ χορὸς τῶν ψαλτῶν ἀργὰ καὶ με κατάνυξιν ψάλλει: «*Σὲ ὑμνοῦμεν, Σὲ εὐλογοῦμεν, Σοὶ εὐχαριστοῦμεν, Κόριε, καὶ δεόμεθα Σου, ὁ Θεὸς ἡμῶν*».

Ὁ ἱερεὺς ἐξακολουθεῖ τὰς δεήσεις του λέγων μυστικῶς: «*Κατάπεμψον τὸ Πνεῦμά Σου τὸ Ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα· καὶ ποιήσον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ Σου, τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τοῦτῳ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ Σου, μεταβαλὼν τῷ Πνεύματι*

Σου τῷ Ἀγίῳ ». Ἀκριβῶς δὲ τὴν στιγμὴν αὐτὴν γίνεται ἡ μετουσίωσις τῶν Τιμίων Δώρων, δηλαδή ἡ μεταβολὴ τούτων εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ ἱερεὺς ὁμολογεῖ ὅτι προσφέρομεν τὴν ἀναίμακτον θυσίαν α) διὰ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, τὸν ἁγιασμὸν καὶ τὴν κληρονομίαν τῆς αἰωνίου βασιλείας ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὅποιοι θὰ μεταλάβουν καὶ β) ὑπὲρ ὧν ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἠγωνίσθησαν διὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς πίστεως, δηλαδή ὑπὲρ τῶν προπατόρων, τῶν πατέρων, τῶν πατριαρχῶν, τῶν ἀποστόλων, τῶν κηρύκων τοῦ Εὐαγγελίου, τῶν ἁγίων, τῶν μαρτύρων, τῶν ὁμολογητῶν κλπ.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Θεοτόκος περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον ἅγιον συνετέλεσεν εἰς τὴν θεμελίωσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦτο προσφέρομεν ἰδιαιτέρως τὴν ἀναίμακτον θυσίαν διὰ τῆς Θεοτόκου. Πρὸς τοῦτο ὁ ἱερεὺς ἀναφωνεῖ : « *Ἐξαιρέτως τῆς Παναγίας ἀχράντου, ὑπερενυλογημένης, ἐνδόξου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας* ».

Ὁ ψάλτης τότε ἀπαντῶν ψάλλει τὸν ὕμνον : « *Ἀξίον ἐστὶν ὡς ἀληθῶς μακαρίζειν σε τὴν Θεοτόκον, τὴν ἀειμακάριστον καὶ παναμώμητον καὶ μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Τὴν τιμιωτέραν τῶν Χερουβὶμ καὶ ἐνδοξοτέραν ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφείμ, τὴν ἀδιαφθόρως Θεὸν Λόγον τεκοῦσαν, τὴν ὄντως Θεοτόκον σὲ μεγαλύνομεν* ».

Μετ' ὀλίγον ὁ ψάλτης ἀπαγγέλει τὴν Κυριακὴν Προσευχὴν : « *Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς...* ». Κατόπιν δὲ ψάλλει τὸ κοινωνικόν : « *Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν. Ἀλληλουῖα* ». Τὴν στιγμὴν αὐτὴν οἱ ἱερεῖς εἰς τὸ ἅγιον Βῆμα κοινωνοῦν τῶν ἀχράντων μυστηρίων.

δ'. Ἡ ἁγία Κοινωνία καὶ ἡ ἀπόλυσις. Μόλις τελειώσῃ ἡ ψαλμωδία τοῦ κοινωνικοῦ, ἀνοίγει ἡ Ὑφαία Πύλη καὶ ἐξέρχεται ὁ ἱερεὺς κρατῶν τὸ ἅγιον Ποτήριον. Ἀπ' ἐκεῖ ἐπιφωνεῖ : « *Μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε* ». Διὰ τῆς προσφωνήσεώς του αὐτῆς ὁ λειτουργὸς προσκαλεῖ τοὺς πιστοὺς νὰ προσέλθουν, διὰ νὰ κοινωνήσουν μὲ τὴν καρδίαν γεμάτην πίστιν καὶ ἀγάπην.

Τότε δὲ ὅσοι Χριστιανοὶ εἶναι ἕτοιμοι, πλησιάζουν καὶ κοινωνοῦν, ἐνῶ ὁ χορὸς τῶν ψαλτῶν ψάλλει : « *Σῶμα Χριστοῦ μεταλάβετε, πηγῆς ἀθανάτου γεύσασθε...* ». Ἀκολούθως ὁ χορὸς ψάλλει τὸν ὕμνον τῆς Πεντηκοστῆς.

« Εἶδομεν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν,
ἐλάβομεν Πνεῦμα ἐπουράνιον,
εὕρομεν πίστιν ἀληθῆ,
ἀδιαίρετον Τριάδα προσκυνοῦντες·
αὕτη γὰρ ἡμᾶς ἔσωσε ».

Κατόπιν ὁ ἱερεὺς ἐπιστρέφει εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν καὶ λαμβάνει τὰ ἄχραντα μυστήρια, διὰ νὰ τὰ μεταφέρει πάλιν εἰς τὴν Ὑραϊαν Πύλην, καὶ ἀναφωνεῖ : « Πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ».

Ἀφοῦ δὲ ἀφήσῃ τὰ Τίμια Δῶρα ἐκεῖ εἰς τὴν προσκομιδὴν, ἔρχεται πάλιν εἰς τὴν Ὑραϊαν Πύλην καὶ ἀπαγγέλλει κατανυκτικὰς εὐχαριστίας εἰς τὸν Ὑψιστον, ἐνῶ ὁ δεξιὸς χορὸς τῶν ψαλτῶν ψάλλει : « Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος ».

Ἀκολουθῶς ὁ ἱερεὺς ἀναπέμπει εὐχὰς πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ ἐπικαλεῖται ὅλους τοὺς Ἀγίους νὰ μεσιτεύουν εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὴν σωτηρίαν μας.

Καὶ μὲ τὸ : « Δι' εὐχῶν τῶν Ἀγίων Πατέρων ἡμῶν, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεός, ἐλέησον ἡμᾶς. Ἀμήν », τελειώνει ἡ ἀκολουθία τῆς θείας Λειτουργίας.

Κατόπιν ὁ ἱερεὺς μοιράζει τὸ ἀντίδωρον εἰς τοὺς Χριστιανούς. Τὸ ἀντίδωρον εἶναι εὐλογημένος ἄρτος ἀπὸ τὸ πρόσφορον, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίησεν ὁ λειτουργός, διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ Τίμια Δῶρα. Λέγεται δὲ ἀντίδωρον, διότι δίδεται ἀντὶ τῶν Τιμίων Δώρων εἰς πάντος τοὺς πιστοὺς, οἱ ὁποῖοι δὲν κοινωνοῦν.

12. Ἡ σημασία τῆς Θείας Λειτουργίας διὰ τοὺς Χριστιανούς

Ἀφοῦ ἐμάθαμεν τὴν ἱστορίαν τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας καὶ ἐξετάσαμεν πῶς τελεῖται αὕτη, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἴδωμεν πλέον καὶ διὰ ποίους λόγους ἐπιβάλλεται εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς νὰ παρακολουθῶμεν τὴν θείαν Λειτουργίαν τακτικὰ, κάθε Κυριακὴν καὶ κάθε μεγάλην ἑορτὴν, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας.

Ἐὰν ἀναλογισθῶμεν μὲ ποῖα αἰσθήματα εἶναι πλημμυρισμένη ἡ ψυχὴ μας, ὅταν ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀπόλυσιν τῆς θείας Λειτουργίας ἐξερχώμεθα ἀπὸ τοὺς ναοὺς, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἐννοήσωμεν τὴν σημασίαν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ Μυστηρίου.

Αισθανόμεθα ὅτι μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μας ἀνθίζει ἐκείνην τὴν ὥραν τὸ εὖοσμον ἄνθος τῆς εὐλαβείας καὶ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης. Ὅλα γύρω μας τὰ βλέπομεν μὲ κάποιο ἄλλο ἔνδυμα, διότι καὶ ἡ ψυχὴ μας ἔχει ἀνανεώσει τὸ χριστιανικὸν τῆς ἔνδυμα.

Αὐτὸ σημαίνει ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας ποὺ παρηκολουθήσαμεν, συνέβη μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μας κάποια μεταβολή, κάποια ἀλλαγὴ. Καὶ ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ ἔγινε, χωρὶς κἄν νὰ τὸ ἀντιληφθῶμεν, ἔγινε κατὰ τρόπον μυστηριώδη καὶ μὲ τὴν δύναμιν βεβαίως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Αὐτὴν τὴν ἐσωτερικὴν ἀλλαγὴν καὶ ψυχικὴν ἀνανέωσιν τὴν αἰσθανόμεθα ἀκόμη μεγαλυτέραν, ὅταν μὲ προσοχὴν καὶ μὲ εὐλάβειαν παρακολουθῶμεν τὸ νόημα τῶν λόγων τοῦ ἱερέως καὶ τῶν ψαλτῶν, ὅταν γνωρίζωμεν τὴν σημασίαν τῶν ἱερῶν φράσεων καὶ ὅταν νοερῶς συμμετέχωμεν εἰς τὴν ψαλμωδίαν.

Μένει τότε μέσα μας βαθύτερον τὸ ἄρωμα τῶν θείων λόγων καὶ μᾶς ἐνδυναμώνει, διὰ νὰ ἐφαρμόζωμεν εἰς τὴν ζωὴν μας τὰ ὑψηλὰ διδάγματα τοῦ Κυρίου.

Ὁ τακτικὸς ἐκκλησιασμὸς ἀνανεώνει συνεχῶς τὸν δεσμόν μας μὲ τὸν Οὐράνιον Πατέρα, μᾶς ὑπενθυμίζει νὰ ἐκτελῶμεν τὰς ἐντολάς Του, μᾶς ὀπλίζει μὲ θάρρος εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ μᾶς γεμίζει τὴν ψυχὴν μὲ ἱερὰν ἀγαλλίασιν.

Τοιοιουτρόπως ἔχομεν τὸ αἶσθημα ὅτι βαδίζομεν τὸν δρόμον τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἡ ὁποία μᾶς ἐξασφαλίζει τὴν εὐτυχίαν τὴν ἰδικὴν μας, τὴν εὐτυχίαν τῆς οἰκογενείας μας, τὴν εὐτυχίαν τῆς Πατρίδος μας. Συγχρόνως ὁμοῦς ὁ δρόμος αὐτὸς τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης μᾶς ὁδηγεῖ ἐτοιμους εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν καὶ μᾶς ἀνοίγει τὰς μεγαλειώδεις πύλας τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν.

Ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι καὶ προσευχαί

Οἱ πρῶτοι Χριστιανοί, ὅταν συνεκεντρώνοντο διὰ νὰ λατρεύσουν τὸν Ὑψιστον, ἐτέλουν, ὅπως εἶδομεν, μίαν ἀπλὴν, ἀλλὰ κατανυκτικὴν ἐσρτήν. Ἐψάλλον ὕμνους τοῦ Δαβὶδ, ἀνεγίνωσκον καταλλήλους περικοπὰς ἀπὸ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, περικοπὰς ἀπὸ τὰ ἱερὰ Εὐαγγέλια, περικοπὰς ἀπὸ τὰς Πράξεις ἢ ἀπὸ τὰς Ἐπιστολὰς τῶν Ἀποστόλων καὶ ἤκουον τὸ θεῖον κήρυγμα. Τέλος παρηκολούθουν τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας καὶ ἐκοινωνοῦν ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου.

Ἀργότερον ἤρχισαν σιγὰ σιγὰ νὰ προσθέτουν εἰς τὴν ἀπλὴν αὐτὴν τελετὴν περισσοτέρους θρησκευτικούς ὕμνους, οἱ ὅποιοι εἶχον ὡς ὑπόθεσιν χριστιανικὰ γεγονότα ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Γραφὴν καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τὴν Καινὴν Διαθήκην, τὸν βίον τοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου, τῶν Ἀποστόλων, τῶν Ἁγίων καὶ ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ ὥραῖοι αὗτοὶ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι ὠνομάζοντο συνήθως τροπάρια, ἀπὸ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὅποιον ἐψάλλοντο. Κατόπιν ὁμως ἔλαβον καὶ διάφορα ἄλλα ὀνόματα. ὠνομάσθησαν κοντάκια, καταβασαί, ἐξαποστειλάρια, ἀπολυτικά, καθίσματα, κανόνες, εὐχολόγια κλπ.

Τοὺς θρησκευτικούς αὐτοὺς ὕμνους τοὺς ἐγραψαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐξέχοντες ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνογράφοι. Οἱ ἐπιφανέστεροι ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνογράφοι εἶναι οἱ ἑξῆς: Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁ Ρωμανὸς ὁ Μελωδός, ὁ Πατριάρχης Σέργιος, ὁ Ἀνδρέας ὁ Κρήτης, ὁ Γεώργιος Πισίδης, Κοσμάς ὁ Μαΐουμα, ὁ Πατριάρχης Φώτιος, ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνός, ἡ μοναχὴ Κασσιανὴ καὶ ἄλλοι πολλοί.

Πρωϊνὴ Προσευχὴ

Κύριε, ὁ τὸ Πανάγιόν Σου Πνεῦμα ἐν τῇ τρίτῃ ὥρᾳ
τοῖς Ἀποστόλοις Σου καταπέμψας,
τοῦτο, Ἀγαθέ, μὴ ἀντανέλης ἀφ' ἡμῶν,
ἀλλ' ἐγκαίρῃσον ἡμῖν τοῖς δεομένοις Σου.

Προσευχὴ πρὸ τοῦ ὕπνου

Ὁ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πάσῃ ὥρᾳ
ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς
προσκυνούμενος καὶ δοξαζόμενος Χριστὸς ὁ Θεός,
ὁ μακρόθυμος, ὁ πολυέλεος, ὁ πολυεσπλαγγος,
ὁ τοὺς δικαίους ἀγαπῶν καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐλεῶν
ὁ πάντας καλῶν πρὸς σωτηρίαν
διὰ τῆς ἐπαγγελίας τῶν μελλόντων ἀγαθῶν.
Αὐτός, Κύριε, πρόσδεξαι
καὶ ἡμῶν ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ τὰς ἐντεύξεις
καὶ ἴθυνον τὴν ζωὴν ἡμῶν πρὸς τὰς ἐντολάς σου.
Τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἀγίασον· τὰ σώματα ἁγιάσον·
τοὺς λογισμοὺς διόρθωσον· τὰς ἐννοίας κάθαρον
καὶ ρῥσαι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, κακῶν καὶ ὁδόνων.
Τείχισον ἡμᾶς Ἀγίοις Σου ἀγγέλοις,
ἵνα, τῇ παρεμβολῇ αὐτῶν φρουρούμενοι καὶ οδηγούμενοι,
καταντήσωμεν εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως
καὶ εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀπροσίτου Σου δόξης.
ὅτι εὐλογητὸς εἰ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Εὐχαριστία μετὰ τὸν δεῖπνον

Εὐφρανας ἡμᾶς, Κύριε, ἐν τοῖς ποιήμασί Σου
καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν Σου ἡγαλλιασάμεθα.
Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου Σου, Κύριε·
ἔδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν.
Ἀπὸ καρποῦ σίτου, οἴνου καὶ ἐλαίου ἐνεπλήσθημεν.
Ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κοιμηθησόμεθα καὶ ὑπνώσομεν.
ὅτι Σὺ, Κύριε, κατὰ μόνας ἐπ' ἐλπίδι κατέφυκας ἡμᾶς.

Προσευχαὶ πρὸς τὴν Θεοτόκον

Δέσποινα, πρόσδεξαι τὰς δεήσεις τῶν δούλων Σου
καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνάγκης καὶ θλίψεως.
Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου εἰς σέ ἀνατίθηνι,
Μῆτερ τοῦ Θεοῦ, φύλαξόν με ὑπὸ τὴν σκέπην Σου.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ἡ θρησκεία	Σελ.	3
2. Αἱ πολυθεϊστικαὶ θρησκεῖαι	»	4
3. Αἱ μονοθεϊστικαὶ θρησκεῖαι	»	5
4. Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία	»	7

Η ΟΡΘΟΔΟΣΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΚΑΙ ΑΙ ΠΗΓΑΙ ΤΗΣ

1. Τί εἶναι ἡ Κατήχησις	»	9
2. Ἡ Ἱστορία τῆς Κατηχήσεως	»	10
3. Τὰ σύγχρονα Κατηχητικὰ σχολεῖα	»	10
4. Ἡ Ἁγία Γραφή	»	11
5. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη	»	12
6. Ἡ Καινὴ Διαθήκη	»	13
7. Ἡ Ἱερὰ Παράδοσις	»	14
8. Ἡ Ἀποκάλυψις	»	15

Τ Ο Δ Ο Γ Μ Α Τ Ι Κ Ο Ν

Τί μᾶς διδάσκει τὸ Δογματικόν	»	17
Τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως	»	18
1. Ὁ Θεός	»	19
2. Ἡ οὐσία καὶ αἱ ἰδιότητες τοῦ Θεοῦ	»	20
3. Ἡ Ἁγία Τριάς	»	21
4. Ἡ δημιουργία τοῦ Κόσμου	»	22
5. Οἱ Ἄγγελοι	»	23
6. Ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ προσρισμός του	»	24
7. Τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα	»	24
8. Ἡ Θεία Πρόνοια	»	26
9. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός	»	27
10. Ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ	»	28
11. Τὸ ἐπίγειον ἔργον τοῦ Σωτῆρος	»	29
12. Ἡ δευτέρα Παρουσία τοῦ Σωτῆρος	»	31
13. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα	»	32
14. Ἡ Ἐκκλησία	»	33
15. Τὸ σωτήριον Βάπτισμα	»	34
16. Ἡ Μέλλουσα ζωὴ	»	34
17. Τὰ Μυστήρια	»	37
18. Τὸ Βάπτισμα	»	39
19. Τὸ Χρίσμα	»	40
20. Ἡ Ἐξομολόγησις	»	41
21. Ἡ Θεία Εὐχαριστία	»	42
22. Ὁ Γάμος	»	44
28. Τὸ Εὐχέλαιον	»	45
24. Ἡ Ἱερωσύνη	»	46

ΤΟ ΗΘΙΚΟΝ

1. Τί μᾶς διδάσκει τὸ 'Ηθικόν	»	48
2. Αἱ Δέκα 'Εντολαί	»	49
3. 'Η Προσευχή	»	59
4. Πόῦ, εἶναι καὶ πῶς πρέπει νὰ γίνεται ἡ Προσευχή	»	60
5. 'Η Κυριακὴ Προσευχή	»	61
6. 'Η ἐξήγησις τῆς Κυριακῆς Προσευχῆς	»	62

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

'Η Χριστιανικὴ λατρεία	»	64
Τί μᾶς διδάσκει ἡ Λειτουργικὴ	»	65

ΟΙ ΝΑΟΙ

1. Διατί γίνεται ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς Ναοὺς	»	66
2. 'Η ἱστορία τῶν Ναῶν πρὸ τοῦ Μεγ. Κωνσταντίνου	»	67
3. Οἱ Ναοὶ ἔπειτα ἀπὸ τὸν Μ. Κωνσταντίνον	»	68
4. Οἱ ρυθμοὶ τῶν Ναῶν	»	73
5. Τὰ μέρη τοῦ Ναοῦ	»	78
6. Τὰ ἱερὰ σκεύη τοῦ Ναοῦ	»	79
7. Ἄλλα ἱερὰ σκεύη τοῦ Ναοῦ	»	82
8. Τὰ ἱερὰ βιβλία	»	83
9. Τὰ ἱερὰ ἄμφια	»	83

ΑΙ ΕΟΡΤΑΙ

1. Τὰ εἶδη τῶν ἐορτῶν	»	86
2. Αἱ Δεσποτικαὶ ἐορταί	»	87
3. Αἱ Θεομητορικαὶ ἐορταί	»	92
4. Αἱ ἐορταί τῶν Ἀγίων	»	93

ΑΙ ΙΕΡΑΙ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ

1. 'Η ἱστορία τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν	»	96
2. 'Η διαίρεσις τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν	»	97
3. Αἱ ἐκτακτοὶ ἱεραὶ Ἀκολουθίαι	»	97
4. Αἱ τακτικαὶ ἱεραὶ ἀκολουθίαι	»	98
5. 'Η Θεία Εὐχαριστία καὶ ἡ ἀκολουθία τῆς	»	99
6. 'Η Λειτουργία τοῦ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθεοῦ	»	99
7. 'Η Λειτουργία τοῦ Μεγ. Βασιλείου	»	100
8. 'Η Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων	»	100
9. 'Η Λειτουργία τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου	»	102
10. 'Η Λειτουργία τῶν Κατηχουμένων	»	103
11. 'Η Λειτουργία τῶν πιστῶν	»	107
12. 'Η σημασία τῆς θείας Λειτουργίας διὰ τοὺς πιστοὺς	»	107

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΥΜΝΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΥΧΑΙ

Δρ. 20

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

